
कविकुलगुरु - कालिदास - संस्कृत - विश्वविद्यालयः

अथपुरुषोत्तममाहात्म्यप्रारंभः

380

भगवान्
हें चित्र लक्ष्मण अनंत कांदळगांवकर याणीं काढिलें

श्रीगणेशायनमः श्रीगुरुभ्योनमः श्रीगोपीजनवल्लभायनमः वंदेवंदारुमंदारंवृंदावनविनो
दिनम् वृंदावनकलानाथंपुरुषोत्तममद्भुतम् १ नारायणंनमस्कृत्यनरंचैवनरोत्तमम् देवींसर-
स्वतींव्यासंततोजयमुदीरयेत् २ नैमिषारण्यमाजग्मुर्मुनयःसत्रकाम्यया असितोदेवलःपैलः
सुमंतुःपिप्पलायनः ३ सुमतिःकाश्यपश्चैवजाबालिर्भृगुरंगिराः वामदेवःसुतीक्ष्णश्चशर
भंगश्चपर्वतः ४ आपस्तंबोथमांडव्योऽगस्त्यःकात्यायनस्तथा रथीतरोऋभुश्चैवकपिलोरै
भ्यएवच ५ गौतमोमुद्गलश्चैवकौशिकोगालवःक्रतुः अत्रिर्बभ्रुस्त्रितःशक्तिर्बुधोबौधायनो
वसुः ६ कौंडिन्यःपृथुहारीतौधूम्रःशंकुश्चसंकृतिः शनिर्विभांडकःपंकोगर्गःकाणादएवच ७
जमदग्निर्भरद्वाजोधूमपोमौनभार्गवः कर्कशःशौनकश्चैवशतानंदोमहातपाः ८ विशालाख्यो
विष्णुवृद्धोजर्जरोजयजंगमौ पारःपाशधरोपूरोमहाकायोऽथजैमिनिः ९ महाग्रीवोमहाबाहु
र्महोदरमहाबलौ उद्दालकोमहासेनआर्त्तआमलकप्रियः १० ऊर्ध्वबाहुरूर्ध्वपादएकपादश्च
दुर्धरः उग्रशीलोजलाशीचपिंगलोऽत्रिर्ऋभुस्तथा ११ शांडीरःकरुणःकालःकैवल्यश्चकलाधरः
श्वेतबाहूरोमपादःकद्रुःकालाग्निरुद्रगः १२ श्वेताश्वतरएवाद्यःशरभंगःपृथुश्रवाः एतेसशिष्या
ब्रह्मिष्ठावेदवेदांगपारगाः १३ लोकानुग्रहकर्त्तारःपरोपकृतिशालिनः परप्रियरतानित्यंश्रौत
स्मार्त्तपरायणाः १४ नैमिषारण्यमासाद्यसत्रंकर्त्तुंसमुद्यताः तीर्थयात्रामथोद्दिश्यगेहात्सू
तोविनिर्गतः १५ पृथिवींपर्यटंश्चैवनैमिषेदृष्टवान्मुनीन् तान्सशिष्यान्नमस्कर्त्तुंससारा

र्णवतारकान् १६ सूतः प्रहर्षितः प्रागाद्यत्रास्ते मुनीश्वराः ततः सूतं समायातं रक्तवल्कलधा
रिणम् १७ प्रसन्नवदनं शांतं परमार्थविशारदम् अशेषगुणसंपन्नमशेषानंदसंप्लुतम् १८ ऊ
र्ध्वपुंड्रधरं श्रीमन्नाममुद्राविराजितम् शंखचक्रधरं दिव्यं गोपीचंदनमृत्स्नया १९ लसच्छ्रीतुल
सीमालं जटामुकुटमंडितम् जपंतं परमं मंत्रं हरेः शरणमद्भुतम् २० सर्वशास्त्रार्थसारज्ञं सर्वलो
कहितेरतम् जितेंद्रियं जितक्रोधं जीवन्मुक्तं जगद्गुरुम् २१ व्यासप्रसादसंपन्नं व्यासवद्विगत
स्पृहम् तं दृष्ट्वा सहसोत्थाय नैमिषेया महर्षयः २२ श्रोतुकामाः समावव्रुर्विचित्रा विविधाः क
थाः ततः सूतो विनीतात्मा सर्वानृषिवरान्मुदा बद्धांजलिपुटो भूत्वाननाम दंडवन्मुहुः २३
ऋषय ऊचुः सूत सूत चिरंजीव महाभाग वतो भवान् अस्माभिस्त्वासनं तेद्य कल्पितं सुम
नोहरम् २४ अत्रास्यतां महाभाग श्रांतोसीत्यवदन्द्विजाः इत्युक्त्वा सूपविष्टेषु सर्वेषु च तप-
स्विषु २५ तपोवृद्धिं ततस्पृष्ट्वा सर्वान्मुनिगणान्मुदा निर्दिष्टमासनं भेजे विनयाद्रोमहर्षणिः
२६ सुखासीनं ततस्तं तु विश्रांतमुपलक्ष्य च श्रोतुकामाः कथाः पुण्या इदं वचनमब्रुवन् २७
ऋषय ऊचुः सूत सूत महाभाग भाग्यवानसि सांप्रतम् पाराशर्यवचोहार्दं त्वं वेद कृपया
गुरोः २८ सुखी कच्चिद्भवानद्य चिराद्दृष्टः कथं वने श्लाघनीयोऽसि पूज्योऽसि व्यासशिष्यशि
रोमणे २९ संसारेस्मिन्नसारे तु श्रोतव्यानि सहस्रशः तत्र श्रेयस्करं स्वल्पं सारभूतं च यद्भवे-
त् ३० तन्नो वद महाभाग यत्ते मनसि निश्चितम् संसारार्णवमग्नानां पारदं शुभदं च यत्

३१ अज्ञानतिमिरांधानांनेत्रदानपरायण वदशीघ्रंकथासारंभवरोगरसायनम् ३२ ह
रिलीलारसोपेतंपरमानंदकारणम् एवंपृष्टःशौनकाद्यैःसूतःप्रोवाचप्रांजलिः ३३ सू
तउवाच शृण्वंतुमुनयःसर्वेमदुक्तंस्कमनोहरम् आदावहंगतोविप्रास्तीर्थंपुष्करसंज्ञि-
तम् ३४ स्नात्वातृप्त्वाऋषीन्पुण्यान्सुरान्पितृगणानथ ततःप्रयातोयमुनांप्रतिबंधवि
नाशिनीम् ३५ क्रमादन्यानितीर्थानिगत्वागंगामुपागतः ततःकाशीमुपागम्यगयांगत्वान
तःपरम् ३६ पितॄन्निस्तार्यततोवेणींकृष्णांचतदनंतरम् ततःस्नात्वाचगंडक्यांपुलहाश्रममव्र
जम् ३७ धेनुमत्यामहंस्नात्वाततःसारस्वतेतटे त्रिरात्रमुषितोविप्रास्ततोगोदावरींगतः३८
कृतमालांचकावेरींनिर्विंध्यांताम्रपर्णिकाम् तापींवैहायसींनंदांनर्मदांशर्मदांगतः ३९ ग
त्वाचर्मण्वतींपश्चात्सेतुबंधमथागमम् ततोनारायणंद्रष्टुंगतोहंबदरीवनम् ४० ततोनारा
यणंदृष्ट्वातापसानभिवाद्यच नत्वास्तुत्वाचतंदेवंसिद्धक्षेत्रमुपागतः ४१ एवमादिषुतीर्थेषु
भ्रमन्नागतवान्कुरून् जांगलंदेशमासाद्यहस्तिनापुरगोभवम् ४२ तत्रश्रुतंविष्णुरातो
राज्यमुत्सृज्यजग्मिवान् गंगातीरंमहापुण्यमृषिभिर्बहुभिर्द्विजाः ४३ तत्रसिद्धाःसमाजग्मु
र्योगिनःसिद्धिभूषणाः देवर्षयश्चतत्रैवनिराहाराश्चकेचन ४४ वातांबुपर्णाहाराश्चश्वा-
साहाराश्चकेचन फलाहाराःपरेकेचित्फेनाहाराश्चकेचन ४५ तंसमाजंप्रष्टुकामस्तत्रा
हमगमंद्विजाः तत्राजगामभगवान्ब्रह्मभूतोमहामुनिः ४६ व्यासपुत्रोमहातेजाःशुकदे

वः प्रतापवान् श्रीकृष्णाचरणांभोजेमनसोधारणांदधत् ४७ तंद्व्यष्टवर्षंयोगीशंकंबुकंठं
महोन्नतम् स्निग्धालकावृतमुखंगूढजत्रुंज्वलत्प्रभम् ४८ अवधूतंब्रह्मभूतंष्ठीवद्भिर्बालकैर्वृ
तम् स्त्रीगणैर्धूलिहस्तैश्चमक्षिकाभिर्गजोयथा ४९ धूलिधूसरसर्वांगंशुकंदृष्ट्वामहामुनिम्
मुनयःसहसोत्तस्थुर्बद्धांजलिपुटामुदा ५० स्त्रियोमूढाश्चबालास्तेतंदृष्ट्वादूरतःस्थिताः पश्चा
त्तापसमायुक्ताःशुकंनत्वागृहान्ययुः ५१ आसनंकल्पयांचक्रुःशुकायोन्नतमुत्तमम् आसेदु
र्मुनयोंभोजकर्णिकायाश्च्छदाइव ५२ तत्रोपविष्टोभगवान्महामुनिर्व्यासात्मजोज्ञानमहा-
ब्धिचंद्रमाः पूजांदधत्ब्राह्मणकल्पितांतदारराजतारावृतचंद्रमाइव ५३ इतिश्रीबृहन्ना
रदीयेपुरुषोत्तममहात्म्येशुकदेवागमनंनामप्रथमोऽध्यायः १ सूतउवाच राज्ञापृष्टेशु
केनोक्तंश्रीमद्भागवतंपरम् शुकप्रसादात्तच्छ्रुत्वादृष्ट्वाराज्ञोविमोक्षणम् १ अत्राहमागतोविप्रा
न्सत्रोद्यमपरायणान् द्रष्टुकामःकृतार्थोऽहंजातोदीक्षितदर्शनात् २ ऋषयऊचुः साधो
वार्त्तांतरंत्यक्त्वासूतापूर्वंवदस्वनः कृष्णद्वैपायनमुखात्यच्छ्रुतंतत्प्रसादतः ३ सारात्सारतरां
पुण्यांकथामात्मप्रसादनीम् पाययस्वमहाभागसुधाधिकेनरांपराम् ४ सूतउवाच
विलोमजोपिधन्योस्मियन्मांपृच्छतसत्तमाः यथाज्ञानंप्रवक्ष्यामियच्छ्रुतंव्यासवक्त्रतः ५ ए
कदानारदोगच्छन्नरनारायणालयम् तापसैर्बहुभिःसिद्धैर्देवैरपिनिषेवितम् ६ बदर्यक्षामलै
र्बिल्वैराम्रैराम्रातकैरपि कपित्थैर्जंबुनीपाद्यैर्वृक्षैरन्यैर्विराजितम् ७ विष्णुपादोदकीपुण्याऽल

कनंदाश्रितस्तत्र च तत्रगत्वानमद्देवंनारायणमहामुनिम् ८ परब्रह्मणिसंलग्नमानसंचजितें
द्रियम् जितारिषट्कममलंप्रस्फुरद्बहुलप्रभम् ९ नमस्कृत्वाचसाष्टांगंदेवदेवंतपस्वि
नम् कृतांजलिपुटोभूत्वातुष्टावनारदोविभुम् १० नारदउवाच देवदेवजगन्नाथ
कृपाकूपारसत्पते सत्यव्रतस्त्रिसत्योसिसत्यात्मासत्यसंभवः ११ सत्ययोनेनमस्तेस्तुत्वा
महंशरणंगतः तपस्तेखिलशिक्षार्थंमर्यादास्थापनायच १२ अन्यथैककृतात्पापात्कलौ
मज्जतिमेदिनी तथैवपुण्यात्तरतिपुण्यपापिजनावृता १३ कृतादिषुयथापूर्वमेकगंतस्त
मस्तगम् तादृक्स्थितिंनिराकृत्यकलौकर्त्तैवकेवलम् १४ लिप्यतेपुण्यपापाभ्यामितितत्त
पसिस्थितिः भगवन्प्राणिनःसर्वेविषयासक्तमानसाः १५ दारापत्यगृहासक्तास्तेषांहितक
रंचयत् ममापिहितकृत्किंचिद्विचार्यवक्तुमर्हसि १६ त्वन्मुखाच्छ्रोतुकामोहंब्रह्मलोकादि
हागतः उपकारप्रियोविष्णुरितिवेदेविनिश्चितम् १७ तस्माल्लोकोपकारायकथासारंवदाधु
ना यस्यश्रवणमात्रेणनिर्भयंविंदतेपदम् १८ नारदस्यवचःश्रुत्वाप्रहस्यभगवानृषिः क
थांकथितुमारेभेपुण्यांभुवनपावनीम् १९ श्रीनारायणउवाच गोपांगनावदन
पंकजषट्पदस्यरासेश्वरस्यरसिकाभरणस्यपुंसः वृंदावनेविहरतोव्रजभर्तुरादेः पुण्यांक
थांभगवतःशृणुनारदत्वम् २० चक्षुर्निमेषपतितोजगतांविधातातत्कर्मवत्सकथितुंकइवि
कःसमर्थः त्वंचापिनारदमुनेभगवच्चरित्रंजानासिसारसरसंवचसामगम्यम् २१ तथा

पिवक्ष्येपुरुषोत्तमस्यमाहात्म्यमत्यद्भुतमादरेण दारिद्र्यवैधव्यहरंयशस्यंसत्पुत्रदंमोक्षद
माशुसेव्यम् २२ नारदउवाच पुरुषोत्तमस्ककोदेवोमाहात्म्यंतस्यकिंमुने अ
त्यद्भुतमिवाभातिविस्तरेणवदस्वमे २३ सूतउवाच नारदोक्तंवचःश्रुत्वामुनिर्ना
रायणोब्रवीत् समाधायमनःसम्यक्मुहूर्त्तंपुरुषोत्तमेत् २४ श्रीनारायणउवाच
पुरुषोत्तमेतिमासस्यनामाप्यस्तिसहेतुकम् तस्यस्वामीकृपासिंधुःपुरुषोत्तमउच्यते
२५ ऋषिभिःप्रोच्यतेतस्मान्मासःश्रीपुरुषोत्तमः तस्यव्रतविधानेनप्रीतःस्यात्पुरुषोत्त
मः २६ नारदउवाच संतिमध्वादयोमासाःसेश्वरास्तेश्रुतामया तन्मध्येनश्रु-
तोमासःपुरुषोत्तमसंज्ञकः २७ पुरुषोत्तमस्ककोमासस्तस्यस्वामीकृपानिधिः पुरुषोत्त
मःकथंजातस्तन्मेब्रूहिकृपानिधे २८ स्वरूपंतस्यमासस्यसविधानंवदप्रभो किंकर्त्तव्यं-
कथंस्नानंकिंदानंतत्रसत्यते २९ जपपूजोपवासादिसाधनंकिंचभण्यताम् तुष्येत्कृतेनको
देवःकिंफलंवाप्रयच्छति ३० एतदन्यच्चयत्किंचित्तत्त्वंब्रूहितपोधन अनापृष्टमपिब्रूयुः
साधवोदीनवत्सलाः ३१ नरायेभुविजायंतेपरभाग्यानुवर्त्तिनः दारिद्र्यपीडितानित्यंरो-
गिणःपुत्रकांक्षिणः ३२ जडामूकादांभिकाश्चहीनविद्याःकुचैलिनः नास्तिकालंपटानीचा
जर्जराःपरसेविनः ३३ नष्टाशाभग्नसंकल्पाःक्षीणसत्त्वाःकुरूपिणः रोगिणःकुष्ठिनोव्यं
गानेत्रहीनाश्चकेचन ३४ इष्टमित्रकलत्रासपितृमातृवियोगिनः शोकदुःखादिशुष्कांगाः

स्वेष्टवस्तुविवर्जिताः ३५ पुनर्नैवंविधास्तेस्युर्यत्कृतेनश्रुतेनच पठितेनानुचीर्णेनतद्वदस्वमम
प्रभो ३६ वैधव्यंवैध्यतादोषहीनांगत्वदुराधयः रक्तपित्ताद्यपस्मारराजयक्ष्मादयश्चये ३७
एतैर्दोषसमूहैश्चदुःखितान्वीक्ष्यमानवान् दुःखितोऽस्मिजगन्नाथकृपांकृत्वाममोपरि ३८
विस्तरेणवदब्रह्मन्मन्मनोमोदहेतुकम् सर्वज्ञःसर्वतत्त्वानांनिधानंत्वमसिप्रभो ३९ सूतउ
वाच इतिविधितनयोदितंरसालंजनहितहेतुनिशम्यदेवदेवः अभिनवघनरावरम्यवाचा
ऽवददभिपूज्यमुनिंस्वधांशुशांतम् ४० इतिश्रीबृहन्नारदीयेपुरुषोत्तममाहात्म्येश्रीनारा
यणनारदसंवादेप्रश्नविधिर्नामद्वितीयोऽध्यायः २ ऋषयऊचुः नारायणोनरसखो
यदुवाचशुभंवचः नारदायमहाभागतन्नोवदसविस्तरम् १ सूतउवाच नारायणव-
चोरम्यंश्रूयतांद्विजसत्तमाः यदुक्तंनारदायैतत्प्रवक्ष्यामियथाश्रुतम् २ श्रीनारायणउ
वाच शृणुनारदवक्ष्यामियदुक्तंहरिणापुरा राज्ञेयुधिष्ठिरायैवश्रीकृष्णेनमहात्मना ३ ए
कदाधार्मिकोराजाऽजातशत्रुर्युधिष्ठिरः द्यूतेपराजितोदुष्टैर्धार्त्तराष्ट्रैश्छलप्रियैः ४ समक्षम-
ग्निसंभूताकृष्णाधर्मपरायणा दुःशासनेनदुष्टेनकचेष्वादायकर्षिता ५ आकृष्टानिचवासां
सिश्रीकृष्णेनस्वरक्षिता पश्चाद्राज्यंपरित्यज्यप्रयाताःकाम्यकंवनम् ६ अत्यंतंक्लेशमापन्नाः
पार्थावन्यफलाशिनः विष्वक्चाचिंताःसर्वेगजाइववनौकसः ७ अथतान्दुःखितान्द्रष्टुंभ
गवान्देवकीसुतः जगामकाम्यकवनंमुनिभिःपरिवारितः ८ तंदृष्ट्वासहसोत्तस्थुर्देहाःप्रा

पु॰मा प्राणानिवागतान् पार्थाःसस्वजिरेप्रीत्याश्रीकृष्णंप्रेमविक्लवाः ९ तौचान्नीनमतांभक्त्या अ॰
४ यमौहरिपदांबुजम् द्रौपदीनंननामाशुशनैःशनैरतंद्रिता १० तान्दृष्ट्वादुःखितान्पार्था- ३
न्रौरवाजिनवाससः धूलिभिर्धूसरान्रूक्षान्सर्वतःकचसंवृतान् ११ पांचालीमपितन्वंगीं
तादृशींदुःखसंवृताम् तेषांदुःखमतीवोग्रंदृष्ट्वैवातीवदुःखितः १२ धार्त्तराष्ट्रान्दग्धुकामो
भगवान्भक्तवत्सलः चक्रेकोपंसविश्वात्माभ्रूभंगकुटिलेक्षणः १३ कोटिकालकरालास्यः
प्रलयाग्निरिवोत्थितः संदष्टौष्ठपुटःप्रोच्चैस्त्रिलोकींज्वलयन्निव १४ सीतावियोगसंतप्तः
साक्षाद्दाशरथिर्यथा तमालक्ष्यनदावीरोबीभत्सुर्जातवेपथुः १५ उत्थायकृष्णंतुष्टाव
बद्ध्वांजलिपुटंभिया धर्मानुमोदितःशीघ्रंद्रौपद्याचतथापरैः १६ अर्जुनउवाच
हेकृष्णाजगतांनाथनाथनाहंजगद्बहिः त्वमेवजगतांपातामांनपासिकथंप्रभो १७ य
च्चक्षुःपतनेनैवब्रह्मणःपतनंभवेत् तत्कोपेनभवेत्किंवाकोवेदकिंभविष्यति १८ क्रोधंसं
हरसंहर्त्तस्तात तातजगत्पते त्वद्विधानांचकोपेनजगतःप्रलयोभवेत् १९ वंदेत्वांसर्वत
त्त्वज्ञंसर्वकारणकारणम् वेदवेदांगबीजस्यबीजंश्रीकृष्णमीश्वरम् २० त्वमीश्वरोऽसृजः
सर्वजगदेतच्चराचरम् सर्वमंगलमांगल्यबीजरूपःसनातनः २१ सकथंस्वकृतंहन्यात्
विश्वमेकापराधतः मशकान्भस्मसात्कर्त्तुंकोवादहतिमंदिरम् २२ श्रीनारायणउवा ४
च इतिविज्ञाप्यश्रीकृष्णंफाल्गुनःपरवीरहा बद्धांजलिपुटोभूत्वाप्रणनामजनार्दनम्

२३ सूतउवाच हरिःक्रोधंनिरस्याशुसौम्योऽभूच्चंद्रमाइव तमालक्ष्यतदासर्वेपांडवाः स्वास्थ्यमागताः २४ प्रीत्युत्फुल्लमुखाःसर्वेप्रणेमुःप्रेमविह्वलाः श्रीकृष्णंपूजयांचक्रुर्वन्यैर्मूलफलादिभिः २५ श्रीनारायणउवाच ततःप्रसन्नंश्रीकृष्णंशरण्यंभक्तवत्सलम् विनयावनतोभूत्वाप्युहत्प्रेमपरिप्लुतः २६ बद्धांजलिर्गुडाकेशोनामंनामंपुनःपुनः तंतथाकृतवान्प्रश्नंयथापृच्छतियंभवान् २७ श्रुत्वैवंभगवान्दध्यौमुहूर्त्तंमनसाहरिः ध्यात्वाऽथास्यकृहृद्दुर्गंपांचालींचधृतव्रताम् उवाचवदतांश्रेष्ठःपांडवानांहितंवचः २८ श्रीकृष्णउवाच शृणुराजन्महाभागबीभत्सोद्यथमद्वचः अपूर्वोयंकृतःप्रश्नोनोत्तरंवक्तुमुत्सहे २९ एषगुह्यतरोलोकेऋषीणामपिदुर्घटः तथापिवक्ष्येमित्रत्वाद्भक्तत्वाच्चतवार्जुन ३० तदुत्तरमतीवोग्रंक्रमतःशृणुसुव्रत मध्वादयश्चत्वयमासालवपक्षाश्चनाडिकाः ३१ यामास्त्रियामाकृतवोमुहूर्त्तान्ययनेउभे हायनंचयुगान्येवपरार्द्धांताःपरेचये ३२ नद्योर्णवह्रदाःकूपा वापीपल्वलनिर्झराः लतौषधिद्रुमाश्चैवत्वक्सारःपादपाश्चये ३३ वनस्पतिपुरग्रामगिरयःपत्तनानिच एतेसर्वेमूर्त्तिमंतःपूज्यंतेस्वात्मनोगुणैः ३४ नतेषांकश्चिदप्यस्तिह्यपूज्यःस्वामिवर्जितः स्वेस्वेऽधिकारेसततंपूज्यंतेफलदायिनः ३५ स्वस्वामियोगमाहात्म्यात्सर्वेसौभाग्यशालिनः अधिमासःसमुत्पन्नःकदाचित्पांडुनंदन ३६ तमूचुःसकलालोकाअसहायंजुगुप्सितम् अनर्होमलमासोऽयंरविसंक्रमवर्जितः ३७ अस्पृश्योमलरूपत्वाच्छु

भेकर्मणिगर्हितः श्रुत्वैतद्वचनंलोकान्निरुद्योगोहतप्रभः ३८ दुःखान्वितोऽतिखिन्नात्माचिं
ताग्रस्तैकमानसः मुमूर्षुरभवत्तेनहृदयेनविदूयता पश्चाद्धैर्यंसमालंब्यमामसौशरणंगतः
३९ प्राप्तोवैकुंठभवनंयत्राहमवसंनर अंतर्गृहंसमागत्यमामसौदृष्टवान्परम् ४० अ
मूल्यरत्नरचितेहेमसिंहासनेस्थितम् तदानींमामसौदृष्ट्वादंडवत्पतितोभुवि ४१ प्रांज
लिःप्रयतोभूत्वामुंचन्नश्रूणिनेत्रतः वाचागद्गदयासौम्यंबभाषेधैर्यमुद्वहन् ४२ सूतउ
वाच इत्युक्त्वाबदरीनाथोविररामम‍हामुनिः तच्छ्रुत्वापुनरेवाहनारदोभक्तवत्सलः ४३
नारदउवाच इत्थंगत्वाभवनममलंपूर्णरूपस्यविष्णोर्भक्तिप्राप्यंजगदघहरंयो
गिनामप्यगम्यम् यत्रैवास्तेजगदभयदोब्रह्मरूपोमुकुंदस्तत्पादाब्जंशरणमगमंकिंबभाषे
ऽधिमासः ४४ इतिश्रीबृहन्नारदीयेपुराणेपुरुषोत्तममाहात्म्येऽधिमासस्यवैकुंठप्रापणं-
नामतृतीयोऽध्यायः ३ श्रीनारायणउवाच शृणुनारदवक्ष्येहंलोकानांहित
काम्यया अधिमासेनयत्प्रोक्तंहरेरग्रेशुभंवचः १ अधिमासउवाच अधिनाथ
कृपानिधेहरेनकथंरक्षसिमामिहागतम् कृपणंप्रबलैर्निराकृतंमलमासेत्यभिधांविधाय
मे २ शुभकर्मणिवर्जितंहिमांनिरधीशंमलिनंसदैवतैः अवलोकयतोदयालुताक्वगता
तेद्यकठोरताकथम् ३ वसुदेववरांगनायथाखलकंसानलतःस्फुरक्षिता वदमांशरणाग ५
तंकथंनतथाद्यावसिदीनवत्सल ४ द्रुपदस्यसुतायथापुराखलदुःशासनदुःखतोऽविता

वद मां शरणागतं कथं न त्वया द्यावसि दीनवत्सल ५ यमुनाविषतोयतोऽविताः पशुपालाः पश
वो यथा त्वया वद मां शरणागतं कथं न त्वया द्यावसि दीनवत्सल ६ पशवः पशुपास्तदंगनाश्च
विता दावधनंजयाद्यथा वद मां शरणागतं कथं न त्वया द्यावसि दीनवत्सल ७ पृथिवीपतयो य-
थाविता मगधेशालयबंधनात्त्वया वद मां शरणागतं कथं न त्वया द्यावसि दीनवत्सल ८ गजना
यक एत्य रक्षितो झटिति ग्राहमुखाद्यथा त्वया वद मां शरणागतं कथं न त्वया द्यावसि दीनवत्सल
९ श्रीनारायण उवाच इति विज्ञाप्य भूमानं विरराम निरीश्वरः मलमासोऽश्रुवदन-
स्तिष्ठन्नग्रे जगत्पतेः १० तदानीं श्रीहरिस्तूर्णं कृपयाप्लावितो भृशम् उवाच दीनवदनं मलमा
सं पुरः स्थितम् ११ श्रीहरिरुवाच वत्स वत्स किमत्यंत दुःखमग्नोसि सांप्रतम् ए
तादृशं महद्दुःखं किं ते मनसि वर्त्तते १२ त्वामहं दुःखसंमग्नमुद्धरिष्यामि माशुचः नमे शरण
मापन्नः पुनः शोचितुमर्हति १३ इहागत्य महादुःखी पतितोपि न शोचति किमर्थं त्वमिहाग
त्य शोकसंमग्नमानसः १४ अशोकमजरं नित्यं सानंदं मृत्युवर्जितम् वैकुंठमीदृशं प्राप्य कथं
दुःखान्वितो भवान् १५ त्वामत्र दुःखितं दृष्ट्वा वैकुंठस्थाः सुविस्मिताः किमर्थं मर्त्तुकामो
सि तन्मे वत्स वदाधुना १६ श्रीनारायण उवाच श्रुत्वेदं भगवद्वाक्यं विभार इव भा
रभृत् श्वासोच्छ्वाससमायुक्त उवाच मधुसूदनम् १७ अधिमास उवाच अज्ञातं किं
चिन्नैवास्ति सर्वत्र भगवंस्तव आकाश इव सर्वत्र विश्वं व्याप्य व्यवस्थितः १८ चराचरगतो वि

क्षुः साक्षी सर्वस्य विश्वदृक् कूटस्थे त्वयि सर्वाणि भूतानि न व्यवस्थया १९ संस्थितानि ज
गन्नाथ न किंचिद्भवता विना किन्न जानासि भगवन् निर्भाग्यस्य मम व्यथाम् २० तथापि व-
च्मि हे नाथ दुःखजालमपावृतम् तादृशं नैव कस्यापि न श्रुतं नावलोकितम् २१ क्षणा लवा मुहू
र्त्ता निपक्षा मासा दिवा निशम् स्वामिनामधिकारैस्ते मोदंते निर्भयाः सदा २२ न मे नाम न मे स्वा
मी न हि कश्चिन्ममाश्रयः तस्मान्निराकृतः सर्वैः साधिदेवैः स्वकर्मणः २३ निषिद्धो मलमासोयमि
त्यं धोवदगः सदा तस्माद्द्विनष्टुमिच्छामि नाहं जीवितुमुत्सहे २४ कुजीविता द्वरं मृत्युर्नित्यदग्धः
कथं स्वपेत् अतः परं महाराज वक्तव्यं नावशिष्यते २५ परदुःखासहिष्णुस्त्वमुपकारप्रियो मतः वे
देषु च पुराणेषु प्रसिद्धः पुरुषोत्तमः २६ निजधर्मं समालोच्य यथारुचि न तथा कुरु पुनः पुनः पामरेण
न वक्तव्यः प्रभुर्महान् २७ मरिष्येहं मरिष्येऽहं मरिष्येऽहं पुनः पुनः इत्युक्त्वा मलमासोऽयं विररा
म विधेः सुत २८ ततः पपात सहसा सान्निध्ये श्रीरमापतेः तत्र तं पतितं दृष्ट्वा संसज्जाता सुविस्मि
ता २९ श्रीनारायण उवाच इत्युक्त्वा विरतिमुपागतेऽधिमासे श्रीकृष्णो बहुलकृपाभराव
सन्नः प्रावोचज्जलदगभीररावरम्यं निर्वाणं शिशिरमयूखवन्नयंस्तम् ३० सूत उवाच
नारायणस्य निगमर्द्धिपरायणस्य पापौघवार्द्धिवडवाग्निवचोवदातम् श्रुत्वा प्रहर्षितमना मुनिरा
बभाषे शुश्रूषुरादिपुरुषस्य वचांसि विप्राः ३१ इति श्रीबृ॰ पुरुषोत्तममाहात्म्ये विज्ञाभिर्नाम चतु
र्थोऽध्यायः ४ नारद उवाच किमुवाच महाभाग श्रुत्वा तद्वचनं हरिः चरणाग्रे निपतितमधिमासं

तपोनिधे १ श्रीनारायणउवाच शृणुनारदवक्ष्यामियदुक्तंहरिणानघ धन्योऽसित्वंमुनिश्रेष्ठय
न्मांपृच्छसिसत्कथाम् २ श्रीकृष्णउवाच शृणुतत्रत्यवृत्तांतंप्रवक्ष्यामितवाग्रतः नेत्रकोणसमा
दिष्टस्तदानींहरिणार्जुन ३ वीजयामासपक्षेणतंमासंमूर्च्छितंखगः उत्थितःपुनरेवाहनैतन्मेरोचते
विभो ४ अधिमासउवाच पाहिपाहिजगद्धातःपाहिविष्णोजगत्पते उपेक्षसेकथंनाथशरणंत्वा
मुपागतम् ५ इत्युक्त्वावेपमानंतंविलपंतंमुहुर्मुहुः तमुवाचहृषीकेशोवैकुंठनिलयोहरिः ६ श्री
विष्णुरुवाच उत्तिष्ठोत्तिष्ठभद्रंतेविषादंवत्समाकुरु त्वद्दुःखंदुर्निवार्यंमेप्रतिभातिनिरीश्वर ७ इ
त्युक्त्वामनसिध्यात्वातदुपायंक्षणंप्रभुः विनिश्चित्यपुनर्वाक्यमुवाचमधुसूदनः ८ श्रीविष्णुरुवा
च वत्सागच्छमयासार्द्धंगोलोकंयोगिदुर्लभम् यत्रास्तेभगवान्कृष्णःपुरुषोत्तमईश्वरः ९ गो
पिकावृन्दमध्यस्थोद्विभुजोमुरलीधरः नवीननीरदश्यामोरक्तपंकजलोचनः १० शारदीयपार्व
णेंदुशोभातिरुचिराननः कोटिकंदर्पलावण्यलीलाधाममनोहरः ११ पीतांबरधरःस्रग्वीवनमा
लाविभूषितः सद्रत्नभूषणःप्रेमभूषणोभक्तवत्सलः १२ चंदनोक्षितसर्वांगःकस्तूरीकुंकुमान्वितः
श्रीवत्सवक्षाःसंभ्राजत्कौस्तुभेनविराजितः १३ सद्रत्नसाररचिताकिरीटीकुंडलोज्ज्वलः रत्नसिं
हासनारूढःपार्षदैःपरिवेष्टितः १४ सएवपरमंब्रह्मपुराणपुरुषोत्तमः स्वेच्छामयःसर्वबीजंस-
र्वाधारःपरात्परः १५ निरीहोनिर्विकारश्चपरिपूर्णतमःप्रभुः प्रकृतेःपरईशानोनिर्गुणोनित्यवि
ग्रहः १६ गच्छावस्तत्रत्वद्दुःखंश्रीकृष्णोव्यपनेष्यति श्रीनारायणउवाच इत्युक्त्वातंकरेकृत्वागो

 लोकंगतवान्हरिः १७ अज्ञानांधतमोध्वंसंज्ञानवर्त्मप्रदीपकम् ज्योतिःस्वरूपंप्रलयेपुरासीत्केवलं
मुने १८ सूर्यकोटिनिभंनित्यमसंख्यंविश्वकारणम् विभोःस्वेच्छामयस्यैवतज्ज्योतिरुल्बणंमहत्
१९ ज्योतिरभ्यंतरेलोकत्रयमेवमनोहरम् तस्यैवोपरिगोलोकःशाश्वतोब्रह्मवन्मुने २० त्रिकोटियोजना
यामोविस्तीर्णोमंडलाकृतिः तेजःस्वरूपःसुमहत्रत्नभूमिमयःपरः २१ अदृश्योयोगिभिःस्वप्नेदृश्योग
म्यश्चवैष्णवैः ईशेनविधृतोयोगैरंतरिक्षस्थितोवरः २२ आधिव्याधिजरामृत्युशोकभीतिविवर्जितः
सद्रत्नभूषितासंख्यमंदिरैःपरिशोभितः २३ तदधोदक्षिणेसव्येपंचाशत्कोटिविस्तरान् वैकुंठःशिव
लोकश्चतत्समःसुमनोहरः २४ कोटियोजनविस्तीर्णोवैकुंठोमंडलाकृतिः लसत्पीतपटारम्यायत्र
तिष्ठंतिवैष्णवाः २५ शंखचक्रगदापद्मश्रियाजुष्टचतुर्भुजाः स्त्रियोलक्ष्मीसमाःसर्वाःकूजन्नूपुरमे-
खलाः २६ सव्येनशिवलोकश्चकोटियोजनविस्तृतः लयशून्यश्चसृष्टैश्चपार्षदैःपरिवारितः २७ नि
वसंतिमहाभागागणायत्रकपर्द्दिनः भस्मोद्धूलितसर्वांगानागयज्ञोपवीतिनः २८ अर्द्धचंद्रलसद्भा-
लाःशूलपट्टिशपाणयः सर्वेगंगाधराःशूरास्त्र्यंबकाजयशालिनः २९ गोलोकाभ्यंतरेज्योतिरती
वसुमनोहरम् परमाह्लादकंशश्वत्परमानंदकारणम् ३० ध्यायंतेयोगिनःशश्वत्योगेनज्ञानच
क्षुषा तदेवानंदजनकंनिराकारंपरात्परम् ३१ तज्ज्योतिरंतरेरूपमतीवसुमनोहरम् इंदीवरदल
श्यामंपंकजारुणलोचनम् ३२ कोटिशारदपूर्णेंदुशोभानिरोचनाननम् कोटिमन्मथसौंदर्यली
लाधाममनोहरम् ३३ द्विभुजंमुरलीहस्तंसुस्मितंपीतवाससम् श्रीवत्सवक्षसंभ्राजत्कौस्तुभे

नविराजितम् ३४ सद्रत्नकोटिखचितकरीटकटकोज्वलम् रत्नसिंहासनस्थंचवनमालाविभू
षितम् ३५ तदेवपरमंब्रह्मपूर्णश्रीकृष्णसंज्ञकम् स्वेच्छामयंसर्वबीजंसर्वाधारंपरात्परम् ३६
किशोरवयसंशश्वद्गोपवेषविधायकम् कोटिपूर्णेंदुशोभाढ्यभक्तानुग्रहकारकम् ३७ निरीहंनि
र्विकारंचपरिपूर्णतमंप्रभुम् रासमंडपमध्यस्थंशांतंरासेश्वरंहरिम् ३८ मंगलंमंगलार्हंचसर्वमंग
लमंगलम् परमानंदराजंचसत्यमक्षरमव्ययम् ३९ सर्वसिद्धेश्वरंसर्वसिद्धिरूपंचसिद्धिदम् प्र
कृतेःपरमीशानंनिर्गुणंनित्यविग्रहम् ४० आद्यंपुरुषमव्यक्तंपुरुहूतंपुरुस्तुतम् नित्यंस्वतंत्रमेकं
चपरमात्मस्वरूपकम् ४१ ध्यायंतेवैष्णवाःशांताःशांतंशांतिपरायणम् एवंरूपंपरंबिभ्रद्भग
वानेकएवसः ४२ श्रीनारायणउवाच एवमुक्त्वाततोविष्णुरधिमाससमन्वितः गोलोकम
गमच्छीघ्रंविरजोवेष्टितंपरम् ४३ सूतउवाच इतीरयित्वागिरमात्तसक्रियांमुनीश्वरेतू-
।ष्णीमवस्थितेमुनिः जगादवाक्यंविधिजोमहोत्सवाच्छुश्रूषुरानंदनिधेर्नवाःकथाः ४४ इतिश्री
बृ० श्रीनारायणनारदसंवादेपुरुषो० विष्णोर्गोलोकगमनंनामपंचमोध्यायः ५ नारदउवाच
वैकुंठाधिपतिर्गत्वागोलोकेकिंचकारह तद्वदस्वकृपांकृत्वामह्यंशुश्रूषवेऽनघ १ श्री
नारायणउवाच शृणुनारदवक्ष्येऽहंयज्जातंतत्रतेनघ विष्णुर्गोलोकमगमदधिमासेनसंयु-
तः २ तन्मध्येभगवद्धाममाणिस्तंभैःसुशोभितम् ददर्शदूरतोविष्णुर्ज्योतिर्धाममनोहरम् ३
तत्तेजःपिहिताक्षोसौशनैरुन्मील्यलोचने मंदंमंदंजगामाधिमासंकृत्वास्वपृष्ठतः ४ उपमंदिर

मासाद्यसाधिमासोमुदान्वितः उत्थितैर्द्वारपालैश्च वंदितांघ्रिर्हरिःशनैः ५ प्रविष्टोभगवद्धाम
शोभासंमुग्धलोचनः तत्रगत्वाननामाशुश्रीकृष्णंपुरुषोत्तमम् ६ गोपिकावृंदमध्यस्थिरत्नसिं
हासनासनम् नत्वोवाचरमानाथोबद्धांजलिपुटःपुरः ७ श्रीविष्णुरुवाच वंदेविष्णुगुणातीतं
गोविंदमेकमक्षरम् अव्यक्तमव्ययंव्यक्तंगोपवेषविधायिनम् ८ किशोरवयसंशांतंगोपीकांतं
मनोहरम् नवीननीरदश्यामंकोटिकंदर्पसुंदरम् ९ वृंदावनवनाभ्यंतरासमंडलसंस्थितम् ल
सत्पीतपटंसौम्यंत्रिभंगललिताकृतिम् १० रासेश्वरंरासवासंरासोल्लाससमुत्सुकम् द्विभुजंमु
रलीहस्तंपीतवाससमच्युतम् ११ इत्येवमुक्त्वानंनत्वारत्नसिंहासनेवरे पार्षदैःसत्कृतोविष्णुः
सउवासनदाज्ञया १२ श्रीनारायणउवाच इतिविष्णुकृतंस्तोत्रंप्रातरुत्थाययःपठेत्
पापानितस्यनश्यंतिदुःस्वप्नःसत्फलप्रदः १३ भक्तिर्भवतिगोविंदेपुत्रपौत्रविवर्द्धिनी अकी-
र्तिःक्षयमाप्नोतिसत्कीर्तिर्वर्द्धतेऽचिरम् १४ उपविष्टस्ततोविष्णुःश्रीकृष्णचरणांबुजे नामया
मासतंमासंवेपमानंतदग्रतः १५ तदापप्रच्छश्रीकृष्णःकोयंकस्मादिहागतः कस्माद्रुदतिगो
लोकेनकश्चिद्दुःखमश्नुते १६ गोलोकवासिनःसर्वेसदानंदपरिप्लुताः स्वप्नेपिनैवशृण्वंति
दुर्वार्त्तांचदुरन्वयाम् १७ तस्मादयंकथंविष्णोमदग्रेदुःखितःस्थितः मुंचन्नश्रूणिनेत्राभ्यांवे
पतेचमुहुर्मुहुः १८ श्रीनारायणउवाच नवांबुदानीकमनोहरस्यगोलोकना ८
थस्यवचोनिशम्य उवाचविष्णुर्मलमासदुःखंप्रोत्थायसिंहासनतःसमग्रम् १९ श्रीवि

विष्णुरुवाच वृंदावनकलानाथश्रीकृष्णमुरलीधर श्रूयतामधिमासोयंदुःखंवाञ्छितवाग्र
तः २० तस्मादहमिहायातोगृहीत्वामुनिरीश्वरम् दुःखदावानलंतीव्रमेतदीयंनिराकुरु
२१ अयंत्वधिकमासोस्तिव्यपेतरविसंक्रमः मलिनोयमनर्होस्तिशुभकर्मणिसर्वदा २२ न
स्नानंनैवदानंचकर्त्तव्यंप्रभुवर्जिते एवंतिरस्कृतःसर्वैर्वनस्पतिलतादिभिः २३ मासैर्द्वादशभि
श्चैवकलाकाष्ठालवादिभिः अयनैर्हायनैश्चैवस्वामिगर्वसमन्वितैः २४ इतिदुःखानलेनैवदग्धो
यंमर्त्तुमुन्मुखः अन्यैर्दयालुभिःपश्चात्प्रेरितोमामुपागतः २५ शरणार्थीहृषीकेशवेपमानोरुद
न्मुहुः सर्वंनिवेदयामासदुःखजालमसंवृतम् २६ एतदीयंमहद्दुःखमनिवार्यंभवद्दते अत
स्त्वामाश्रितोनूनंकरेकृत्वानिराश्रयम् २७ परदुःखासहिष्णुस्त्वमितिवेदविदोजगुः अतएवं-
निरातंकसानंदंकृपयाकुरु २८ त्वदीयचरणांभोजंगतोनैवावशोचते इतिवेदविदोमिथ्या
कथंभाविजगत्पते २९ मदर्थमपिकर्त्तव्यमेतद्दुःखनिवारणम् सर्वंत्यक्त्वाहमायातोयातंमेसु
फलंकुरु ३० मुहुर्मुहुर्नवक्तव्यंकदापिप्रभुसन्निधौ वदंत्येवंमहामात्यानित्यंनीतिविशारदाः
३१ इतिविज्ञाप्यभूमानंबद्धांजलिपुटोहरिः पुरस्तस्थौभगवतोनिरीक्षंस्तन्मुखांबुजम् ३२
ऋषयऊचुः सूतसूतवदान्योसिजीवत्वंशाश्वतीःसमाः पिबामोयन्मुखात्सेव्यंहरि-
लीलाकथामृतम् ३३ गोलोकवासिनासूतकिमुक्तंकिंकृतंवद विष्णुश्रीकृष्णसंवादःसर्वलो
कोपकारकः ३४ विधिसुतःकिमपृच्छदृषीश्वरंतदधुनावदसूततपस्विनः परमभागवतःस

हरेस्तनुस्तदुर्दिनंवचनंपरमौषधम् ३५ इतिश्रीबृहन्नारदीयेपुराणेपुरुषोत्तममाहात्म्ये
श्रीनारायणनारदसंवादेपुरुषोत्तमविज्ञप्तिर्नामषष्ठोऽध्यायः ६ सूतउवाच भवद्भिर्यत्कृ
तःप्रश्नस्तमचीकरदाशुगः यदुत्तरमुवाचेशस्तद्वदामितपोधनाः १ नारदउवाच विष्टर
श्रवसिमौनमास्थितेसंनिवेद्यपरदुःखमपारम् किंचकारपुरुषोत्तमःपरस्तद्वदस्वबदरीपतेऽ
धुना २ श्रीनारायणउवाच गोलोकनाथोयदुवाचविष्णुंतद्देवगुह्यंकथयामिवत्स
वाच्यंसुभक्तायसदास्तिकायशुश्रूषवेदंभविवर्जिताय ३ सत्कीर्तिकृत्पुण्यकरंयशस्यंसत्पु
त्रदंवश्यकरंचराज्ञाम् दारिद्र्यदावाग्निअनल्पपुण्यैःश्राव्यंतथाकार्यमनन्यभक्त्या ४ श्री
पुरुषोत्तमउवाच समीचीनंकृतंविष्णोयदत्रागतवान्भवान् मलमासंकरेकृत्वालोके
कीर्तिमवाप्स्यसि ५ यस्त्वयोरीकृतोजीवःसमयैवोररीकृतः अतएनंकरिष्यामिसर्वोपरि
मयासमम् ६ गुणैःकीर्त्यानुभावेनषड्भगैश्चपराक्रमैः भक्तानांवरदानेनगुणैरन्यैश्चमा
मकैः ७ अहमेतैर्यथालोकेप्रथितःपुरुषोत्तमः तथायमपिलोकेषुप्रथितःपुरुषोत्तमः ८
अस्मैसमर्पिताःसर्वेयेगुणामयिसंस्थिताः पुरुषोत्तमेतिमन्नामप्रथितंलोकवेदयोः ९ न
दप्यस्मैमयादत्तंतवतुष्ट्यैजनार्दन अहमेवास्यसंजातःस्वामीचमधुसूदन १० एतन्नाम्ना
जगत्सर्वंपवित्रंचभविष्यति मत्प्रसादश्चमुपागम्यमासानामधिपोभवेत् ११ जगत्पूज्योजगद्वं
द्योमासोयंतुभविष्यति पूजकानांचसर्वेषांदुःखदारिद्र्यखंडनः १२ सर्वेमासाःसकामाश्च

निष्कामोयंमयाकृतः मोक्षदःसर्वलोकानांमत्तुल्योयंमयाकृतः १३ अकामःसर्वकामोवा
योधिमासंप्रपूजयेत् कर्माणिभस्मसात्कृत्वामामेवैष्यत्यसंशयम् १४ यदर्थंचमहाभागा
यतिनोब्रह्मचारिणः तपस्यंतिमहात्मानोनिराहारादृढव्रताः १५ फलपत्रानिलाहाराःका
मक्रोधविवर्जिताः जितेंद्रियाश्चयेसर्वेप्रावृट्कालेनिराश्रयाः १६ शीतातपसहाश्चैवयतंतेग
रुडध्वज तथापिनैवमेयांतिपरमंपदमव्ययम् १७ पुरुषोत्तमस्यभक्तास्तुमासमात्रेणतत्प
दम् अनायासेनगच्छंतिजरामृत्युविवर्जितम् १८ सर्वसाधनतःश्रेष्ठःसर्वकामार्थसिद्धिदः
तस्मात्संसेव्यतामेषमासोयंपुरुषोत्तमः १९ सीतानिक्षिप्तबीजानीवर्द्धंतेकोटिशोयथा त
थाकोटिगुणंपुण्यंकृतंमेपुरुषोत्तमे २० चातुर्मास्यादिभिर्यज्ञैःस्वर्गंगच्छंतिकेचन तत्रत्यं
भोगमासाद्यपुनर्गच्छंतिभूतलम् २१ विधिवत्सेवतेयस्तुपुरुषोत्तममादरात् कुलंस्वकी
यमुधृत्यमामेवैष्यत्यसंशयम् २२ मामुपेत्यात्रसंसारेजन्ममृत्युभयाकुलम् आधिव्याधिजरा
ग्रस्तंनपुनर्यातिमानवः २३ यद्गत्वाननिवर्त्तंतेतद्धामपरमंमम इतिछंदोवचःसत्यमसत्यंजा
यतेकथम् २४ एतन्मासाधिपश्चाहंमयैवायंप्रतिष्ठितः पुरुषोत्तमेतिमन्नामतदप्यस्मैसम
र्पितम् २५ तस्मादेतस्यभक्तानांममचिंतादिवानिशम् तद्भक्तकामनाःसर्वाःपूरणीयाम
यैवहि २६ कदाचिन्ममभक्तानामपराधोधिगण्यते पुरुषोत्तमभक्तानांनापराधःकदाचन
२७ मदाराधनतोविष्णोमदीयाराधनंप्रियम् मद्भक्तकामनादानेविलंबेहंकदाचन २८ म

दीयमासभक्तानांनविलंबःकदाचन मदीयमासभक्तायेममैवातीववल्लभाः २९ यएतस्मिन्म
हामूढाजपदानादिवर्जिताः सत्कर्मस्नानरहितादेवतीर्थद्विजद्विषः ३० जायंतेदुर्भगादुष्टाःप
रभाग्योपजीविनः नकदाचित्सुखंतेषांस्वप्नेपिशशशृंगवत् ३१ तिरस्कुर्वंतियेमूढामलमासंम-
मप्रियम् नाचरिष्यंतियेधर्मंतेसदानिरयालयाः ३२ पुरुषोत्तममासाद्यवर्षेवर्षेतृतीयके नाच
रिष्यंतिधर्मंयेकुंभीपाकेपतंतिते ३३ इहलोकेमहद्दुःखपुत्रपौत्रकलत्रजम् प्राप्नुवंतिमहा
मूढादुःखदावानलस्थिताः ३४ नेकथंसुखमेधंतेयेषामज्ञानतोगतः श्रीमान्पुण्यतमोमासो
मदीयःपुरुषोत्तमः ३५ याःस्त्रियःसुभगाःपुत्रसुखसौभाग्यहेतवे पुरुषोत्तमेकरिष्यंतिस्ना
नदानार्चनादिकम् ३६ तासांसौभाग्यसंपत्तिसुखपुत्रप्रदोह्यहम् यासांमासोगतःशून्यो
मन्नामापुरुषोत्तमः ३७ नतासामनुकूलोऽहंनसुखंस्वामिजंभवेत् भ्रातृपुत्रधनानांनसु
खंस्वप्नेपिदुर्लभम् ३८ तस्मात्सर्वात्मनासर्वैःस्नानपूजाजपादिकम् विशेषेणप्रकर्त्तव्यंदानं
शक्त्यनुसारतः ३९ येनाहमर्चितोभक्त्यामासेस्मिन्पुरुषोत्तमे धनपुत्रसुखंभुक्त्वापश्चाद्गो-
लोकवासभाक् ४० ममाज्ञयाजनाःसर्वेपूजयिष्यंतिमामकम् सर्वेषामपिमासानामुत्तमोयं
मयाकृतः ४१ अतस्त्वमधिमासस्यचिंतांत्यक्त्वारमापते गच्छवैकुंठमतुलंगृहीत्वापुरुषोत्तमम्
४२ श्रीनारायणउवाच इतिरसिकवचोनिशम्यविष्णुःप्रबलमुदापरिगृह्यमासमे १०
नम् नवजलदरुचंप्रणम्यदेवंझटितिजगामनिजालयंखगेन ४३ इतिश्रीबृहन्नारदी

येपुराणेपुरुषोत्त० श्रीनारायणनारदसंवादेऽधिमासस्यैश्वर्यप्राप्तिर्नामसप्तमोऽध्यायः ७

सूतउवाच नारदःकृतवान्प्रश्नंपुनरेवतपोधनाः विष्णुश्रीकृष्णसंवादंश्रुत्वासं
तुष्टमानसः १ नारदउवाच वैकुंठंगतवतिरुक्मिणीशेकिंजातंतदनुवदप्रभोमे
वृत्तांतंहरिस्कृतकृष्णायोश्चसर्वेषांहितकरमादिपुंसोः २ इतिसंप्रश्नसंहृष्टोभगवान्बदरी
पतिः उवाचपुनरेवासुंजगदानंददंबृहत् ३ श्रीनारायणउवाच अथश्रीरुक्मिणीना
थोवैकुंठंगतवान्सुदा तत्रगत्वाऽधिमासंतंवासयामासनारद ४ तत्रत्यवसतिंप्राप्यमोद
मानोभवत्तदा मासानामधिपोभूत्वारमतेविष्णुनासह ५ द्वादशेष्वपिमासेषुमलमासंवरंप्र
भुः विधायमनसातुष्टोबभूवप्रकृतिप्रियः ६ अथार्जुनमुवाचेदंभगवान्भक्तवत्सलः युधि
ष्ठिरंचपांचालींनिरीक्षन्कृपयामुने ७ श्रीकृष्णउवाच जानेऽहंराजशार्दूलत
पोवनमुपागतैः भवद्भिर्दुःखसंमग्नैर्नादृतंःपुरुषोत्तमः ८ वृंदावनकलानाथवल्लभःपुरुषो
त्तमः प्रमादात्तुगतवान्मासोभवतांकाननौकसाम् ९ युष्माभिर्नैवविज्ञातोभयद्वेषसम
न्वितैः गांगेयद्रोणकर्णेभ्योभयसंत्रस्तमानसैः १० कृष्णद्वैपायनादासविद्याराधनतत्परे
इंद्रकीलंगतधनंनिबीभत्सौरणशालिनि ११ तद्वियोगपरिक्लिष्टैर्नज्ञातःपुरुषोत्तमः युष्माभिर्कि
प्रकर्त्तव्यमदृष्टमवलंब्यनाम् १२ अदृष्टंयादृशंपुंसांतादृशंभासतेतदा अवश्यमेवभोक्त
व्यमदृष्टजनितंफलम् १३ स्फुरखंदुःखंभयंक्षेममदृष्टात्प्राप्यतेजनैः तस्मादृष्टनिष्ठैश्चभ

वद्भिःस्थीयतांसदा १४ अथापरंप्रवक्ष्यामिभवतांदुःखकारणम् सेतिहासंमहाराजश्रूय
तांमन्मुखादहो १५ श्रीकृष्णउवाच पांचालीयंमहाभागापूर्वजन्मनिसुंदरी मेधावी-
द्विजमुख्यस्यपुत्रीजातासुमध्यमा १६ कालेनगच्छताराजन्संजातादशवार्षिकी रूपलावण्यल
लितानयनापांगशालिनी १७ चातुर्यगुणसंपन्नापितुरेकैवपुत्रिका वल्लभातीवतेनेयंचतुरागु
णासुंदरी १८ लालितापुत्रवन्नित्यंनकदाचित्प्रलंभिता साहित्यशास्त्रकुशलानीतावपिविशा
रदा १९ तन्माताखर्गतापूर्वंपित्रासापोषितामुदा पार्श्वस्थालिसुखंदृष्ट्वापुत्रपौत्रसुखस्पृहा
२० तर्कयंतीनदाबालामामेवंचकथंभवेत् गुणभाग्यनिधिर्भर्त्तासुखदुःसत्सुताःकथम् २१
एवंमनोरथंचक्रेदैवेनध्वंसितंपुरा किंकृत्वाकिंविदित्वामेकमुपास्येसुरेश्वरम् २२ किंवामुनिमु
पातिष्ठेकिंवातीर्थमुपाश्रये ममभाग्यंकथंसुसंभर्त्ताकोपिनवांच्छति २३ पंडितोपिपितामूढो
ममभाग्यवशादहो विवाहकालेसंप्राप्तेनदत्तासदृशेवरे २४ अध्यक्षाहंसखीमध्येकुमारीदुः
खपीडिता नाहंस्वामिसुखाभिज्ञायथाचालिंगणोमम २५ ममभाग्यवतीमाताकथंस्वर्गंगता
पुरा एवंचिंताकुलाबालामनोरथमहोदधौ २६ निमग्नामोहसलिलेशोकमोहोर्मिपीडिता
मेधावीऋषिराजोसौविचचारमहीतले २७ कन्यादाननिमित्तंचविचिन्वन्सदृशंवरम् ना
दृशंवरमप्राप्यनिराशःस्वमनोरथे २८ सुतास्वकीयभाग्याभ्यांभग्नसंकल्पपंजरः अवाप ११
दैवयोगेनज्वरंतीव्रंसुदारुणम् २९ स्फुटत्सर्वांगसंभिन्नतापज्वालासमाकुलः श्वासोच्छ्व

ससमायुक्तोमहादारुणमूर्च्छया ३० प्रस्खलन्निपतन्भूमौमंदिरामत्तवद्भृशम् आगच्छन्ने
वभवनंसपपातधरातले ३१ यावत्कृतासमायातापितरंभयविह्वला तावन्मुमूर्षुःसंजातोभूसु
रस्तामनुस्मरन् ३२ भाविनार्थबलेनैवसहसाजातवेपथुः कन्यादानप्रसंगोत्थपद्मोत्सवविवर्जि
तः ३३ अथप्राचीनगार्हस्थ्यकृतधर्मपरिश्रमात् संसारवासनांत्यक्त्वाहरौचित्तमधारयत् ३४
सस्मारश्रीहरिंतूर्णंमेधावीपुरुषोत्तमम् इंदीवरदलश्यामंत्रिभंगललिताकृतिम् ३५ रासेशरा
धारमणप्रचंडदोर्दंडदूराहतनिर्जरारे अत्युग्रदावानलपानकर्त्तुःकुमारिकोत्तारितवस्त्रहर्त्तः ३६
श्रीकृष्णगोविंदहरेमुरारेराधेशदामोदरदीननाथ मांपाहिसंसारसमुद्रमग्नंनमोनमस्तेहृषि
केशवराय ३७ इतिमुनिवचनंनिशम्यदूरात्झटितियसुभ्रवरामुकुंदलोकात् तदनुमृतमुनिंकरे-
गृहीत्वाचरणसरोरुहमीयुरीश्वरस्य ३८ प्राणोत्क्रमणमालोक्यहाहेतिसाकृतारुदत् अं
केकृत्वापितुर्देहंविललापसुदुःखिता ३९ कुररीवचिरंसातुविलप्यभृशदुःखिता उवाचपितरं
बालाजीवंतमिवविह्वला ४० बालोवाच हाहापितःकृपासिंधोआत्मजानंददायक
कस्यांकेमांनिधायाद्यगतोसिवैष्णवंपुरम् ४१ पितृहीनांचमांतातकोवासंभावयिष्यति नस्व
सानैवबंधुश्चनमोमातातपस्विनी ४२ भोजनाच्छादनेचिंतांकोमेतातकरिष्यति कथंतिष्ठाम्यहं
शून्येवेदध्वनिविवर्जिते ४३ आश्रमेतेमुनिश्रेष्ठअरण्यइवनिर्जने अतःपरंमरिष्यामिजीवने
किंप्रयोजनम् ४४ असंपाद्यैववैवाहंविधिंदुहितृवत्सल कगतोसिपितस्तातइहागच्छत-

पोनिधे ४५ वाणींवदस्वधाकत्यांकथंतूष्णीमवस्थितः उत्तिष्ठोत्तिष्ठहेतातचिरं
स्वसोसिसांप्रतम् ४६ इत्युक्त्वाश्रुमुखीबालाविललापमुहुर्मुहुः मुक्तकंठंरुरोदार्त्ताकु
ररीवस्वदुःखिता ४७ तत्स्वतारोदनंश्रुत्वाविप्रास्तद्वनवासिनः अतीवकरुणंको
वारोदत्यस्मिंस्तपोवने ४८ मेधाव्ऋषेःस्वताशब्दंशनैर्निश्चित्यतापसाः ससंभ्रमाःस
माजग्मुर्हाहाकारसमन्विताः ४९ आगत्यददृशुःसर्वेस्वतांकस्थंमृतंमुनिम् ततःसं
रुरुदुःसर्वेमुनयःकाननौकसः ५० स्वतोत्संगाच्छवंनीत्वाश्मशानेशिवसन्निधौ अंते
ष्टिंविधिनाकृत्वातेदहनकाष्ठवेष्टितम् ५१ ततःकंन्यांसमाश्वास्यसर्वेतेस्वगृहान्ययुः
कन्याधैर्यसमालंब्ययथाशक्त्यकरोद्व्ययम् ५२ इत्यौर्ध्वदैहिकविधिंप्रणिधायपैत्र्यंपु
श्रीनिवासमकरोच्चतपोवनेस्मिन् सावित्र्यथैपितृजदुःखदवाग्निदग्धारंभेववत्समर-
णात्स्वरभीवबाला ५३ इतिबृहन्नारदीयेपुराणेपुरुषोत्तममाहात्म्येश्रीना
रायणनारदसंवादेकुमारीविलापोनामाष्टमोऽध्यायः ८ सूतउवाच ततस्तंवि
स्मयाविष्टःपप्रच्छनारदोमुनिः मेधाविद्विजवर्यस्यस्वतावृत्तांतमद्भुतम् १ नारद
उवाच मुनेमुनिस्वतातत्रकिंचकारतपोवने कोवामुनिवरस्तस्याःपाणिग्रहमं-
चीकरत् २ श्रीनारायणउवाच निवसंत्यास्ततस्तस्याःकियान्कालोविनि
र्गतः स्मारंस्मारंस्वपितरंशोचंत्याश्वमुहुर्मुहुः ३ शून्यसद्यनिसंविष्टांयूथभ्रष्टांमृ

गीमिव गलद्बाष्पौघनयनांज्वलद्धृदयपंकजाम् ४ विनिःश्वासपरांदीनांसंरुद्धा
मुरगीमिव चिंतयंतीमपश्यंतींदुःखपारंकृशोदरीम् ५ तामाससाद भगवान्भवि-
ष्यद्धलनोदितः यदृच्छयावनेतास्मिन्परमःकोपनोमुनिः ६ यद्विलोकनमात्रेणत्रस्येदपि
शतक्रतुः जटाकलापसंच्छन्नःसाक्षादिवसदाशिवः ७ यस्त्वज्जनन्याराजेंद्रशैशवेतिप्र
सादितः त्रिदशाकर्षिणींविद्यांददावस्यैसुपूजितः ८ येनाहमपिभूपालसर्वदेवनमस्कृ
तः रथेसंयोजितःसाक्षाद्रुक्मिण्यासहनारद ९ उभाभ्यांचालितेमार्गेरथेदुर्वासना-
न्विते अत्युग्रयातृषाशुष्यत्ताल्वोष्ठपुटयानया १० सूचितोहंजलार्थिन्यास्कंधस्थयुग-
यापुरा गच्छन्नेवपदाग्रेणसंपीड्यवसुधातलम् ११ आनीतवान्भोगवतींप्रियाप्रेमप
रिप्लुतः सैवोर्ध्वगामिनीभूत्वातावन्मात्रेणवारिणा १२ न्यवारयन्महाराजरुक्मिणीतृष
मुल्बणाम् तद्दृष्ट्वातत्क्षणोद्भूतक्रोधेनप्रज्वलन्निव १३ प्रलयाग्निरिवोत्तिष्ठन्शशाप
कोपनोमुनिः अहोश्रीकृष्णनित्यंतेवल्लभारुक्मिणीसदा १४ यद्भवान्मामवज्ञायप्रियाप्रे
मपरिप्लुतः पाययामासपानीयंमाहात्म्यंदर्शयन्स्वकम् १५ दंपत्योरुभयोरेववियोगो
स्तुयुधिष्ठिर इतियोदत्तवान्शापंसएवमुनिसत्तमः १६ साक्षाद्रुद्रांशसंभूतःकालरु
द्रइवापरः अत्रेरुग्रतपःकल्पवृक्षाद्दिव्यफलंमहत् १७ पतिव्रताशिरोरत्नाऽनुसूयाग
र्भसंभवः दुर्वासानाममेधावीयथावैमूर्त्तिमत्तपः १८ नैकतीर्थजलक्लिन्नजटाभूषितस-

पु॰ मा॰ च्छिराः तमालोक्यसमायांतंकुमारीशोकसागरात् १९ उन्मज्योत्थायधैर्येणववंदेचरणौ अ॰
१२ मुनेः नत्वास्वाश्रममानीयजानकीवाल्मिकिंयथा २० अर्घपाद्यैर्वन्यफलैःपुष्पैश्चविविधैर्मुनि १
म् स्वागतंपृच्छयाबालापूजयामाससादरम् ततःसविजयाराजन्नुवाचमुनिकन्यका २१
बालोवाच नमस्तेस्तुमहाभागअत्रिगोत्रदिवाकर कुतोधिगमनंसाधो दुर्भगायाममाश्रमे
ममभाग्योदयोजातस्त्वागमनतोमुने २२ अथवामत्पितुःपुण्यप्रवाहप्रेरितोभवान् संभावयि
तुमासेवह्यागतोमुनिसत्तमः २३ भवादृशांपादरजस्तीर्थरूपंमहात्मनाम् स्पृशंत्याःसफलंज
न्मसफलंचाद्यमेव्रतम् २४ अद्यमेसफलंपुण्यमद्यमेसफलोभवः भवादृशामहापुण्यायन्मेदृ
ष्टिपथंगताः २५ एवमुक्त्वाचसाबालातस्थौतूष्णींतदग्रतः सस्मितंमुनिराहेदंदुर्वासाःशंकरांश
जः २६ दुर्वासाउवाच साधुसाधुद्विजसुतेकुलमभ्युद्धृतंपितुः मेधाऋषेःसुतपसःफलमे-
तादृशीसुता २७ कैलासादहमागच्छंज्ञात्वातेधर्मशीलताम् त्वदाश्रममनुप्राप्तस्त्वयासंपूजि
तोऽस्म्यहम् २८ गमिष्यामिवरारोहेशीघ्रंबदरीकाश्रमम् द्रष्टुंनारायणंदेवंसनातनमुनीश्व
रम् २९ तपश्चरंतमेकाग्रमत्युग्रंलोकहेतवे बालोवाच ऋषेत्वद्दर्शनादेवशुष्कोमेशोकसा
गरः ३० अतःपरंशुभंभावियस्मात्संभावितात्वया समुद्धूतबृहज्ज्वालदावहव्यभुजंमुने
३१ किंनवेत्सिदयासिंधोतन्निर्वापयशंकर हर्षहेतुर्नमेकश्चिदृश्यतेसुविचारतः ३२ नमा १३
तानपिताभ्रातायोमेधैर्यंप्रयच्छति कथंकारमहंजीवेदुःखसागरपीडिता ३३ यांयांदिशंप्रप

श्यामिसासाश्रून्याविभातिमे ममदुःखप्रतीकारंकुरुशीघ्रंतपोनिधे २४ नमांकामयतेकश्चि
त्पाणिग्रहणाहेतवे अतःपरंभविष्यामिवृषलीतिमहद्भयम् ३५ तस्मान्नजायतेनिद्रानरुचि-
र्भोजनेमम ब्रह्मन्मुमूर्षुरस्म्येवइतिमेनिश्चयोधुना ३६ इत्युक्त्वाश्रुमुखीबालाविररामनदत्यतः
दुर्वासास्तदुपायार्थंविचारमकरोत्तदा ३७ श्रीनारायणउवाच इतिमुनिस्तनयावचोनिशम्य
बहुलतमामुनिराड्विचार्यछंदः अतिशयकृपयाविलोक्यबालांकिमपिहितंनिजगादसारभू
तम् ३८ इतिश्रीबृह॰ पुरु॰ दुर्वाससस्तपोवनागमनंनामनवमोऽध्यायः ९ नारदउवाच किं
विचार्यमहद्धामापरमःकोपनोमुनिः अब्रवीदृषिकन्यांतांतन्मेब्रूहितपोनिधे १ सूतउवाच
नारदस्यवचःश्रुत्वाप्रोवाचबदरीपतिः दुर्वासोवचनंगृह्यंसर्वेषांहितकृत् द्विजाः २ श्री
नारायणउवाच शृणुनारदवक्ष्येहंयदुक्तंमुनिनातदा मेधावीतनयादुःखमपनेतुंकृपा-
लुना ३ दुर्वासाउवाच शृणुसुंदरिवक्ष्यामिगुह्याद्गुह्यतरंमहत् आख्येयंनैवकस्यापि
त्वदर्थंतुविचारितम् ४ नविस्तरंकरिष्यामिसमासेनब्रवीमिते इतस्तृतीयःसुभगेमासस्तु
पुरुषोत्तमः ५ तस्मिन्स्नातोनरस्तीर्थेमुच्यतेभ्रूणहत्यया एतत्तुल्योनकोप्यन्यःकार्तिकादि
षुसुंदरि ६ सर्वेमासास्तथापक्षाःपर्वाण्यन्यानियानिच पुरुषोत्तममासस्यकलांनार्हंति
षोडशीम् ७ साधनानिसमस्तानिनिगमोक्तानियानिच मासस्यैतस्यनार्हंतिकलामपिच
षोडशीम् ८ द्वादशाब्दसहस्राणिगंगास्नानेनयत्फलम् गोदावरीसकृत्स्नानात्तत्फलं-

सिंहगेगुरौ ९ तदेवफलमाप्नोतिमासेवैपुरुषोत्तमे सकृत्स्नानमात्रेणयत्रकुत्रापिसुं
दरि १० श्रीकृष्णावल्लभोमासोनाम्नाचपुरुषोत्तमः तस्मिन्संसेवितेबालेसर्वंभवतिवांछित
म् ११ तस्मान्निषेवयाशुत्वंमासंतंपुरुषोत्तमम् मयापिसेव्यतेसोऽयंपुरुषोत्तमवन्मुदा
१२ एकदाभस्मसात्कर्तुमंबरीषंक्रुधामया मुक्ताकृत्यातदाबालेसुनाभंहरिणाज्वलन्
१३ मामेवभस्मसात्कर्तुंतदानींप्रेरितंमयि पुरुषोत्तमभक्तादेवतच्चक्रंसन्यवर्तत १४ त्रै
लोक्यभस्मसात्कर्तुंसमर्थंतच्चसुंदरि मय्यकिंचित्करंजातंतदामेविस्मयोऽभवत् १५
तस्माद्भजस्वसुभगेश्रीमंतंपुरुषोत्तमम् इत्युक्त्वामुनिशार्दूलोविरराममुनेःसुताम् १६
श्रीकृष्णउवाच दुर्वासोवचनंश्रुत्वाबालामूढधियाऽवदत् भाविनाप्रेरिताराजन्नसूयाप्रे
रितासती १७ दुर्वाससंमुनिश्रेष्ठंमनसिक्रोधसंयुता बालोवाच नमह्यंरोचतेब्रह्मन्यदु
क्तंभवतामुने १८ कथंमाघादयोमासाअकिंचित्करतांगताः कथंकार्त्तिकमासंत्वमूनंवदसि
तद्वद १९ वैशाखःसेवितःकिंवानदास्यतिसुकामितम् सदाशिवादयोदेवाःफलदाःकिंन
सेविताः २० अथवाभुविमार्त्तंडोदेवःप्रत्यक्षदर्शनः सकिंनदाताकामानांदेवीचजगदंबि
का २१ गणेशःसेवितःकिंवानसंयच्छतिकामितम् व्यतीपातादिकान्योगान्देवान्श-
र्वादिकानपि २२ सर्वानुल्लंघ्यवदतस्त्वपापंकिंतेनजायते अयंतुमालिनोमासःसर्वकर्मविग १४
र्हितः २३ असूर्यसंक्रमःश्रेष्ठःक्रियतेचकथंमुने वेदाहंसर्वदुःखानांपारदंश्रीहरिंपरम्

२४ नान्यंपश्यामिभूदेवचिंतयन्तीदिवानिशम् रामाद्वाजानकीजानेःशंकरात्पार्वतीपतेः२५
नान्यःकोपिमहान्देवोयोमेदुःखंव्यपोहति एतान्विहायविप्रेंद्रकथंस्तौषिमलंमुने २६ एवमु
क्तस्तयाविप्रपुत्र्यासक्रोधनोमुनिः जाज्वल्यमानवपुषाक्रोधसंरक्तलोचनः २७ तथापिन
शशापैनांमित्रजांकृपयान्वितः मूढेयंनैवजानातिहिताहितमपूर्णधीः २८ पुरुषोत्तममाहा
त्म्यंदुर्ज्ञेयंविदुषामपि किमुताल्पधियांपुंसांकुमारीणांविशेषतः २९ पितृहीनाकुमारीयंबा-
लादुःखाग्निभर्जिता अतीवोग्रतरंशापंमदीयंसहतेकथम् ३० इत्येवंकृपयाक्रोधंसंज
हारमनास्थितम् स्वस्थोभूत्वामुनिःप्राहतांबालामतिविह्वलाम् ३१ दुर्वासाउवाच
अहोबालेनमेकोपोमित्रजेत्वयिकश्चन यत्तेमनसिनिर्भाग्येयथारुचितथाकुरु ३२ अपरं
श्रूयतांबालेभविष्यंकिंचिदुच्यते पुरुषोत्तममासस्ययत्त्वयाऽनादरःकृतः ३३ सर्वथात
त्फलंभाविइहवापरजन्मनि अतःपरंगमिष्यामिनरनारायणालयम् ३४ नशशापिमया-
भीरुमान्मित्रंतेपितायतः हिताहितंनजानासिबालभावाच्छुभाशुभम् ३५ स्वस्तितेस्तुग
मिष्यामिमास्तुकालात्ययोमम शुभंशुभेनरंभाविनकेनाप्यनुलंघ्यते ३६ श्रीकृष्णउवा
च इत्युदीर्यजगामाशुतामसस्तापसोमुनिः तत्क्षणंनिःप्रभासाभूत्पुरुषोत्तमहेलया
३७ विमृश्यस्वचिरंकालंतत्कालफलदंशिवम् आराधयामिदेवेशंतपसापार्वतीपति
म् ३८ इतिनिश्चित्यमनसामेधावीतनयानृप दुष्करंतत्तपःकर्तुमियेषस्वाश्रमेस्थिता ३९

सूतउवाच आर्षेयीप्रबलमुनेर्वचोविनिंद्यप्रोद्युक्तांधकरिपुमेवनेवनेस्वे लक्ष्मीशं
बहुलफलप्रदंविहायसाविश्वीपतिमपिनाद्दृशंनिरस्य ४० इतिश्रीबृहन्ना॰ पुरुषो॰ श्री
नारायणनारदसंवादेकुमारीशिवाराधनोद्योगोनामदशमोऽध्यायः १० नारदउवाच
अचीकरत्कुमारीयंमहत्कर्मसुदुष्करम् मुनीनामपिसर्वेषांतन्मेवदमहामुने १
श्रीनारायणउवाच अथारभतकल्याणीतपःपरमदारुणम् चिंतयंतीशिवंशांतंपंचवक्त्रं
सनातनम् २ भुजंगभूषणंदेवंनंदिभृंगिनिषेवितम् चतुर्विंशतितत्त्वैश्चगुणैस्त्रिभिरभि
ष्टुतम् ३ महासिद्धिभिरष्टाभिःप्रकृत्यापुरुषेणच चंद्रखंडलसद्भालंजटाजूटविराजित
म् ४ चचारदुश्चरंबालातमुद्दिश्यपरंतपः पंचाग्नीनांचमध्येसास्थायिनीग्रीष्मगेरवौ
५ हेमंतेशिशिरेचैवशीतवार्यंतरस्थिता व्यक्तवक्त्रातथारेजेजलस्थंकमलंतथा ६ शि
रोधःप्रसृतश्यामनीलालकविगुंठिता जंबालवल्लरीपुंजैर्वेष्टितेवाबभौजले ७ ब्रह्मरंध्रोद्ग
तश्रीमद्भ्रमराजिर्व्यदृश्यत नलिनंसेव्यमानेवमिलिंदालिःप्रसर्पिणी ८ वर्षास्वनावृताशे
तेस्थंडिलेहसिकान्विते संध्ययोरुभयोस्तन्वीधूमपानमचीकरत् ९ पुरंदरःपराचिंता
मवापाश्रुत्यतत्तपः दुर्द्दृषादिविजैःसर्वैःस्पृहणीयामहर्षिभिः १० एवंतपसिवृत्तायामार्षेय्यां
नृपनंदन गतान्यब्दसहस्राणिनवराजन्यभूषण ११ संतुष्टस्तपसातस्याभगवान्पार्व
तीपतिः दर्शयामासबालायैनिजरूपमगोचरम् १२ तद्दृष्ट्वासहसोत्तस्थौदेहःप्राणमिवा

गतम् तपःकृशापिसाबालाहृष्टपुष्टातदाभवत् १३ भूरिवातपसंक्लिष्टादेवमीदागरीयसी
साबालावनताभूत्वाववंदेगिरिजापतिम् १४ मानसैरुपचारैस्तंसंपूज्यविश्ववंदितम् तुष्टाव
जगतांनाथंभक्तियुक्तेनचेतसा १५ बालोवाच अयेशैलजावल्लभप्राणनाथप्रभोभर्गभूते
शगौरीशशंभो नमःसोमसूर्याग्निदिव्यत्रिनेत्रमदाधारमुंडास्थिमालिन्नमस्ते १६ नरोनेक
तापाभिभूतांगपीडःपरंघोरसंसारवार्द्धौनिमग्नः खलव्यालकालोग्रदंष्ट्राभिदष्टोविमुच्येद्भवं
तंशरण्यंप्रपन्नः १७ विभोयेनबाणाःस्वकीयीकृतश्चमृताजीवितालर्कभूपालपत्नी दयाना
थभूतेशचंडीशभव्यभवत्राणमृत्युंजयप्राणनाथ १८ मखध्वंसकर्त्तःसमस्तारिहर्त्तःसदासे
वकानांभवध्वंसकर्त्तः नमोजन्महर्त्तःपुरासृष्टिकर्त्तस्त्वदीयामवप्राणनाथाघहर्त्तः १९ इत्ये
वंमनसावाचाशिवंस्तुत्वातपस्विनी विररामहाभागामेधावीतनयानृप २० श्रीकृष्णउ
वाच तत्कृतंस्तोत्रमाकर्ण्यतपसोग्रतरेणच प्रसन्नवदनांभोजस्तामुवाचसदाशिवः २१
शिवउवाच वरंवरयभद्रंतेयस्तेमनसिवांछितः प्रसन्नोऽस्मिमहाभागेमामाखि
द्यतपस्विनि २२ तदाकर्ण्यकुमारीयंमहानंदपरिप्लुता उवाचवचनंराजन्सुप्रसन्नंसदा-
शिवम् २३ बालोवाच दीननाथदयासिंधोप्रसन्नश्चेन्ममोपरि तदामत्कामितंदेहिमाचि
लंबंकुरुप्रभो २४ पतिंदेहिपतिंमह्यंपतिंपतिमहंवृणे पतिंदेहिमहादेवनान्यन्मेचिंतितंहृ-
दि २५ एवमुक्त्वातदार्षेयीविररामकपर्दिनम् तदाकर्ण्यमहादेवोजगादमुनिकन्यकाम्

पु॰मा २६ शिवउवाच त्वयायत्स्वमुखेनोक्तंतदस्तुमुनिकन्यके पंचकृत्वस्त्वयायस्मात्प अ॰
१६ तिःसंप्रार्थितोऽधुना २७ तस्मात्पंचभविष्यंतिपतयस्तववसुंदरि शूराःसकलधर्मज्ञाः ११
साधवःसत्यविक्रमाः २८ यज्वानःस्वगुणख्याताःसत्यसंधाजितेंद्रियाः त्वन्मुखप्रेक्षकाः
सर्वेसजन्यागुणशालिनः२९ श्रीकृष्णउवाच इत्याकर्ण्यवचस्तस्यधूर्जटेरनतिप्रियं
म् उवाचावनताभूत्वाबालावाक्यविशारदा ३० बालोवाच एवंमेगिरिजाकांतमास्तु
लोकेतिकौस्तुभम् एकस्याएकएवास्तिभर्त्तानार्याःसदाशिव ३१ नदृष्टानश्रुताक्वापिनार्येका
पंचभर्तृका एकस्यपंचपत्न्यस्तुपुरुषस्यभवंतिहि ३२ त्वदीयाहंकथंशंभोभवेयंपंचभर्तृका
नैवाहंसिवचस्त्वेवंमयिवक्तुंकृपानिधे ३३ नैवजायतेलज्जात्वदीयाहंयतःप्रभो इत्याकर्ण्य
वचस्तस्याःशंकरःप्राहतांपुनः ३४ शिवउवाच मास्तुतेस्मिन्भवेभीरुभव्यंतत्परजन्म-
नि अयोनिसंभवातत्रभविष्यसितपोबलात् ३५ भर्तृजंसुखमासाद्यततोगंत्रीपरंपदम्
दुर्वासामेप्रियामूर्त्तिःसत्त्वयाऽवमतःपुरा ३६ सचेत्कोपात्ततःशंभुर्निर्दहेद्भुवनत्रयम् त्व
यागर्वातिरेकेणब्रह्मतेजःप्रमर्दितम् ३७ पुरुषोत्तमस्त्वयामासोनकृतोभर्गस्त्रियः यस्मि
न्नर्पितमैश्वर्यंश्रीकृष्णेनात्मनःस्वकम् ३८ अहंब्रह्मादयोदेवानारदाद्यास्तपस्विनः यदा
देशकराबालेतदाज्ञांकोविलंघयेत् ३९ समासोनत्वयामूढेपूजितोलोकपूजितः अतस्ते १६
पंचभर्त्तारोभविष्यंतिद्विजात्मजे ४० नान्यथाभावितद्बालेपुरुषोत्तमखंडनात् योवैनिं

दतितंमासंसयातिघोररौरवम् ४१ विपरीतंभवेत्तस्यनकदाप्यन्यथाभवेत् पुरुषो
त्तमस्ययेभक्ताःपुत्रपौत्रधनान्विताः ४२ ऐहिकामुष्मिकींसिद्धिंयातायास्यंतियांतिच
वयंसर्वेपिगीर्वाणाःपुरुषोत्तमसेविनः ४३ यस्मिन्संसेवितेशीघ्रंप्रीयतेपुरुषोत्तमः सेव
नीयंकथंमासंनभजामःक्रमध्यमे ४४ अत्युत्कटानांमहतांवचोमिथ्याकथंवद अनुने
याहिमुनयःसदसद्वादवादिनः ४५ वदंत्स्वेवंनीलकंठक्षिप्रमंतर्दधेहरः चकितासाभ
वद्बालायूथभ्रष्टामृगीयथा ४६ सूतउवाच शशांकलेखांकितभालदेशेसदाशि
वेशैवदिशंप्रयाते चिंताबबाधेमुनिराजकन्यांहत्यायथावृत्रहणंमुनीशाः ४७ इतिश्री
बृहन्नारदी० पुरुषोत्तममहात्म्येशिववाक्यंनामएकादशोऽध्यायः ११ नारदउ
वाच शितिकंठेगतेनाथबालाकिमकरोच्छुचा तन्मेवदाविनीतायशुश्रूषाधर्मसिद्ध
ये १ श्रीनारायणउवाच एवमेवपुरापृष्टःश्रीकृष्णःपांडुसूनुना यदुवा
चवचोराज्ञेतन्मेनिगदतःशृणु २ श्रीकृष्णउवाच एवंगतेशिवेराजन्साबा
लाविगतप्रभा निःश्वासपरमाभीतासाश्रुनेत्राकृशोदरी ३ हृदयाग्निलसज्ज्वालाज्व
लितांगीकुमारिका दावाग्निदग्धपत्राद्यालतेवासतपस्विनी ४ दुःखमार्ग्यामासवत्या
मेवंकालोमहान्गतः असौनामवनस्कंधताहृशींतापसींप्रभुः ५ सहसातांसमापन्नां
फणीवाखुनिवेशनम् इतिकालेनबलिनावशंनीतातपस्विनी ६ प्रावृण्मेघावृतेव्योम्नि

विद्युत्सौदामिनीयथा तथाश्रमेस्वकेनष्टातपसादग्धकल्मषा ७ तदानीमेवधर्मिष्ठो
यज्ञसेनोनराधिपः बृहत्संभारसंपन्नमकरोद्यज्ञमुत्तमम् ८ तद्यज्ञकुंडादुद्भूताकुमारी
कनकप्रभा सेयंद्रुपदशार्दूलतनयाप्रथिताभुवि ९ द्रौपदीसर्वलोकेषुख्यातापार्षतीयापुराभवत्
सेयंस्वयंवरेराजन्मत्स्यवेधेकृतेसति १० लब्धार्जुनेनपांचालीक्षभितेराजमंडले तृणीकृत्य
नृपान्सर्वान्भीष्मकर्णादिकान्बहून् ११ सेयंकचग्रहंप्राप्तादुष्टदुःशासनान्मुने वचांसि
कर्णभूलानिश्रावितावरवर्णिनी १२ मयाचोपेक्षिताराजन्पुरुषोत्तमहेलनात् यदामयि
कृतस्नेहामन्नामामान्यवदन्मुहुः १३ दामोदरदयासिंधोकृष्णाकृष्णाजगत्पते हेनाथहेर
मानाथकेशवक्लेशनाशन १४ नमातानतातोनचभ्रातृवर्गोनसख्योनजामिर्नवैभागिने
यः नबंधुर्नचेष्टोनवैप्राणनाथोहृषीकेशसर्वंभवानेवमेस्ति १५ गोविंदगोपिकानाथदी
नबंधोदयानिधे दुःशासनपराभूतांकिंनजानासिमांप्रभो १६ दुःशासनपराभूतानदाद्रु
पदनंदिनी मदीयस्मरणप्राप्ताविस्मृतापिमयापुरा १७ शीघ्रंगरुडमारुह्यतत्रागत्यस्थि
तेनवै पूरितानिमयाराजन्तस्यैवासांस्यनेकशः १८ सदामयिकृतस्नेहामत्प्राणामत्परा
यणा ममातिवल्लभासाध्वीसखीमेप्राणसन्निभा १९ तथाप्युपेक्षितेयंसापुरुषोत्तमहेलना
त् पुरुषोत्तमतिरस्कारकर्त्तारंपातयाम्यहम् २० सर्वथामुनिदेवानांसेव्योयंपुरुषोत्तमः किं
पुनर्मानुषाणांतुसर्वार्थफलदायकः २१ तस्मादाराधयस्वैनमागामिपुरुषोत्तमम् वर्षेचतुर्द॰

शेपूर्णेसर्वंतेभविताशुभम् २२ व्यालोकिनिकुरव्रातोयैरस्याःपांडुनंदन तन्नारीणामहंरा
जन्निर्वपिष्येलकानुरुषा २३ सुयोधनादिभूपालान्सर्वान्नेष्येयमक्षयम् सर्वशत्रुक्षयंकृत्वा
त्वंचराजाभविष्यसि २४ नमेक्षीरोदतनयाप्रियानापिहलायुधः ननथादेवकीदेवीप्रद्युम्नो
नापिसात्यकिः २५ यादृशामेप्रियाभक्तिस्तादृशोनास्तिकश्चन येनमेपीडिताभक्तास्तेनाहंपी-
डितःसदा २६ द्वेष्योमेनास्तितत्तुल्योयमस्तस्यफलप्रदः नावलोक्योमयादुष्टोदंडार्थमपि
पांडव २७ श्रीनारायणउवाच श्रीकृष्णस्तान्समाश्वास्यपांडवान्द्रौपदींतथा कुश
स्थलींजिगामिषुरुवाचमधुसूदनः २८ राजन्नद्यगमिष्यामिद्वारकांविरहाकुलाम् वसुदे
वोमहाभागोबलदेवोममाग्रजः २९ मन्मातादेवकीदेवीगदसांबादयोपरे आहुकाद्याश्चयं
दवोरुक्मिण्याद्याश्चयाःस्त्रियः ३० सर्वेतेऽनिमिषैर्नेत्रैर्मदागमनकांक्षिणः मामेवचिंतयंत्ये
वंमद्दर्शनसमुत्सुकाः ३१ श्रीनारायणउवाच इत्युक्तंवचनंदेवेशंकथंतिस्मपांडुनंदनाः
हरिप्रमाणमालक्ष्यतमूचुर्गद्गदाक्षरम् ३२ जीवनंनोभवानेवयथावारिजलौकसाम् पुन
र्दर्शनमल्पेनकालेनास्तुजनार्दन ३३ पांडवानांहरिर्नाथोनान्यःकश्चिज्जगत्त्रये इत्थंसर्ववद
त्यद्धातस्मान्नःपाहिसर्वदा ३४ नविस्मार्यावयंसर्वेत्वदीयाजगदीश्वर अस्मच्चेतोमिलिं-
दानांजीवनंत्वत्पदांबुजम् ३५ अवलंबनमेवास्तुप्रार्थयामोमुहुर्मुहुः असत्कृत्यांडुपुत्रेषु
गृणत्स्वेवंयदूद्वहः ३६ मंदंमंदंसमारुह्यरथंप्रेमपरिप्लुतः ययौद्वारवतीमेतान्पराकृत्यानु-

गच्छतः ३७ श्रीनारायणउवाच अथश्रीद्वारकानाथेगतेद्वारवतींतदा राजापिसा
नुजस्तप्यंस्तीर्थानिविचचारह ३८ पुरुषोत्तमेमनःकृत्वाब्रह्मन्श्रीभगवत्प्रिये अनुजानाह
कृष्णांचविष्वक्सेनवचःस्मरन् ३९ अहोश्चुतमतीवोग्रंमाहात्म्यंपौरुषोत्तमम् कथंस्कस्वा
निलभ्यंतेनाभ्यर्च्यपुरुषोत्तमम् ४० सधन्योभारतेवर्षेसपूज्यःश्रेष्ठएवसः विविधैर्नियमैर्य-
स्तुपूजयेत्पुरुषोत्तमम् ४१ एवंसर्वेषुतीर्थेषुभ्रमंतःपांडुनंदनाः पुरुषोत्तममासाद्यव्रतंचे
रुर्विधानतः ४२ नदंतेराज्यमतुलमवापुर्गतकंटकम् पूर्णेचतुर्दशेवर्षेश्रीकृष्णाकृपयामुने
४३ दृढधन्वानृपःपूर्वंसूर्यवंशसमुद्भवः पुरुषोत्तममासस्यसेवनान्महतींश्रियम् ४४ पु
त्रपौत्रस्कस्वंचैवभुक्त्वाभोगाननेकशः जगामभगवल्लोकमगम्यंयोगिनामपि ४५ एतन्
मासस्यमाहात्म्यमतुलंमुनिसत्तम नाहंवक्तुंसमर्थोस्मिकल्पकोटिशतैरपि ४६ सूत
उवाच पुरुषोत्तममासस्यकृष्णाद्वैपायनादहम् माहात्म्यंश्रुतवान्विप्राः सोपिवक्तुंश
शाकनो ४७ अस्यमाहात्म्यमखिलंवेत्तिनारायणःस्वयम् अथवाभगवान्साक्षाद्वैकुं
ठनिलयोहरिः ४८ ब्रह्मादिदेवानतपादपीठगोलोकनाथेनस्वकीकृतस्य सर्वंमाहात्म्यं
पुरुषोत्तमस्यदेवोनजानातिकुतोमनुष्यः ४९ इतिश्रीबृ॰पुरुषोत्तममहात्म्येश्रीनारायण
पारदसंवादेपुरुषोत्तमव्रतोपदेशोनामद्वादशोऽध्यायः १२ ऋषयऊचुः सूतसूतम
हाभागवदनोवदतांवर दृढधन्वाकथंप्रापपुरुषोत्तमसेवनात् १ सौराज्यंपुत्रपौत्रादीन्

ललनांचपतिव्रताम् कथंचभगवल्लोकमवापयोगिदुर्लभम् २ शृण्वतोनेमुखांभोजा
त्कथासारंमुहुर्मुहुः अलंबुद्धिर्ननस्यात्यथापीयूषपानतः ३ अतोविस्तरतोब्रूहिइतिहा
संपुरातनम् अस्मद्भाग्यबलेनैवधात्रासंदर्शितोभवान् ४ सूतउवाच सनातनमुनिर्विप्रा
नारदायपुरातनम् इतिहासमुवाचेमंसएवप्रोच्यतेधुना ५ शृण्वंतुमुनयःसर्वेचरित्रंपाप
नाशनम् यथाधीतंगुरुमुखाद्राज्ञोवैदृढधन्वनः ६ श्रीनारायणउवाच शृणुराजन्प्र
वक्ष्येहंभूपस्यदृढधन्वनः कथांपुरातनींरम्यांस्वर्धुनीमिवपावनीम् ७ आसीद्धैहयदेश
स्यगोप्ताश्रीमान्महीपतिः चित्रधर्मेतिविख्यातोधीमान्सत्यपराक्रमः ८ तस्यपुत्रोति
तेजस्वीदृढधन्वेतिविश्रुतः ससर्वगुणसंपन्नःसत्यवाक्धार्मिकःशुचिः ९ आकर्णांतवि-
शालाक्षःपृथुवक्षामहाभुजः अवर्द्धतमहातेजाःसार्द्धंगुणगणैरसौ १० अधीत्यसांगा
न्निगमांश्चतुरश्चतुरोमुदा सकृन्निगदमात्रेणयागाधीतानिवस्फुटम् ११ दक्षिणांगुरवेदत्वा
संपूज्यविधिवच्चतम् गुरोरनुज्ञयाधीमान्पितुःपुरमजीगमत् १२ जनयन्नयनानंदंनि
जपत्तनवासिनाम् चित्रधर्मापितंपुत्रंदृष्ट्वालेभेपरांमुदम् १३ युवानंसर्वधर्मज्ञंप्रजानांपा
लनेक्षमम् अतःपरंकिमन्यास्तिसंसारेसारवर्जिते १४ आराधयामिश्रीकृष्णांद्विभुजंमुरली
धरम् प्रसन्नवदनंशांतंभक्तानामभयप्रदम् १५ ध्रुवांबरीषशर्यातिययातिप्रमुखान्नृपाः
शिबिश्चरंतिदेवश्चशशबिंदुर्भगीरथः १६ भीष्मश्चविदुरश्चैवदुष्यंतोभरतोपिवा पृथु

रुत्तानपादश्चप्रल्हादोथबिभीषणः १७ एतेचान्येचराजानस्त्यक्त्वाभोगाननेकशः अध्रुवे
णध्रुवंप्राप्ताआराध्यपुरुषोत्तमम् १८ अतोमयापिकर्त्तव्यमरण्येहरिसेवनम् छित्वास्ने
हमयंपाशंदारागारसुतादिषु १९ इतिनिश्चित्यमनसासमर्थेदृढध न्वनिधुरंन्यस्यज-
गामाशुविरक्तःपुलहाश्रमम् २० तत्रगत्वातपस्तेपेश्रीकृष्णंमनसास्मरन् निस्पृहःसर्वका
मेभ्योनिराहारोनिरंतरम् २१ कियत्कालंस्तपस्तप्त्वाहरेर्द्धामजगामसः दृढधन्वापिसुश्रा
वस्वपितुर्वैष्णवींगतिम् २२ हर्षशोकसमाविष्टोह्यकरोदौर्ध्वदैहिकम् पितृभक्त्यामही
पालोविद्वज्जनवचःस्थितः २३ पुष्करावर्त्तकेपुण्येनगरेत्यंतशोभिते राज्यंचकारभूपा-
लोनीतिशास्त्रविशारदः २४ तस्यशीलवतीभार्यानाम्नायागुणसुंदरी विदर्भराजतन
यारूपेणाप्रतिमाभुवि २५ पुत्रान्सासुषुवेदिव्यांश्चतुरश्चतुरान्शुभान् पुत्रींचारुमतीं
नामसर्वलक्षणसंयुताम् २६ चित्रवाक्चित्रवाहुश्चमणिमांश्चित्रकुंडलः सर्वेतेमानिनः
शूराविख्यातानामभिःपृथक् २७ दृढधन्वागुणैःख्यातःशांतोदांतोदृढव्रतः रूपवान्गुण
वान्शूरःश्रीमान्प्रकृतिसुंदरः २८ वेदवेदांगविद्वाग्मीधनुर्विद्याविशारदः सुनिर्जितारि
षड्वर्गःशत्रुसंघविदारणः २९ क्षमयापृथिवीतुल्योगांभीर्येसागरोपमः पितामहसमःसा
म्येप्रसादेगिरिशोपमः ३० एकपत्नीव्रतधरोरघुनाथइवापरः अत्युग्रवीर्यःसुधर्मीकार्त्तवी
र्यइवापरः ३१ श्रीनारायणउवाच एकदानिशिसुप्तस्यचिंतासीत्तस्यभूपतेः अहोयंवैभवः

केनपुण्येनमहताभवत् ३२ नमयान्नतपस्तप्तंनदत्तंनहुतंक्वचित् कमिदंपरिपृच्छामिममभा
ग्यस्यकारणम् ३३ एवंचिंतयतस्तस्यरजनीविरतिंगता ब्राह्मेमुहूर्तेउत्थायस्नानंकृत्वायथावि-
धि ३४ उपस्थायार्कमुद्यंतंसंतर्प्यभगवत्कलाः दत्वादानानिविप्रेभ्योनमस्कृत्वाऽश्वमारुरुहत् ३५
ततोरण्यंजगामाशुमृगयासक्तमानसः मृगान्वराहान्शार्दूलान्जघानगवयान्बहून् ३६ क
श्चिन्मृगोहतोरण्येबाणेनदृढधन्वना वनाद्वनांतरोयातोबाणमादायसत्वरम् ३७ शोणितस्नु
तिमार्गेणराजाप्यनुययौमृगम् मृगःकुत्रापिसंलीनोराजाबभ्रामतद्वनम् ३८ तृषाक्रांतःसका-
सारंददर्शसागरोपमम् तत्रगत्वासुपीत्वासौपानीयंनीरमागतः ३९ ततोददर्शन्यग्रोधंघनच्छा
यंमहातरुम् तज्जटायांनिबध्वाश्वंनिषसादमहीपतिः ४० तत्रागमत्खगःकश्चित्कीरःपरमशो
भनः मानुषीमीरयन्वाणीमतुलांनृपमोहिनीम् ४१ शुकःपपाठसुश्लोकमेकमेवपुनःपुनः संवी
क्ष्यदृढधन्वानमेकाकिनमुपस्थितम् ४२ विद्यमानातुलसुखमालोक्यातीवभूतले नचिंतयसि
तत्त्वंतत्कथंपारमेष्यसि ४३ वारंवारमिदंपद्यंपपाठनृपतेःपुरः श्रुत्वातस्यवचोराजामुमु
देमुमुहेपिच ४४ किमेतदुक्तवान्कीरएकंपद्यंपुनःपुनः नारिकेलमिवागम्यंदुर्बोधंसारसंभृ
तम् ४५ किंवानायंभवेत्कृष्णाद्वैपायनसुतःपरः श्रीकृष्णासेवकंमूढंमग्नंसंसारसागरे ४६
विष्णुरानमिवोद्धर्तुंकृपयामांसमागतः इतिचिंतयतस्तस्यतत्सेनासमुपागता ४७ कीरस्त
दर्शनंप्राप्तोबोधयित्वानराधिपम् राजास्वपुरमागत्यकीरवाक्यमनुस्मरन् ४८ वाच्यमानोपि

नतोषवान् वेदाध्ययनसंपन्नो विष्णुभक्तिपरायणः २३ अग्निहोत्रादियागैश्च तोषयामा
स तं हरिम् सदैवं वर्त्तमानस्य भार्यासीद्वरवर्णिनी २४ गौतमीति सुविख्याता गौतमस्य सु
ता शुभा पतिं पर्यचरत्प्रेम्णा भवानीव भवं प्रभुम् २५ गृहमेधविधौ तस्य वर्त्तमानस्य धर्मतः व्य
तीतः सुमहान् कालः प्रापासौ संततिं नहि २६ एकदासनसंविष्टः सेव्यमानः स्वकांतया उ
वाच वचनं विप्रो विषण्णो गद्गदाक्षरम् २७ अयि सुंदरि संसारे सुखं नास्ति सुतात्परम् लो
कांतरे सुखं पुण्यं तपोदानसमुद्भवम् २८ संततिः सुखदं वंश्या हि परत्रेह च शर्मणे तमप्राप्य वरं पु
त्रं जीवितं मम निष्फलम् २९ न लालितो मया पुत्रो वेदार्थो न प्रबोधितः नोद्वाहश्च कृतस्तस्य
वृथा जन्म गतं मम ३० सद्यो मे मृतिरेवास्तु न त्वायुश्च प्रियं मम इत्थं प्रियवचः श्रुत्वा सुंदरी-
खिन्नमानसा ३१ समाश्वासयितुं धीरं प्रियवाक्यविशारदा अब्रवीद्वदतः सौम्यं प्रियप्रेम
परिप्लुता ३२ गौतम्युवाच मामा प्राणेश्वर ब्रूहि तुच्छवाक्यानि सांप्रतम् भवद्विधा
भागवता नैव मुह्यंति सूरयः ३३ सत्यधर्मपरोसि त्वं जितः स्वर्गस्त्वया विभो कथं पुत्रैः सुख
वासिर्ज्ञानिनस्तव सुव्रत ३४ चित्रकेतुः पुरा ब्रह्मन्सुपुत्रशोकेन तापितः स नारदेनांगिर-
साभ्येत्य संतारितो भवान् ३५ तथांगराजा दुःपुत्राद्वेनाद्वनमगान्निशि तथा ते संततिः स्वामि
न्दुःखदा न भविष्यति ३६ तथापि तव सत्पुत्रलालसा चेत्तपोधन आराधय जगन्नाथं हरिं
सर्वार्थदं मुदा ३७ यमाराध्य पुरा ब्रह्मन्कर्दमः पुत्रमाप्तवान् सांख्याचार्यं सुतं देवं कपि

लंयोगिनांवरम् ३८ धर्मपत्न्यावचश्चेत्थंश्रुत्वाविप्रशिरोमणिः निश्चित्यैवंतयासार्द्धंनाम्न
पर्णीतटंगतः ३९ स्नात्वाथविरजेरण्येचचारपरमंतपः शुष्कपर्णजलाहारःपंचमेपंचमेदिने
४० चत्वार्यब्दसहस्राणिगतान्येवंतपोनिधेः तस्यैतत्तपसाब्रह्मांरुन्नयोलोकाश्चकंपिरे ४१ अ
त्युग्रंतत्तपोदृष्ट्वाभगवान्भक्तवत्सलः प्रादुर्बभूवतरसागरुडोपरिसंस्थितः ४२ श्री
नारायणउवाच तंदृष्ट्वानवजलदोपमंमुरारिंदोर्दंडैर्जगदवनक्षमैश्चतुर्भिः संलक्ष्यंमुदि
तमुखंस्कदेवशर्मासाष्टांगंनतिमकरोन्मुदामुकुंदम् ४३ इतिश्रीबृहन्नारदीयेपु० पुरुषो
त्तममा० श्रीनारायणनारदसंवादेचतुर्दशोऽध्यायः १४ श्रीनारायणउवाच ततस्क
ष्टावतंदेवंश्रीकृष्णंभक्तवत्सलम् बद्धांजलिपुटोभूत्वास्कदेवोगद्गदाक्षरम् १ नमस्तेदेवदे
वेशत्रैलोक्याभयदप्रभो सर्वेश्वरनमस्तेस्तुत्वामहंशरणंगतः २ पाहिमांपरमेशानशरणा
गतवत्सल जगद्वंद्यनमस्तेस्तुप्रपन्नभयभंजन ३ जयस्वरूपंजयदंजयेशंजयकारणम् विश्वा
धारंविश्वसंस्थंविश्वकारणकारणम् ४ विश्वैकरक्षकंदिव्यंविश्वघ्नंविश्वपंजरम् फलबीजं
फलाधारंफलमूलफलप्रदम् ५ तेजःस्वरूपंतेजोदंसर्वतेजस्विनांवरम् कृष्णंविष्णुंवास्क
देवंवंदेऽहंदीनवत्सलम् ६ नत्वांब्रह्मादयोदेवास्तोतुंशक्ताजगत्प्रभो कथंमंदोमनुष्योहम
ल्पबुद्धिर्जनार्दन ७ अतिदुःखतरंदीनंत्वद्भक्तंमामुपेक्षसे तत्कथंलोकबंधुत्वंप्रभोलोके-
वृथागतम् ८ वाल्मीकिरुवाच इत्यभिष्टूयभूमानंद्विजस्तस्थौहरेःपुरः

तदाकर्ण्यहरिर्वाक्यमुवाचजलदस्वनः ९ श्रीहरिरुवाच सम्यक्संपादितंवत्सयत्त्वया
चरितंतपः किमिच्छसिमहाभागतपोधनवदस्वमे १० तत्तेहंवितरिष्यामिसंतुष्टस्तपसातव
एतादृशंमहत्कर्मनकेनापिकृतंपुरा ११ सुदेवउवाच यदिप्रीतोसिहेनाथदीनबंधोदया-
निधे सत्पुत्रंदेहिमेविष्णोपुराणपुरुषोत्तम १२ हरेपुत्रंविनाशून्यंगार्हस्थ्यंमेनरोचते इ
तिविप्रवचःश्रुत्वाजगादहरिरीश्वरम् १३ श्रीहरिरुवाच अदेयमपितेसर्वंदास्येपुत्रंविना
द्विज तवपुत्रसुखंवत्सविधात्रानैवनिर्मितम् १४ त्वदीयभालफलकेवर्णाःसर्वेमयेक्षिताः
तत्रनैवास्तितेपुत्रसुखंसप्तसुजन्मसु १५ इत्याकर्णहरेर्वाक्यंवज्रनिर्घोषनिष्ठुरम् सपपात
महीपृष्ठेछिन्नमूलइवद्रुमः १६ पतिंपतितमालोक्यप्रमदात्यंतदुःखिता पश्यंतीस्वामिनंपुत्र
स्पृहाशून्यमरूरुदत् १७ पश्चाद्धैर्यंसमालंब्यसावोचत्पतितंपतिम् गौतम्युवाच उत्तिष्ठो
त्तिष्ठहेनाथकिंनस्मरसिमेवचः १८ विधात्रालिखितंभालेतल्लभेतसुखासुखम् किंकरोति
रमानाथःस्वकृतंभुंजतेनरः १९ अभाग्यस्यकृतोद्योगोमुमूर्षोरिवभेषजम् तस्यसर्वंभवे
द्व्यर्थंयस्यदैवमदक्षिणम् २० क्रतुदानतपःसत्यव्रतेभ्योहरिसेवनम् श्रेष्ठंसर्वेषुवेदेषुत
तोदैवबलंवरम् २१ तस्मात्सर्वत्रविश्वासंविहायोत्तिष्ठभूसुर दैवमेवावलंब्याशुहरिणा
किंप्रयोजनम् २२ इत्याकर्ण्यवचस्तस्यास्तीव्रशोकसमन्वितम् वैनतेयोवदद्विष्णुंक्षोभसं- २२
जातवेपथुः २२ गरुडउवाच शोकसागरसंमग्नांब्राह्मणींवीक्ष्यहेहरे तथैवब्राह्मणं

नेत्रगलद्बाष्पकलाकुलम् २४ दीनबंधोदयासिंधोभक्तानामभयंकर भक्तदुःखासहिष्णोसे
दयाऽद्यक्वगताप्रभो २५ अहोब्रह्मण्यदेवत्वत्स्वधर्मःक्वगतोधुना त्वद्भक्तस्यचतुर्धापिमुक्तिः
करतलेऽस्थिता २६ अहोतथापिनेच्छंतिविहायभक्तिमुत्तमाम् तदग्रेसिद्धयश्चाष्टौकिंकरी
भूयसंस्थिताः २७ त्वदाराधनमाहात्म्यमेवंसर्वत्रविश्रुतम् तर्हिविप्रस्यपुत्रेच्छापूरणेकःपरि
श्रमः २८ गजमर्पयतःपुंसोह्यंकुशेकःपरिश्रमः अतःपरंनकेनापिसेव्यतेतेपदांबुजम् २९ य
दृदृष्टगतंपुंसस्तद्देवभाविताध्रुवम् इतिलोकेप्रथाजातात्वद्भक्तिर्विलयंगता ३० कर्तुमकर्तुं-
सामर्थ्यंतवसर्वत्रविश्रुतम् तदेवाद्यगतंनाथनचेदस्मैसुतप्रदः ३१ अतस्त्वंसर्वथादेहिपु
त्रमेकंद्विजन्मने सुदामात्वांसमाराध्यलेभेवैभवमुत्तमम् ३२ सांदीपिनिर्मृतंपुत्रमवापकृ
पयातव इतितेशरणंप्रासौदंपतीपुत्रलालसौ ३३ श्रीनारायणउवाच इतिगरुडव
चोनिशम्यविष्णुर्वचनमुवाचखगंसुधोपमानम् अयिखगवरपुत्रमेकमस्मैवितरमनोग
तमाशुवैनतेय ३४ इतिहरिवचनंनिजानुकूलंझटितिनिशम्यखगोऽतिहृष्टचेताः अददति
विषण्णमानसायसुतमनुरूपमिलासुरायरम्यम् ३५ इतिश्रीबृहन्नारदी० पुरुषोत्तमम-
मा० दृढधन्वोपाख्यानेश्रीनारायणनारदसंवादेसुदेववरप्रदानंनामपंचदशोऽध्यायः १५
श्रीनारायणउवाच शृणुनारदवक्ष्येहंयदुक्तंदृढधन्वने वाल्मीकिनामहाप्राज्ञचरितं
परमाद्भुतम् १ वाल्मीकिरुवाच दृढधन्वन्महाराजशृणुष्ववचनंमम सुपर्णःकेश

वादेशादिदमाहद्विजेश्वरम् २ गरुड उवाच समजन्मस्कनेपुत्रस्कस्वनास्तीतियद्वचः हरि
णोक्तं द्विजश्रेष्ठतत्तथैवतवाधुना ३ तथापिस्वामिनाज्ञप्तः कृपयादास्यितेसुतम् मदंशसंभ
वः पुत्रोभाविताततेतपोधन ४ येनत्वमाशिषः सत्यालप्स्यसेगौतमीसुतः परंतज्जनितंदुःखं
युवयोर्भविताध्रुवम् ५ धन्योसिद्विजशार्दूलयत्तेजाताहरौमतिः सकामाप्यथनिष्कामाहरि
भक्तिर्हरेःप्रिया ६ जलबुद्बुदवत्पुंसांशरीरंक्षणभंगुरम् तदासाद्यहरेःपादंधन्यश्चिंतयते
हृदि ७ हरेरन्योनसंसारात्तारयेद्बहुदुस्तरात् हरेरेवकृपालेशान्मयादत्तः सुतस्तव ८ म
नसिश्रीहरिंधृत्वाविचरस्वयथासुखम् उदासीनतयास्थित्वाभुंक्ष्वसंसारजंफलम् ९
वाल्मीकिरुवाच दंपत्योः पश्यतोः सद्योदत्वावरमनुत्तमम् खगद्वाराहरिः शीघ्रंययौ
निजनिकेतनम् १० स्कदेवोपिसपत्नीकोवरंलब्ध्वामनोगतम् आसाद्यस्वगृहंभेजेगार्ह
स्थ्यसुखमुत्तमम् ११ कियत्कालक्रमेणास्यादोहदः समपद्यत दशमेमासिसंप्राप्तेपूर्णो
गर्भोबभूवह १२ प्रसूतिकालेसंप्राप्तेसासूतस्कतमुत्तमम् स्कदेवस्त्वात्मजेजातेजाताल्हा
दोबभूवह १३ आहूयजातकंकर्मचकारद्विजसत्तमान् बहुदानंददौतेभ्यः स्कस्नातोद्विजस
त्तमान् १४ नामचास्याकरोद्धीमान्ब्राह्मणैः स्वजनैर्वृतः अयंस्कतः स्कपर्णेनदत्तः प्रेम्णाकृपालु
ना १५ शारदेंदुरिवप्रोद्यत्तेजस्वीस्कसन्निभः शुकदेवेतिनामायंपुत्रोस्तुममवल्लभः १६ अवर्द्धत
स्कतः शीघ्रंशुक्लपक्षइवोडुपः पितुर्मनोरथैः साकंमातृमानसनंदनः १७ उपनीयस्कतंतातः सावि

श्रीदत्तवान्मुदा संस्कारंवैदिकंप्राप्यब्रह्मचर्यव्रतेस्थितः १८ तत्तेजसान्वितोरेजेसाक्षात्सू
र्यइवापरः वेदाध्ययनमारेभेकुमारोबुद्धिसागरः १९ सद्गुरुंध्यानंदयामासस्वगुरुंगुरुवत्सलः
सकृन्निगदमात्रेणविद्यांसर्वामुपेयिवान् २० वाल्मीकिरुवाच एकदादेवलोऽभ्यागात्कोटिसू
र्यसमप्रभः तमालोक्यसुदेवोसौननामदंडवन्मुदा २१ पूजयामासविधिवदर्घ्यपाद्यादिभिर्मुनि
म् आसनंकल्पयामासदेवलायमहात्मने २२ तत्रोपविष्टोभगवान्देवलोदेवदर्शनः चरणेपतितं
दृष्ट्वाकुमारंदेवलोब्रवीत् २३ देवलउवाच भोभोसुदेवधन्योसितुष्टस्तेभगवान्हरिः यतस्त्वंप्रा
प्तवान्पुत्रंदुर्लभंसुंदरंवरम् २४ एतादृशःसुतःक्वापिकस्याप्यनवलोकितः विनीतोबुद्धिमान्वा
ग्मीवेदाध्ययनशीलवान् २५ एहिपुत्रकिमेतत्तेकरेपश्यामिकौतुकम् सच्छत्रंचामरयुगंकमलं
यवसंयुतम् २६ आजानुलंबिनौहस्तौहास्तिहस्तसमौनव आकर्णांतविशालेचचक्षुषीमधुपिं
जरे २७ वपुर्वर्तुलकंमध्यंबलित्रयविभूषितम् एवमुक्त्वासुतंदृष्ट्वापुनराहोत्सुकंद्विजम् २८ अ
होसुदेवतनयस्तवायंगुणसागरः गूढजत्रुःकंबुकंठःस्निग्धकुंचितमूर्द्धजः २९ तुंगवक्षाःपृथुग्रीवः
समकर्णोवृषांसकः सर्वलक्षणसंपूर्णःपुत्रोभाग्यनिधिर्महान् ३० एकएवमहान्दोषोयेनस
र्वंवृथाकृतम् इत्युक्त्वामौलिमाधुन्वन्विनिःश्वस्याब्रुवन्मुनिः ३१ पूर्वमायुःपरीक्षेतपश्चाल्लु-
क्षणमादिशेत् निरायुषःकुमारस्य लक्षणैःकिंप्रयोजनम् ३२ सुदेवतनयोयंते द्वादशे हायनेज
ले मृत्युमेष्यतितस्मात्त्वंशोकंमाकुरुमानसे ३३ अविरुध्यभाविनोभावा भवंत्येवनसंशयः तत्र

प्रतिविधिर्नास्तिमुमूर्षोरिवभेषजम् ३४ वाल्मीकिरुवाच इत्युदीर्यगतोब्रह्मलोकंदेवलको
मुनिः सुदेवःसहगौतम्यापपातधरणीतले ३५ विललापचिरंभूमौदेवलोक्तंवचःस्मरन् अथसा
गौतमीपुत्रंस्वांकमारोप्यधैर्यतः ३६ चुचुंबवदनंप्रेम्णापश्चात्पतिमुवाचसा गौतम्युवाच द्विजराज
नकर्तव्याभीतिर्भाव्येषुवस्तुषु ३७ नाभाव्यंभविताकुत्रभाव्यमेवभविष्यति किन्तुनोदुःखमाप
न्नानलरामयुधिष्ठिरः ३८ बंधनंबलिराजापिप्राप्तवान्यदवःक्षयम् हिरण्याक्षोवधंघोरोतन्त्रो
पिनिधनंगतः ३९ कार्त्तवीर्यःशिरश्छेदंरावणोपितथाप्तवान् विरहंरघुनाथोपिजानक्याःप्राप्तवा
न्मुने ४० परीक्षिदपिराजर्षिर्ब्राह्मणान्मृत्युमाप्तवान् एवंयेभाविनोभावाभवंत्येवमुनीश्वर ४१ अ
तउत्तिष्ठहेनाथहरिंभजसनातनम् शरण्यंसर्वजीवानांनिर्वाणपददायकम् ४२ वाल्मीकिरुवाच
इतिनिजवनितावचोनिशम्यप्रकृतिमुपागतवान्सदेवशर्माहृदिहरिचरणांबुजंनिधायझटि
तिजहौशुचमात्मजाद्भवित्रीम् ४३ इतिश्रीबृहन्नारदी॰ पुरुषोत्तममा॰ श्रीनारा॰ नारदसंवादेदृढ
धन्वोपा॰ सुदेवप्रतिबोधोनामषोडशोऽध्यायः १६ नारदउवाच ततःकिमभवत्तस्यप्रबुद्धस्यम
हीपतेः तन्मेवदकृपासिंधोशृण्वतांपापनाशनम् १ श्रीनारायणउवाच स्वकीयचरितंश्रुत्वाप्रान्त
नंचकिताननम् राजानंपुनरेवाहवाल्मीकिःश्रवणोत्सुकम् २ वाल्मीकिरुवाच इतिताःशीतला
वाचःसमाकर्ण्यप्रियामुखात् सुदेवोधैर्यमालंब्यहरौचित्तमधारयत् ३ निःश्वस्यदीनवदनोयद्भाव्यं
तद्भविष्यति इतिनिश्चित्यमनसापुष्पाद्यर्थंवनंययौ ४ एवंकृतवतस्तस्यकियान्कालोगतःक्रमात्

समित्कुशफलाद्यर्थंकदाचित्काननंययौ ५ सुदेवोमनसाध्यायन्हरेःपादसरोरुहम् तस्मिन्नेव
दिनेगच्छद्वापींसूनुःसुहृद्वृतः ६ प्रविश्यवापींचिक्रीडेवयस्यैःसहवारिणि जलयंत्रैःक्षिपन्वारिबा
लकेषुस्मयन्मुहुः ७ जलेक्रीडांमुहुःकुर्वन्ग्रीष्मेमोदमुपाययौ एवंसर्वेषुबालेषुक्रीडत्सुप्रेमनिर्भर
म् ८ अगाधवारिणिनिष्ठन्बालकैरुपमर्दितः सपलायनमन्विच्छन्सुहृद्वर्गभयाद्द्रुतम् ९ विधि-
नानोदितस्तत्रनियम्यश्वासमात्मनः ममज्जागाधतोयेसौवंचयन्नात्मनःसखीन् १० तत्रापिव्याकु
लीभूयततोनिर्गंतुमुन्मनाः सहसामृतिमापन्नःकुमारोगाधवारिणि ११ जलादनिर्गतंवीक्ष्यसर्वेचं
कितमानसाः समानवयसःसर्वेहाहाकुलाप्रधाविताः १२ गौतम्यैकथयामासुर्हृच्छोकपरायणाः
वज्रपातसमांवार्त्तांबालानामनतिप्रियाम् १३ श्रुत्वाभूमौपपाताशुगौतमीपुत्रवत्सला एतस्मिन्नेवस
मयेवनाद्विप्रःसमाययौ १४ निशम्यपुत्रमरणंत्वरयावापतद्भुवि ततउत्थायतौविप्रदंपतीवापिकांगतौ
१५ मृतंपुत्रंसमालिंग्यस्वांकेकृत्वाकलेवरम् सुदेवःपुत्रवदनंचुचुंबचमुहुर्मुहुः १६ ततःस्वांकेस्थितंपु
त्रंमृतंवीक्षन्मुहुर्मुहुः सरुदन्विलपन्नेवगद्गदाक्षरमूचिवान् १७ सुदेवउवाच वदपुत्रशुभांवाणींमम
शोकविनाशिनीम् शीतलांललितांवत्समनसोमोदमावह १८ विहायपितरौहन्तदीनौनत्वंगंतुमिहार्हसि
वत्साह्वयतिसन्मित्रंवेदाध्ययनहेतवे १९ मुदाह्वयत्युपाध्यायस्त्वामध्यापनहेतवे तूर्णमुत्तिष्ठहेपुत्र
कथंसुप्तोसिसांप्रतम् २० त्वांविहायनगच्छामिगृहेकिंमेप्रयोजनम् शून्यारण्यमिवाद्यैवत्वद्वृतेस
दनंमम २१ वनेपिनैवगच्छामिगमनेकिंप्रयोजनम् फलमूलंप्रियंत्वंचेन्नोत्तिष्ठसिममाग्रतः २२ नम

याचरितंगर्ह्यंब्रह्महत्यापिनोकृता केनकर्मविपाकेनपुत्रोमेनिधनंगतः २३ अहोधातःकिमेतावत्का
लंलब्धंत्वयामहत् लोचनंममदीनस्यहृहृस्याकृष्यानिर्दय २४ निर्धनस्यधनंबालंदंपत्योरवलंबनम्
हरतस्तेकथंलज्जाजायतेनहिकुत्रचित् २५ सर्वत्रसदयस्त्वंवैमयिनिर्दयतांगतःकथमित्युन्यथाभा
वोममभाग्यवशादहो २६ कुत्राहंशोधयाम्यद्यपुत्रंप्रकृतिसुंदरम् द्रक्ष्येतवाननंकुत्रपुत्रचारुसुलोचन
म् २७ पर्जन्यःस्त्रवतेवारिसूतेधान्यंवसुंधरा गिरयोरत्नजातानिमुक्तासारंपयोनिधिः २८ नतंदेशं
प्रपश्यामियत्रपुत्रंमृतंलभेत् यद्गात्रंतुसमालिंग्यहृद्गतंतापमुत्सृजेत् २९ हेवत्सत्वंसकृद्वाचंश्राव
याशुदयांकुरु विलपत्यार्तिनेमाताकुररीवगतत्रपा ३० तादृक्स्यातुकथंपुत्रदयानोत्पद्यतेतव अननुज्ञा
प्यपितरौनकदापिभवान्गतः ३१ आवामपृष्ट्वाकिंदीर्घमार्गंयातोसिपुत्रक वेदाध्ययनसद्वाणीकं
स्यश्रोष्यामिसांप्रतम् ३२ त्वामनुस्मरतोवत्सकलवाक्यंमनोहरम् शतधादीर्यतेनोद्यत्यायसंहृदयंम
म ३३ मन्येसुधन्यंकिलकोशलेंद्रंयःकाननंदाशरथौप्रयाते दधारनोऽसूनकृततापदग्धोधिङ्मांकृ
तस्यप्रलयेप्यनष्टम् ३४ गोविंदविष्णोयदुनाथनाथश्रीरुक्मिणीप्राणपतेमुरारे दीनानुकंपिन्
भगवन्दयालोमांपाहिपुत्रानलतापतप्तम् ३५ देवाधिदेवाखिललोकनाथगोपालगोपीशरथां
गपाणे कलिंदकन्याविषदोषहारिन् मांपाहिपुत्रानलतापतप्तम् ३६ वैकुंठविष्णोनरकासुरारे
नरानराधारभवाब्धिपोत ब्रह्मादिदेवानतपादपीठमांपाहिपुत्रानलतापतप्तम् ३७ शठोमदन्यो २५
भवितानकोपियोदेवकीसूनुवचोविलंघ्य पुत्रेदुराशांकृतवानभाग्योलभेतकोऽदृष्टविनष्टवस्तु

 इतिश्रीबृहन्ना० पु० पु० श्रीनारा० नार० संवा० दृढधन्वोपा० स्कं० देवविलापोनामसप्तदशो ऽ
ध्यायः १७ नारदउवाच दृढधन्वमहीपालंकिमुवाचततःपरम् वाल्मीकिर्भगवान्साक्षात्तद्वद
स्वतपोनिधे १ श्रीनारायणउवाच दृढधन्वासराजर्षिःश्रुत्वाप्राक्तनमात्मनः सविस्मयःसमापृच्छ
द्वाल्मीकिंमुनिसत्तमम् २ दृढधन्वोवाच ब्रह्मंस्तववचोरम्यंसुधाकल्पंनवंनवम् पीत्वापीत्वानतृप्तो
स्मिभूयोवदततःपरम् ३ वाल्मीकिरुवाच एवंविलपतस्तस्यविप्रस्यजगतीपते अकालजल
दोभ्यागाद्गर्जयंश्चदिशोदश ४ ववौवायुःखरस्पर्शःकंपयन्निवपर्वतान् बृहल्लसन्महाविद्युत्स्वने
नापूरयन्दिशः ५ यावन्मासंववर्षैवमहीपूर्णजलाभवत् नासौविज्ञानवान्किंचित्पुत्रशोकाग्नि
तापितः ६ नपपौबुभुजेचैवपुत्रपुत्रइतिब्रुवन् एवंविलपतस्तस्यमासोयोविगतस्तदा ७ श्रीकृष्ण
वल्लभोमासःसोभवत्पुरुषोत्तमः अजानतोपितस्यासीत्पुरुषोत्तमसेवनम् ८ तेनात्यंतःप्रसन्नःस
न्प्रादुरासीद्धरिःस्वयम् नवीनजलदश्यामोवनमालाविभूषितः ९ प्रादुर्भूतेजगन्नाथेविलीनाघ-
नराजयः ततोददर्शविप्रोसौश्रीकृष्णंपुरुषोत्तमम् १० सहसांकगतंपुत्रंदेहंभुविनिधायच सप
त्नीकोनमश्चक्रेदंडवच्छ्रीहरिंमुदा ११ बद्धांजलिपुटोभूत्वासंस्थितःश्रीहरेःपुरः श्रीकृष्णएवशरणंम
मास्त्वितिविचिंतयन् १२ भगवानपितुष्टःसन्पुरुषोत्तमसेवनात् अवोचन्मधुरांवाणींबृहत्पीयूष
वर्षिणीम् १३ श्रीहरिरुवाच भोभोसुदेवधन्योसिभाग्यवान्सांप्रतंभगान् त्वद्भाग्यंवर्णितुंको
वासमर्थोभुवनत्रये १४ शृणुवत्सप्रवक्ष्येहंयत्तेभावितपोधन द्वादशाब्दसहस्रायुःपुत्रस्तेभवि-

 ताद्द्विज १५ अतःपरंनसंदेहस्तवपुत्रोद्भवेकुरवे मयाऽयंतेकृतोदत्तःप्रसन्नेनद्विजोत्तम १६ तवपुत्र
 कृस्वंहृष्ट्वादेवगंधर्वमानवाः सस्पृहास्तेभविष्यंतिप्रसादान्मेद्विजोत्तम १७ अत्रतेकथयिष्यामिइ
तिहासंपुरातनम् मार्कंडेयेनमुनिनापुराप्रोक्तंरघुंनृपम् १८ पुरामुनीश्वरःकश्चिद्धनुर्नामामहाम
नाः पश्यन्मृत्युनाधिनिर्दग्धान्लोकान्दीनमनाअभूत् १९ अमरंपुत्रमन्विच्छन्तपस्तेपेकृदारुण
म् सहस्राब्देगतेकालेदेवास्तमब्रुवन्मुनिम् २० वरंवरयभद्रंतेयस्तेमनासिवांछितः प्रसन्नास्मो
वयंसर्वेतीव्रेणतपसातव २१ श्रीनारायणउवाच इतिदेववचःश्रुत्वाकृतृप्तोमृतसान्निभम् वव्रे
तपोधनःपुत्रममरंबुद्धिशालिनम् २२ तमूचुर्निर्जराःसर्वेनैवंभूतोस्तिभूतले पुनराहमुनिर्देवा
न्निमित्तायुर्भवत्विति २३ कुराःप्रोचुर्निमित्तंकिंवदसोप्यवदन्मुनिः असौमहान्गिरिर्यावत्ता
वदायुर्विधीयताम् २४ एवमस्त्वितिसंपाद्यसेंद्रादेवादिवंययुः धनुःशर्मास्कृतंलेभेकालेनाल्पे
नताहशम् २५ सपुत्रोववृधेनस्यतारापतिरिवांबरे प्राप्तेतुषोडशेवर्षेपुत्रंप्राहमुनीश्वरः २६
हेवत्समुनयःसर्वेनावज्ञेयाःकदाचन शिक्षितोपितथापुत्रःसोहंगानकरोन्मुनीन् २७ निमित्ता
युर्बलोन्मत्तोब्राह्मणानवमन्यते कदाचिन्महिषोनामामुनिःपरमकोपनः २८ पूजयामासविधि
नाशालिग्रामशिलांशुभाम् तदानींससमागत्यतामादायत्वरान्वितः २९ चिक्षेपनिजचांचल्या
त्कूपेपूर्णजलेहसन् ततःक्रोधसमाविष्टःकालरुद्रइवापरः ३० शशापधनुषःपुत्रमद्यैवम्रि
यतामयम् नमृतंपुत्रमालक्ष्यदध्यौमनासिकारणम् ३१ निमित्तायुरयंदेवैःकृतोयंधनुषःकृतः

इतिचिंतापरेणाशुनिश्वासःप्रकटीकृतः ३२ महिषाःकोटिशोजातास्तैर्गिरिःशकलीकृतः तदा
नींमृतिमापन्नोमुनिपुत्रोतिदुर्मदः ३३ धनुःशर्मातिदुःखेनविललापमुहुर्मुहुः विलप्यबहुधावि
प्रोगृह्यपुत्रकलेवरम् ३४ प्रविवेशचितावह्निंपुत्रदुःखातिपीडितः एवंहठासपुत्रायेनसूकरत्वंत्वया-
तिकुत्रचित् ३५ वैनतेयेनयोदत्तस्तनयोयंतपोधन तेनत्वंपुत्रवान्लोकेस्पृहणीयोभविष्यसि
३६ पुरुषोत्तममाहात्म्यात्प्रसन्नेनमयानघ सूकरस्थापितोयंहितनयःसुखदोस्तुते ३७ गार्ह
स्थ्यमतुलंभुक्त्वासहपुत्रेणसर्वदा ततस्त्वंब्रह्मणोलोकंगत्वातत्रमहत्सुखम् ३८ दिव्याब्दवर्ष-
साहस्रंभुक्त्वागंतासिभूतले ततोराजाचक्रवर्त्तीभविष्यसिद्विजोत्तम ३९ दृढधन्वेतिविख्यातः
समृद्धबलवाहनः संवत्सराणामयुतंराज्यंभोक्ष्यसिपार्थिवम् ४० अव्याहतबलैश्वर्यमाखंडल
पदाधिकम् गौतमीयंतवांगार्द्धहारिणीमहिषीतदा ४१ पतिसेवारतानित्यंनाम्नाचगुणसुंदरी
चत्वारस्तेसुताभाव्याराजनीतिविशारदाः ४२ कन्यैकाचमहाभागासुशीलासुवरानना भुक्त्वा
भोगान्महाभागसुरासुरसुदुर्लभान् ४३ कृतार्थोहंधरापीठेइत्यज्ञानविमोहितः अतिदुस्त
रसंसारविषयाकृष्टमानसः ४४ यदाविस्मरसेविष्णुंसंसारार्णवतारकम् अयंतेतनयोविप्र
शुकोभूत्वातदावने ४५ वटवृक्षंसमाश्रित्यत्वामेवंबोधयिष्यति वैराग्योत्पादकंपद्यंपठन्नेवमुहु
र्मुहुः ४६ श्रुत्वावाक्यंशुकप्रोक्तंदुर्मनागृहमेष्यसि अथचिंतार्णवेमग्नंत्यक्त्वाविषयजंसुख
म् ४७ वाल्मीकिस्त्वांसमागत्यबोधयिष्यतिभूसुर तद्वाक्यैश्छिन्नसंदेहस्त्यक्त्वालिंगंहरेः

पदम् ४८ गमिष्यसिसपत्नीकःपुनरावृत्तिवर्जितम् वदत्येवंमहाविष्णौसमुत्तस्थौद्विजात्म
जः ४९ दंपतीतौसुतंदृष्ट्वामहानंदौबभूवतुः सुराःसर्वेपिसंतुष्टाववर्षुःकुसुमाकरान् ५० नना
मश्चसुदेवोपिश्रीहरिंपितरौनतौ गरुडोप्यतिसंहृष्टस्तंदृष्ट्वाससुतंद्विजम् ५१ ब्राह्मणश्चकितो
भूत्वाननामश्रीहरिंतदा बद्धांजलिपुटोविप्रःप्रोवाचजगदीश्वरम् ५२ हृदिस्थंसंशयंछेत्तुंहर्ष
गद्गदयागिरा ५३ चत्वार्यब्दसहस्रमेवमनिशंतप्तंतपोदुष्करंतत्रागत्यवचस्त्वयानिगदितंयन्मां
हरेकर्कशम् हेवत्साद्यविलोकितंतवसुतोनैवास्तिनैवास्तिहितद्वाक्यंव्यतिलंघ्यमेमृतसुतोत्था
नेचहेतुंवद ५४ इतिश्रीबृहन्नारदी॰पुराणे॰ श्रीनारायणनारदसंवादेसुदेवपुत्रजीवनंनामा
ष्टादशोऽध्यायः १८ सूतउवाच इतिब्रुवाणंप्राचीनंमुनिमाहतपस्विनं प्रीणयन्निवसद्वा
चानारदोमुनिसत्तमः १ किमुवाचोत्तरंब्रह्मन्सुदेवंतपसांनिधिम् प्रसन्नोभगवान्विष्णुस्तन्मे
ब्रूहितपोनिधे २ श्रीनारायणउवाच इत्थमावेदितोविष्णुःसुदेवेनमहात्मना प्रत्याहप्री
णयन्वाचाभगवान्भक्तवत्सलः ३ हरिरुवाच द्विजराजकृतंयत्तेनैतदन्यःकरिष्यति नतदे
त्तिभवान्नूनंयेनाहंतुष्टिमासवान् ४ अयंममप्रियोमासःप्रयातःपुरुषोत्तमः नत्सेवातेसमज
निशोकमग्नस्यसास्त्रियः ५ एकमप्युपवासंयःकरोत्यस्मिंस्तपोनिधे असावनंतपापानिभ
स्मीकृत्यद्विजोत्तम ६ सुरयानंसमारुह्यवैकुंठंयातिमानवः मासमात्रंनिराहारोह्यकाल
जलदागमात् विपुकालेषुनेस्नानंसंजातंप्रतिवासरम् ७ अभ्रस्नानंत्वयालब्धंमासमात्रंत

पोधन उपवासाश्चतेजातास्तावन्मात्रमखंडिताः ८ शोकसागरमग्नस्यपुरुषोत्तमसेवनम् अजान
तोपिसंजातंत्वेतनारहितस्यते ९ त्वदीयसाधनस्यास्यप्रमाणंकःकरिष्यति एकतःसाधनान्येववेदोक्ता-
नियानिवै १० तानिसर्वाणिसंगृह्यह्येकतःपुरुषोत्तमम् तोलयामासदेवानांसन्निधौचतुराननः ११ लघू
न्यन्यानिजातानिगुरुश्चपुरुषोत्तमः तस्माद्भूमिस्थितैर्लोकैःपूज्यतेपुरुषोत्तमः १२ पुरुषोत्तममासस्तु-
सर्वत्रास्तितपोधन तथापिपृथिवीलोकेपूजितःसफलोभवेत् १३ तस्मात्सर्वात्मनावत्सभवान्धन्यो-
ऽसिसांप्रतम् यदस्मिंस्त्वमवानुग्रंतपःपरमदारुणम् १४ मानुषंजन्मसंप्राप्यमासेश्रीपुरुषोत्तमे स्नान
दानादिरहितादरिद्राजन्मजन्मनि १५ तस्मात्सर्वात्मनासेव्योमत्प्रियःपुरुषोत्तमः समेवल्लभतांयाति
धन्योभाग्ययुतोनरः १६ श्रीनारायणउवाच एवमुक्त्वाहरिःशीघ्रंजगामजगदीश्वरः वैनतेयंसमा
रुह्यवैकुंठममलंमुने १७ सपत्नीकःसुदेवस्तुमुमुदेहर्निशंभृशम् मृतोत्थितंसुतंदृष्ट्वापुरुषोत्तमसे
वनात् १८ अजानतोममैवासीत्पुरुषोत्तमसेवनम् तदेवसफलंजातंयेनपुत्रोमृतोत्थितः १९ अहोए
तादृशोमासोनैवदृष्टःकदाचन इत्येवंविस्मयाविष्टस्तंमासंसमपूजयत् २० तेनपुत्रेणमुमुदेसपत्नी
कोद्विजोत्तमः पितरंनंदयामासशुकदेवोऽपिसत्कृतेः २१ स्तुवन्मासंचविष्णुंचपूजयामाससाद
रम् कर्ममार्गस्पृहांत्यक्त्वाभक्तिमार्गैकसस्पृहः २२ सर्वदुःखापहंमासंवरिष्ठंपुरुषोत्तमम् जपहोमादि
भिस्तस्मिन्भजञ्छ्रीहरिंस्त्रिया २३ भुक्त्वाथविषयान्सर्वान्सहस्राब्दमहर्निशम् जगामपर
मंलोकंसपत्नीकोद्विजोत्तमः २४ योगिनामपिदुःप्राप्यंयाजकानांतुतत्कुतः यत्रगत्वानशोचंतिवसं

तोहरिसन्निधौ २५ तत्रत्यंस्करवमासाद्यसपत्नीकोभुवंगतः सएवदृढधन्वात्वंप्रथितःपृथिवीपतिः २६
पुरुषोत्तममासस्यसेवनात्सकलर्द्धिभाक् महिषीयंपुराराजन्गौतमीपतिदेवता २७ एतत्तेसर्वमाख्या
तंपृष्टवानसियन्मम शुकस्तुतवभूपालपूर्वजन्मनियःसुतः २८ शुकदेवइतिख्यातोहरिणायोनुजीवि
नः द्वादशाब्दसहस्रायुर्भुक्त्वावैकुंठमेयिवान् २९ सएवारण्यसरसिवटवृक्षंसमाश्रितः त्वामेवाग
तमालोक्यपितरंपूर्वजन्मनः ३० हितानामुपदेष्टारंप्रत्यक्षंदैवतंमम संसारसागरेमग्नंविषयव्यालदूषि
ते ३१ अत्यंतकृपयाविष्टश्चिंतयामासकीरजः नबोधयामिचेद्भूपंममापिबंधनंभवेत् ३२ पुन्नामनर
काद्यस्तुत्रायतेपितरंसुतः इतिश्रुत्यर्थबोधोपिस्यादेवाद्यान्यथामम ३३ तस्मादुपकरिष्यामिपितरं
पूर्वजन्मनः अवधार्यवचश्चेत्थंकीरजोजीगदन्नृप ३४ इत्येतत्कथितंसर्वंयद्यत्पृष्टंत्वयानघ अतःपरं
गमिष्यामिसरयूंपापनाशिनीम् ३५ श्रीनारायणउवाच इत्येवंप्रथमजन्तुश्चरित्रमुक्त्वाभूपस्यप्रथि
तयशस्विनश्चिराय गच्छंतंमुनिमुनुनीयराजराजःप्रावोचत्किमपिनमन्नगण्यपुण्यः ३६ इतिश्रीबृ
हन्नार॰ पुरा॰ पुरु॰ श्रीनारा॰ नार॰ वाल्मीकिनोक्तदृढधन्वोपाख्यानेपुरुषोत्तममाहात्म्यकथनंना
मैकोनविंशतितमोऽध्यायः १९ सूतउवाच नारायणमुखाच्छ्रुत्वाप्राक्तनंदृढधन्वनः नातितृप्तम-
नाविप्रानारदःपृष्टवान्मुनिम् १ नारदउवाच किमुवाचमहाराजोवाल्मीकिंमुनिसत्तम
म् तन्मेवदविनीतायतपोधनसविस्तरम् श्रीनारायणउवाच शृणुनारदवक्ष्येहंयदुक्तंदृ २८
ढधन्वना अनुनीयमहाप्राज्ञंवाल्मीकिंमुनिसत्तमम् २ दृढधन्वोवाच पुरुषोत्तममासोऽयं

कथंकार्यंमुमुक्षुभिः कीदृशीकस्यपूजाचकिंदानंकोविधिर्मुने ४ एतत्सर्वंसमाचक्ष्वसर्वलो
कहितायमे सर्वलोकहितार्थायचरंतिहिभवादृशाः५ असौमासःस्वयंसाक्षाद्भगवान्पुरुषोत्तमः
तस्मिन्कृतेमहत्पुण्यंत्वन्मुखात्संश्रुतंमया ६ पूर्वजन्मन्यहंभूत्वास्फदेवोब्राह्मणोत्तमः विधिनाह्रुत
वान्मासंदृष्ट्वापुत्रंमृतोत्थितम् ७ अजानतोपिमेब्रह्मन्पुत्रशोकादचेतसः निराहारस्यसततंगतश्च
पुरुषोत्तमः ८ तस्याप्येतत्फलंजातंशुकदेवोमृतोत्थितः अनुभूतमिमंमासंसंसेवेहरिणोदितः ९
इहजन्मनितत्सर्वंविस्मृतंमेतपोधन एतत्पूजाविधानमेवदविस्तरतःपुनः १० वाल्मीकिरुवाच
ब्राह्मेमुहूर्त्तेचोत्थायपरंब्रह्मविचिंतयेत् ततोव्रजेन्नैर्ऋताशांगृहीत्वोदकभाजनः ११ ग्रामाद्दूरतरं
गच्छेत्पुरुषोत्तमसेवकः दिवासंध्यास्फकर्णस्थब्रह्मसूत्रउदङ्मुखः १२ अंतर्धायतृणैर्भूमिंशिरः
प्रावृत्यवाससा वक्त्रंनियम्ययत्नेननोष्ठीवेन्नोच्छ्वसेदपि १३ कुर्यान्मूत्रपुरीषंचरात्रौचेदक्षिणामु-
खः गृहीतशिश्नश्चोत्थायगृहीतशुचिमृत्तिकः १४ गंधलेपक्षयकरंकुर्याच्छौचमतंद्रितः एकालिं
गेगुदेपंचत्रिर्वामेदशचोभयोः १५ द्विसप्तपादयोश्चैवगार्हस्थ्यंशौचमुच्यते कृत्वाशौचंतुप्रक्षा-
ल्यपादौहस्तौचमृज्जलैः १६ तीर्थेशौचंनकुर्वीतकुर्वीतोद्धृतवारिणा अरत्निद्वयसंत्यज्य
त्वाकुर्यादनुद्धृते १७ पश्चात्तच्छोधयेत्तीर्थमशुद्धमन्यताहितत् एवंशौचंप्रकुर्वीतपुरुषोत्तमस
द्वृती १८ ततःषोडशगंडूषान्प्रकुर्याद्द्वादशैववा मूत्रोत्सर्गेतुगंडूषानष्टौवाचतुरोगृही १९ उत्था
यनेत्रेप्रक्षाल्यदंतकाष्ठंसमाहरेत् इमंमंत्रंसमुच्चार्यदंतधावनमाचरेत् २० आयुर्बलंयशोव

र्वैः प्रजाःपशुवसूनिच ब्रह्मप्रज्ञांचमेधांचत्वन्नोदेहिवनस्पते २१ अपामार्गंबादरंवा द्वादशांगुलम
मणम् कनिष्ठांगुलिवत्स्थूलंपर्वार्द्धेकृतकूर्चकम् २२ भुक्तिद्वादशगंडूषैर्निषिद्धंभानुवासरे आ
चम्यप्रयतःसम्यक्प्रातःस्नानंसमाचरेत् २३ स्नानादनंतरंतावत्तर्पयेत्तीर्थदेवताः समुद्रगानदी-
स्नानमुत्तमंपरिकीर्त्तितम् २४ वापीकूपतडागेषुमध्यमंकथितंबुधैः गृहेस्नानंतुसामान्यंगृह-
स्थस्यप्रकीर्त्तितम् २५ ततश्चवाससीशुद्धेशुक्लेचपरिधायच उत्तरीयंसदाधार्यंब्राह्मणेनविजान
ता २६ उपविश्यशुचौदेशेप्राङ्मुखोवाउदङ्मुखः भूत्वाबद्धशिखःकुर्यादंतर्जानुभुजद्वयम् २७ स
पवित्रेणहस्तेनकुर्यादाचमनक्रियाम् नोच्छिष्टंतत्पवित्रंतुभुक्त्वोच्छिष्टंतुवर्जयेत् २८ आचम्य
तिलकंकुर्याद्गोपीचंदनमृत्स्नया ऊर्ध्वपुंड्रमृजुंसौम्यंदंडाकारंप्रकल्पयेत् २९ ऊर्ध्वपुंड्रंत्रिपुंड्रंवाम
ध्येछिद्रंप्रकल्पयेत् निवसत्यूर्ध्वपुंड्रेतुश्रियासहहरिःस्वयम् ३० त्रिपुंड्रेधूर्जटिःसाक्षादुमया
सहसर्वदा विनाछिद्रंतुतत्पुंड्रंशुनःपादसमंविदुः ३१ श्वेतंज्ञानकरंप्रोक्तंरक्तंवश्यकरंनृणाम् पी
तंसर्वर्द्धिदंप्रोक्तंमन्यत्तुपरिवर्जयेत् ३२ शंखचक्राधिकंधार्यंगोपीचंदनमृत्स्नया सर्वपापक्षय
करंपूजांगंपरिकीर्त्तितम् ३३ शंखचक्रादिचिह्नानिदृश्यंतेयस्यविग्रहे मर्त्योमर्त्योनविज्ञेयःसनि
त्यंभगवत्तनुः ३४ पापंसुकृतरूपंतुजायतेतस्यदेहिनः शंखचक्रादिचिह्नानियोधारयतिनि
त्यशः ३५ नारायणायुधैर्नित्यंचिह्नितोयस्यविग्रहः पापकोटियुतस्यापितस्यकिंकुरुतेयमः
३६ प्राणायामंततःकृत्वासंध्यावंदनमाचरेत् पूर्वसंध्यांसनक्षत्रामुपासीतयथाविधि ३७ गायत्री

मभ्यसेत्तावद्यावदक्षदित्यदर्शनम् सावित्रैरनघैर्मंत्रैरुपस्थायकृतांजलिः ३८ आत्मपादौतथाभूमौ
संध्याकालेऽभिवादयेत् यस्यस्मृत्येतिमंत्रेणयदूनंपरिपूरयेत् ३९ यस्तुसंध्यामुपासीतश्रद्धयाविधिवद्द्विजः नतस्यकिंचिद्दुःप्राप्यंत्रिषुलोकेषुविद्यते ४० दिवसस्यादिमेभागेकृत्यमेतदुदीरितम्
एवंकृत्वाक्रियांनित्यांहरिपूजांसमाचरेत् ४१ उपलिप्तेशुचौदेशेनियतोवाग्यतःशनैः वृत्तंवाचतुरस्रंवामंडलंगोमयेनतु ४२ विधायाष्टदलंकुर्यात्तंडुलैर्व्रतसिद्धये सौवर्णंराजतंताम्रंमृन्मयंस्फुटदंनवम् ४३ अव्रणंकलशंशुद्धंस्थापयेन्मंडलोपरि तत्रोदकंसमापूर्यशुद्धतीर्थाहृतंशुभम्
४४ कलशस्यमुखेविष्णुःकंठेरुद्रःसमाश्रितः मूलेतत्रस्थितोब्रह्मामध्येमातृगणाःस्मृताः ४५ कुक्षौतुसागराःसर्वेसप्तद्वीपावसुंधरा ऋग्वेदोऽथयजुर्वेदःसामवेदोह्यथर्वणः ४६ अंगैश्चसहिताःसर्वेकलशंतुसमाश्रिताः एवंसंस्थाप्यकलशंतत्रतीर्थानियोजयेत् ४७ गंगागोदावरीचैवकावेरीचसरस्वती आयांतुममशांत्यर्थंदुरितक्षयकारणात् ४८ ततःसंपूज्यकलशमुपचारैःसमंत्रकैः
गंधाक्षतैश्चनैवेद्यैःपुष्पैस्तत्कालसंभवैः ४९ तस्योपरिन्यसेत्पात्रंताम्रंपीतांबरावृतम् तस्योपरिन्यसेद्धैमंराधयासहितंहरिम् ५० राधयासहितःकार्यःसौवर्णःपुरुषोत्तमः तस्यपूजाप्रकर्तव्याविधिनाभक्तितत्परैः ५१ पुरुषोत्तममासस्यदैवतंपुरुषोत्तमः तस्यपूजाप्रकर्तव्यासंप्राप्तेपुरुषोत्तमे
५२ संसारसागरेमग्नमुत्तारयतियोध्रुवम् कोनसेवेततंलोकेमर्त्योमरणधर्मवान् ५३ पुनर्यामाःपुनर्वित्तंपुनःपुत्राःपुनर्गृहम् पुनःशुभाशुभंकर्मनशरीरंपुनःपुनः ५४ तद्रक्षितंतुधर्मार्थंध

मोंज्ञानार्थमेवहि ज्ञानेनसुलभोमोक्षस्तस्माद्धर्मंसमाचरेत् ५५ देहरूपस्यवृक्षस्य फलंधर्मः सनात
नः धर्म हीनस्तुयोदेहोनिःफलोवंध्यवृक्षवत् ५६ नमातानचसहायार्थेनकलत्रंसुतादयः नपितासो
दराविंत्तंधर्मास्तिष्ठतिकेवलम् ५७ जराव्याघ्रीवभयदाव्याधयःशत्रवोयथा आयुर्यातिप्रतिदिनं
भग्नभांडात्पयोयथा ५८ तरंगतरलालक्ष्मीर्यौवनंकुसुमोपमम् विषयाःस्वप्नविषयाइवसर्वेनि
रर्थकाः ५९ चलंवित्तंचलंचित्तंचलंसंसारजंसुखम् एवंज्ञात्वाविरक्तःसन्धर्माभ्यासपरोभवेत्
६० अर्द्धग्रस्तोहिनाभेकोमक्षिकोमत्तुमिच्छति कालग्रस्तस्तथाजीवःपरपीडाधनाद्दतः ६१ मृत्युग्र
स्तायुषंपुंसःकिंसुखंहर्षयत्यहो आघातंनियमानस्यवध्यस्येवनिरर्थकम् ६२ धमार्थेनयदाचि
त्तंनवित्तंसुलभंनदा यदावित्तंनचनदाचित्तंधर्मोन्मुखंभवेत् ६३ चित्तवित्तेयदास्यातांसत्पात्रंनत
दालभेत् एतस्त्रितयसंबंधोयदाकालेतुसंभवेत् ६४ अविचार्यतदाधर्मंयःकरोतिसबुद्धिमान्
वित्तचातुर्यसंसाध्यधर्माःसंतिसहस्रशः ६५ पुरुषोत्तमेस्वल्पावित्तसाध्योधर्मोमहान्भवेत् स्ना
नंदानंकथांयांचविष्णोःस्मरणमेवच ६६ एतन्मात्रोपिसद्धर्मस्त्रायतेमहतोभयात् ६७ गंगेव
तीर्थंस्मरएवधन्वीवित्तंतुवैद्यैवगुणास्तुरूपम् मासेषुसर्वेषुतथैवसाक्षान्मासोत्तमोयंपुरुषोत्तमो
हि ६८ यद्यप्यसौनिंद्यतमःपुरासीत्सर्वेषुकृत्येषुमखादिकेषु तथापिसाक्षाद्भगवत्प्रसादात्तन्नाम
नाम्नाभुविविश्रुतोभूत् ६९ यथाहस्तीपदेलीनंसर्वप्राणिपदंभवेत् धर्माःकलास्तथासर्वेविलीनाः ३०
पुरुषोत्तमे ७० यथामरतरंगिण्यानसमाःसकलापगाः कल्पवृक्षेणनसमायथासकलपादपाः

७१ चिंतारत्नेनरत्नानिनसमानियथाभुवि कामधेन्वायथाधेन्वोनराज्ञापुरुषाःसमाः ७२ नवेदैः
सर्वशास्त्राणिपुण्यकालास्तथाखिलाः पुरुषोत्तममासेन समोमासोनकर्हिचित् ७३ पुरुषोत्तमम्
मासस्यदैवतंपुरुषोत्तमः तस्मात्संपूजयेद्भक्त्याश्रद्धयापुरुषोत्तमम् ७४ शास्त्रज्ञंनिपुणंशुद्धंवै
ष्णवंसत्यवादिनम् विप्रमाचार्यमथाहूयपूजांतेनप्रकल्पयेत् ७५ संसारसागरमतीवगभीरवेगमं
तस्थमोहमदनादितिमिंगिलौघम् उल्लंघ्यगंतुमभिवांच्छतिभारतेस्मिन्संपूजयेत्सपुरुषोत्तममा-
दिदेवम् ७६ इतिश्रीबृहन्ना॰पुरा॰पुरु॰श्रीनारा॰नारदसं॰दृढधन्वोपाख्यानेआह्निककथनं
नामविंशतितमोऽध्यायः २० वाल्मीकिरुवाच अग्न्युत्तारणंकृत्वाप्रतिमायास्ततःपरम्
प्राणप्रतिष्ठांकुर्वीतह्यन्यथाधातुरेवसा १ प्रतिमायाःकपोलौद्वौस्पृष्ट्वादक्षिणपाणिना प्राणप्रति
ष्ठांकुर्वीततस्यांदेवस्यवैहरेः २ अकृतायांप्रतिष्ठायांप्राणानांप्रतिमासुच यथापूर्वंतथाभागः
स्वर्णादीनांनदेवता ३ अन्येषामपिदेवानांप्रतिमास्वपिपार्थिव प्राणप्रतिष्ठाकर्त्तव्यातस्यांदेवत्व
सिद्धये ४ पुरुषोत्तमबीजेनतद्विष्णोरित्यनेनच तथैवहृदयेंगुष्ठंदत्वाशश्वच्चमंत्रवित् ५ एभिर्मं
त्रैःप्रतिष्ठांतुहृदयेपिसमाचरेत् अस्यैप्राणाःप्रतिष्ठंतु अस्यैप्राणाःक्षरंतुच ६ अस्यैदेवत्वसंख्यायै-
स्वाहेतियजुरीरयन् मूलमंत्रैरंगमंत्रैर्वैदिकैरित्यनेनच ७ प्राणप्रतिष्ठांसर्वत्रप्रतिमासुसमाचरे
त् अथवानाममंत्रैश्चचतुर्थ्यंतैःप्रयत्नतः ८ स्वाहांतैश्चप्रकुर्वीततत्तद्देवाननुस्मरन् एवंप्राणान्प्रति
ष्ठाप्यध्यायेच्छ्रीपुरुषोत्तमम् ९ श्रीवत्सवक्षसंशांतंनीलोत्पलदलच्छविम् त्रिभंगललितंध्यायेत्स

पु॰ मा॰ राधापुरुषोत्तमम् १० देशकालौसमुल्लिख्यनियतोवाग्यतःशुचिः षोडशैरुपचारैश्चपूजयेत्पुरुषोत्तम अ॰
३१ म् ११ आगच्छदेवदेवेशश्रीकृष्णपुरुषोत्तम राधयासहितश्चात्रगृहाणपूजनंमम १२ श्रीराधिकास २१
हितपुरुषोत्तमायनमः आवाहनंसमर्पयामि इत्यावाहनम् नानारत्नसमायुक्तंकार्त्तस्वरविभूषितम्
आसनंदेवदेवेशगृहाणपुरुषोत्तम १३ श्रीराधा॰आसनं॰ गंगादिसर्वतीर्थेभ्योमयाप्रार्थनयाहृतम्
तोयमेतत्सुखस्पर्शंपाद्यार्थंप्रतिगृह्यताम् १४ इतिपाद्यम् नंदगोपगृहेजातोगोपिकानंदहेतवे
गृहाणार्घ्यंमयादत्तंराधयासहितोहरे १५ इत्यर्घ्यम् गंगाजलंसमानीतंसुवर्णकलशेस्थितम् आ
चम्यतांहृषीकेशपुराणपुरुषोत्तम १६ इत्याचमनम् कार्यंमेसिद्धिमायातुपूजितेत्वयिधातरि पंचामृ
तैर्मयानीतैराधिकासहितोहरे १७ इतिस्नानम् पयोदधिघृतंगव्यंमाक्षिकंशर्करातथा गृहाणेमा
निद्रव्याणिराधिकानंददायक १८ इतिपंचामृतस्नानम् योगेश्वरायदेवायगोवर्द्धनधरायच यज्ञा
नांपतयेनाथगोविंदायनमोनमः १९ गंगाजलसमंशीतंनदीतीर्थसमुद्भवम् स्नानंदत्तंमयाकृष्ण
गृह्यतांनंदनंदन २० इतिपुनःस्नानम् पीतांबरयुगंदेवंसर्वकामार्थसिद्धये मयानिवेदितंभक्त्या
गृहाणसुरसत्तम २१ इतिवस्त्रम् आचमनम् दामोदरनमस्तेस्तुत्राहिमांभवसागरात् ब्रह्मसूत्रंसो
त्तरीयंगृहाणपुरुषोत्तम २२ उपवीतंआचमनम् श्रीखंडंचंदनंदिव्यंगंधाढ्यंसुमनोहरम् विलेप
नंसुरश्रेष्ठप्रीत्यर्थंप्रतिगृह्यताम् २३ चंदनम् अक्षताश्चसुरश्रेष्ठकुंकुमाक्ताःसुशोभिताः मयानिवेदि ३१
ताभक्त्यागृहाणपुरुषोत्तम २४ इत्यक्षतान् माल्यादीनिसुगंधीनिमालत्यादीनिवैप्रभो मयाहृतानि

पूजार्थंपुष्पाणिप्रतिगृह्यताम् २५ इतिपुष्पाणि ततोंगपूजा नंदात्मजोयशोदायास्तनयःके
शिसूदनः भूभारोत्तारकश्चैवह्यनंतोविष्णुरूपधृक् २६ प्रद्युम्नश्चानिरुद्धश्चश्रीकंठःसकलास्त्रधृक्
वाचस्पतिःकेशवश्चसर्वात्मेतिचनामतः २७ पादौगुल्फौतथाजानूजघनेचकटीतथा मेढ्रंनाभिंचहृद
यंकंठंबाहूमुखंतथा २८ नेत्रेशिरश्चसर्वांगंविश्वरूपिणमर्चयेत् पुष्पाण्यादायक्रमशश्चतुर्थ्यंतैर्जग
त्पतिम् २९ प्रत्यंगपूजांकृत्वातुपुनश्चकेशवादिभिः चतुर्विंशतिमंत्रैश्चचतुर्थ्यंतैश्चनामभिः ३० पु
ष्पमादायप्रत्येकंपूजयेत्पुरुषोत्तमम् ३१ वनस्पतिरसोदिव्योगंधाढ्योगंधउत्तमः आघ्रेयःसर्वदे
वानांधूपोयंप्रतिगृह्यताम् ३२ इतिधूपम् त्वंज्योतिःसर्वदेवानांतेजसांतेजउत्तमम् आत्मज्योतिःप
रंधामदीपोयंप्रतिगृह्यताम् ३३ इतिदीपम् नैवेद्यंगृह्यतांदेवभक्तिंमेह्यचलांकुरु ईप्सितंमेवरंदे
हिपरत्रचपरांगतिम् ३४ इतिनैवेद्यम् मध्येपानीयम् उत्तरापोशनम् गंगाजलंसमानीतंसुव
र्णकलशेस्थितम् आचम्यतांहृषीकेशत्रैलोक्यव्याधिनाशन ३५ इत्याचमनम् इदंफलंमयादेव-
स्थापितंपुरतस्तव तेनमेसफलावाप्तिर्भवेज्जन्मनिजन्मनि ३६ इतिश्रीफलम् गंधकर्पूरसंयुक्तं
कस्तूर्यादिसुवासितम् करोद्वर्तनकंदेवगृहाणपरमेश्वर ३७ इतिकरोद्वर्तनम् पुगीफलसमायु
क्तंसकर्पूरंमनोहरम् भक्त्यादत्तंमयादेवतांबूलंप्रतिगृह्यताम् ३८ तांबूलम् हिरण्यगर्भगर्भस्थंहे
मबीजंविभावसोः अनंतपुण्यफलदमतःशांतिंप्रयच्छमे ३९ इतिदक्षिणाम् शारदेंदीवरश्याम
त्रिभंगंललिताकृतिम् नीराजयामिदेवेशंराधयासहितंहरिम् ४० इतिनीराजनम् रक्षरक्षजगन्ना

थरक्षत्रैलोक्यनायक भक्तानुग्रहकर्त्तात्वंप्रदक्षिणांगृहाणमे ४१ इतिप्रदक्षिणाम् यज्ञेश्वराय
देवायतथायज्ञोद्भवायच यज्ञानांपतयेनाथगोविंदायनमोनमः ४२ इतिमंत्रपुष्पम् विश्वेश्वरायवि
श्वायतथाविश्वोद्भवायच विश्वस्यपतयेतुभ्यंगोविंदायनमोनमः ४३ इतिनमस्कारान् मंत्रहीनेतिमं
त्रेणक्षमाप्यपुरुषोत्तमम् स्वाहांतैर्नाममंत्रैश्च तिलहोमोदिनेदिने ४४ दीपःकार्यस्त्वखंडश्चयाव
न्मासंचसर्पिषा पुरुषोत्तमस्यप्रीत्यर्थंसर्वार्थफलसिद्धये ४५ यस्यस्मृत्येतिमंत्रेणनमस्कृत्यजनार्द
नम् यदूनंतत्तुसंपूर्णंविधायविचरेत्सुखम् ४६ इत्थंश्रीपुरुषोत्तमंलवघनश्यामंसराधंमुदासंप्राप्ते
पुरुषोत्तमेवनितलेलब्ध्वाजनुर्मानवम् भक्त्यायःपरिपूजयेत्प्रतिदिनंकृत्वागुरुंवैष्णवंभुक्त्वाह्यत्र
सुखंसमस्तमतुलंपश्चात्सगच्छेत्परम् ४७ इतिश्री बृ॰पु॰ श्रीनारा॰ दृढधन्वोपाख्यानेपुरुषोत्तम
पूजनविधिर्नामैकविंशोऽध्यायः २१ राजोवाच पुरुषोत्तमस्यनियमान्व्रतिनोवदविस्तरात् किं
भोज्यंकिमभोज्यंवावर्ज्यावर्ज्यंतपोधन १ श्रीनारायणउ॰ सएवंभगवान्पृष्टोभूभृतावाल्मिकोमु
निः पुंसांनिःश्रेयसार्थायतमाहबहुमानयन् २ वाल्मीकिरुवाच एवयोजममासेयेनियमाःपरिकीर्त्ति
ताः तान्शृणुष्वमयाराजन्कथ्यमानान्समासतः ३ हविष्यान्नंचभुंजीतप्रयतःपुरुषोत्तमे गोधूमाः
शालयःसर्वाःसितामुद्गायवास्तिलाः ४ कलायकंचनीवारावास्तुकंहिलमोचिकाः आर्द्रकंकालशाकं
चमूलंकंदंचकर्कटीम् ५ रंभासैंधवसामुद्रेलवणेदधिसर्पिषी पयोनुद्धृतसारंचपनसाम्रेहरीतकी ६ ३२
पिप्पलीजीरकंचैवनागरंचैवचिंचिणी क्रमुकंलवलीधात्रीफलान्यगुडमैक्षवम् ७ अतैलपक्वंमुनयो

हविष्यं प्रवदंतीह हविष्यभोजनं नृणामुपवाससमं विदुः ८ सर्वामिषाणि मांसं च क्षौद्रं सौवीरकं तथा
राजमाषादिकं चैव राजिकामादकं तथा ९ द्विदलं तिलतैलं च तथान्नं शल्यदूषितम् भावदुष्टं क्रिया
दुष्टं शब्ददुष्टं च वर्जयेत् १० परान्नं च परद्रोहं परदारगमं तथा तीर्थं विना प्रयाणं च परदेशं परित्यजेत्
११ देवदेवद्विजानां च गुरुगोव्रतिनां तथा स्त्रीराजमहतां निंदां वर्जयेत्पुरुषोत्तमे १२ प्राण्यंगमामिषं चू
र्णं फले जंबीरमामिषम् धान्ये मसूरिका प्रोक्ता अन्नं पर्युषितं तथा १३ अजागोमहिषीदुग्धादन्यदुग्धादि
चामिषम् द्विजक्रीता रसाः सर्वे लवणं भूमिजं तथा १४ ताम्रपात्रस्थितं गव्यं जलं चर्माणि संस्थितम् आ
त्मार्थं पाचितं चान्नमामिषं तद्बुधैः स्मृतम् १५ ब्रह्मचर्यमधःशय्यां पत्रावल्यां च भोजनम् चतुर्थकाले
भुक्तिं च प्रकुर्यात्पुरुषोत्तमे १६ रजस्वलांत्यजम्लेच्छपतितैर्व्रात्यकैः सह द्विजद्विड्वेदबाह्यैश्च न व
देत्पुरुषोत्तमे १७ एभिर्दृष्टं च काकैश्च सूतकान्नं च यद्भवेत् द्विःपाचितं च दग्धान्नं नैवाद्यात्पुरुषोत्तमे १८
पलांडुलशुनं मुस्ता छत्राकं गृंजनं तथा नालिकं मूलकं शिग्रुं वर्जयेत्पुरुषोत्तमे १९ एतानि वर्जयेन्नित्यं व्र
ती सर्वव्रतेष्वपि कृच्छ्राद्यं चापि कुर्वीत स्वशक्त्या विष्णुतुष्टये २० कूष्मांडं बृहतीं चैव तरुणीमूलकं
तथा श्रीफलं च कलिंगं च फलं धात्रीफलं तथा २१ नारिकेलमलाबुं च पटोलं बदरीफलम् चर्मस्थं नाजि
कं वल्लीशाकं तु जलजं तथा २२ शाकान्येतानि वर्ज्यानि क्रमात्प्रतिपदादिषु धात्रीफलं रवौ तद्वद्वर्जये
त्सर्वदा गृही २३ यद्यद्यो वर्जयेत्किंचित्पुरुषोत्तमप्रीतये तत्तु न ब्राह्मणे दत्वा भक्षयेत्सर्वदैव हि २४
कुर्यादेतांश्च नियमान्व्रती कार्त्तिकमाघयोः नियमेन विना राजन् फलं नैवाप्नुयाद्व्रती २५ उपोषणे

नकर्त्तव्यः शक्तिश्चेत्पुरुषोत्तमः अथवाघृतपानंचपयःपानमयाचितम् २६ फलाहारादिवाकार्यंय-
थाशक्त्याव्रतार्थिना व्रतभंगोयथानस्यात्तथाकार्यंविचक्षणैः २७ पुण्येह्निप्रातरुत्थायकृत्वापूर्वाह्णि
काःक्रियाः गृह्णीयान्नियमंभक्त्याश्रीकृष्णंचहृदिस्मरन् २८ उपवासस्यनक्तस्यचैकभुक्तस्यभूप
ते एकंचनिश्चयंकृत्वाव्रतमेतत्समाचरेत् २९ श्रीमद्भागवतंभक्त्याश्रोतव्यंपुरुषोत्तमे तत्पुण्यंवच-
सावक्तुंविधातापिनशक्नुयात् ३० शालिग्रामार्चनंकार्यंमासेश्रीपुरुषोत्तमे तुलसीदललक्षेणात
स्यपुण्यमनंतकम् ३१ यथोक्तव्रतिनंदृष्ट्वामासेश्रीपुरुषोत्तमे यमदूताःपलायंतेसिंहंदृष्ट्वायथा
गजाः ३२ एतन्मासव्रतंराजन्श्रेष्ठंक्रतुशतादपि क्रतुंकृत्वाप्नुयात्स्वर्गंगोलोकंपौरुषोत्तमे ३३ पृ
थिव्यांयानितीर्थानिक्षेत्राणिसर्वदेवताः तद्देहेतानितिष्ठंतियःकुर्यात्पुरुषोत्तमम् ३४ दुःस्वप्नंचैव
दारिद्र्यंदुष्कृतंत्रिविधंचयत् तत्सर्वंविलयंयातिकृतेश्रीपुरुषोत्तमे ३५ पुरुषोत्तमसेवायांनिश्चलंह
रिसेवकम् विघ्नाद्रक्ष्यंतिशक्रायाः पुरुषोत्तमप्रीतये ३६ पुरुषोत्तमस्यव्रतिनोयत्रयत्रवसंतिच भू
तप्रेतपिशाचाद्यानतिष्ठंतितदग्रतः ३७ एवंयोविधिनाराजन्कुर्याच्छ्रीपुरुषोत्तमम् सहस्रवदनो
नालंतत्फलंवक्तुमंजसा ३८ श्रीनारायणउवाच पुरुषोत्तमंप्रियमसुंपरमादरेणकुर्यादनन्य
मनसापुरुषोत्तमोयः पुरुषोत्तमप्रियतमःपुरुषःसभूत्वापुरुषोत्तमेनरमतेरसिकेश्वरेण ३९ इ
तिश्रीबृहन्नारदीयपुराणेपुरुषोत्तममाहात्म्येश्रीनारायणनारदसंवादेदृढधन्वोपाख्यानेपुरु
षोत्तमव्रतनियमकथनंनामद्वाविंशोऽध्यायः २२ राजोवाच किंफलंदीपदानस्यमासेश्रीपु ३३

रुषोत्तमे तन्मेवदमुनिश्रेष्ठकृपयादीनवत्सल १ श्रीनारायणउवाच इत्थंविज्ञापितःप्राहवा-
ल्मीकिर्मुनिसत्तमः प्रवृद्धहर्षोराजानंविनीतंप्रहसन्निव २ वाल्मीकिरुवाच शृणुष्वराजशार्दूल
कथांपापप्रणाशिनीम् यांश्रुत्वायातिविलयंपापंपंचविधंमहत् ३ सौभाग्यनगरेराजाचित्रबाहुरिति
श्रुतः सत्यसंधोमहाप्राज्ञश्चासीच्छूरतरःपरः ४ सहिष्णुःसर्वधर्मज्ञःशीलरूपदयान्वितः ब्राह्मण्योभ
गवद्भक्तःकथाश्रवणतत्परः ५ स्वदारनिरतःश्रीमान्पशुपुत्रसमन्वितः-चतुरंगबलोपेतःसमृद्धाधन
दोपमः ६ तस्यभार्याचंद्रकलाचतुःषष्टिकलान्विता पतिव्रतामहाभागाभगवद्भक्तिसंयुता ७ तयास
हमहीपालोबुभुजेमेदिनींयुवा विनाश्रीकृष्णादेवंसनैवजानातिदैवतम् ८ एकस्मिन्दिवसेराजाचित्रबा
हुर्महीपतिः दृष्ट्वासमागतंदूरादगस्त्यंमुनिपुंगवम् ९ प्रणम्यदंडवद्भूमौविधिनात्समपूजयत् कल्पयि
त्वासनंभक्त्यातस्थौमुनिवराग्रतः १० विनयावनतोभूत्वाजगादमुनिसत्तमम् राजोवाच अद्यमेसफ
लंजन्मह्यद्यमेसफलंदिनम् ११ अद्यमेसफलंराज्यमद्यमेसफलंगृहम् यस्त्वंसमागतोमेद्यगृहेश्रीकृष्णा
सेवकः १२ मुक्तोहंपापसंघाताद्यत्त्वयाहंनिरीक्षितः तुभ्यंसमर्पितंराज्यंगजाश्वरथसंयुतम् १३ वैष्णावो
सिमुनिश्रेष्ठनास्त्यदेयंमयातव मेरुतुल्यंभवेत्स्वल्पंवैष्णावायसमर्पितम् १४ कपर्दिकाप्रमाणंतुव्यंज
नंवान्नमुत्तमम् नयच्छतिदिनेयस्तुवैष्णावायद्विजन्मने १५ नद्दिनंविफलंतस्यकथितंवेदपारगैः विष्णु
भक्ताश्चयेकेचित्सर्वेपूज्याद्विजातयः १६ तेषांसंभावनाकार्यावाङ्मनःकायकर्मभिः कथितंममगर्गेण
गौतमेनसुमंतुना १७ तावत्प्रभावताराणांयावन्नोदयतेरविः तावदन्येद्विजन्मानोयावन्नायातिवै-

वैष्णवः १८ अगस्त्यउवाच चित्रबाहोमहाभागधन्यस्त्वंसांप्रतंनृप इमाधन्याःप्रजाःसर्वायस्त्वं
रक्षसिवैष्णवः १९ तस्मिन्राष्ट्रेनवस्तव्यंयस्यराजानवैष्णवः वरोवासोवनेभूत्येनतुराष्ट्रेह्यवैष्णवे२०
चक्षुर्हीनोयथादेहःपतिहीनायथास्त्रिया निरक्षरोयथाविप्रस्तथाराष्ट्रमवैष्णवम् २१ दंतहीनोयथाहृ
स्तीपक्षहीनोयथाखगः द्वादशीदशमीविद्धातथाराष्ट्रमवैष्णवम् २२ दर्भहीनायथासंध्यातिलहीनं
चतर्पणम् वृत्त्यर्थंदेवसेवाचतथाराष्ट्रमवैष्णवम् २३ सकेशाविधवायद्वद्दनंस्नानविवर्जितम् शूद्रश्च
ब्राह्मणीगामीतथाराष्ट्रमवैष्णवम् २४ सराजाप्रोच्यतेसद्भिर्यःश्रीकृष्णपदाश्रयः तद्राष्ट्रंवर्द्धतेनित्यं
सुखीभवतितत्प्रजा २५ दृष्टिर्मेसफलाराजन्यन्मयात्वंनिरीक्षितः अद्यमेसफलावाणीह्यच्युतेय-
त्त्वयासह २६ इदंराज्यंत्वयाराजन्प्रकर्त्तव्यंममाज्ञया प्रतिष्ठितोमयाराज्येगमिष्याम्यस्तुस्वास्तिते२७

श्रीनारायणउवाच इत्युक्त्वागंतुकामंतमगस्त्यंमुनिपुंगवम् ननामपरयाभक्त्यामहिषीसा
पतिव्रता २८ अगस्त्यउवाच अवैधव्यंसदातेस्तुभक्त्याभजपतिंशुभे ददानेस्तुसदाभक्तिःश्री
गोपीजनवल्लभे २९ इत्थमाशीर्द्दानंतंभूयःप्राहमहीपतिः बद्धांजलिपुटोभूत्वाविनयानतकंधरः ३०

चित्रबाहुरुवाच विपुलामेकथंलक्ष्मीःकथंराज्यमकंटकम् पतिव्रताकथंपत्नीकिंकृतंसु
कृतंमया ३१ एतन्मेब्रूहिविप्रेंद्रत्वाहंशरणंगतः करस्थामलवत्सर्वंजानासित्वंमुनीश्वर ३२

श्रीनारायणउवाच इत्थमावेदितोराज्ञाह्यगस्त्योमुनिपुंगवः समाहितमनाभूत्वाजगादनृपस
त्तमम् ३३ अगस्त्यउवाच मयाविलोकितंसर्वंप्राक्तनंचरितंतव तत्सर्वंकथयाम्यद्यसेति

हासंपुराननम् ३४ चमत्कारपुरेरम्येमणिग्रीवाभिधानभृत् त्वमभूःशूद्रजातीयोजीवहिंसापरा
यणः ३५ नास्तिकोदुष्टचारित्रःपरदारप्रधर्षकः कृतघ्नोदुर्विनीतश्चशिष्टाचारविवर्जितः ३६ या
चेयंभवतोभार्यापूर्वजन्मनिसुंदरी कर्मणामनसावाचापतिसेवापरायणा ३७ पतिव्रतामहाभागाध
र्मनिष्ठामनस्विनी भावंनकुरुतेदुष्टंनवोपरिकदाचन ३८ ज्ञातिभिस्त्वंपरित्यक्तोबंधुभिःपापकर्म
कृत् राज्ञाक्रुद्धेनतेसर्वंगृहीतधनमुत्तमम् ३९ ततोऽवशिष्टंयत्किंचित्गृहीतंज्ञातिभिस्तदा गतेद्रव्ये
धनाकांक्षातदासीद्विपुलानदा ४० क्षीयमाणेधनेसाध्वीनत्वामत्यजदुन्मनाः एवंतिरस्कृतःसर्वैर्गत-
वान्निर्जनंवनम् ४१ हत्वाजीवाननेकांश्चत्वंचकर्थात्मपोषणम् एवंवर्त्तयतस्तस्यपत्न्यासहमहीपते
४२ एकदाधनुरुद्यम्यमणिग्रीवोवनंगतः बहुव्यालमृगाकीर्णंमृगमांसजिघृक्षया ४३ तस्मिन्नि
र्मानुषेरण्येमध्येमार्गेमहामुनिः उग्रदेवइतिख्यातोदिङ्मूढोविह्वलोभवत् ४४ तृषासंपीडितोत्य
र्थंमध्यंदिनगतेरवौ तत्रैवपतितोराजन्मुमूर्षुरभवत्तदा ४५ तंदृष्ट्वातेदयाजातादिग्भ्रष्टंदुःखितं-
द्विजम् उत्थाप्यतंद्विजन्मानंगृहीत्वास्वाश्रमंगतः ४६ दंपतिभ्यांकृतासेवादुःखितस्यद्विजन्मनः
उग्रदेवोमहायोगीमुहूर्त्तानंतरंतदा ४७ अवाप्यचेतनांतत्रविस्मयंसमजीगमत् तत्रस्थोहंकुत-
श्चात्रकेनानीतोवनांतरम् ४८ श्रीनारायणउवाच मणिग्रीवोवदद्विप्रंरमणीयमिदंसरः
अत्रास्तेशीतलंवारिपद्मिनीपुष्पवासितम् ४९ तत्रस्नात्वाजलेशीतेकृत्वापूर्वाह्णिकाःक्रियाः कु
रुब्रह्मन्फलाहारंपिबवारिसुशीतलम् ५० सुखेनकुरुविश्रामंमयासंरक्षितोऽधुना उत्तिष्ठत्वं-

मुनिश्रेष्ठप्रसादंकर्त्तुमर्हसि ५१ अगस्त्यउवाच लब्धसंज्ञास्तदाविप्रउग्रदेवोगतश्रमः
मणिग्रीववचःश्रुत्वासपुनस्थौतृषातुरः ५२ मणिग्रीवभुजालंबीजगामसरसीतटम् उपविष्ट
श्छिन्नवाहोतत्तटेवटशोभिने ५३ विश्रम्यतत्क्षणंविप्रोवटच्छायामधिश्रितः स्नात्वानित्यविधिंकृ
त्वावासुदेवमपूजयत् ५४ देवान्पितॄंश्चसंतर्प्यपपौनीरंसुशीतलं उग्रदेवस्ततःशीघ्रंवटमूलमु
पाश्रितः ५५ मणिग्रीवःसपत्नीकोननाममुनिसत्तमम् विनयेनावदद्वाचमातिथ्यंकर्त्तुमुन्मनाः
५६ मणिग्रीवउवाच अस्मत्संतारणायाद्यमदाश्रममुपागतः ब्रह्मंस्त्वद्दर्शनादेवपापंमे
विलयंगतम् ५७ इत्युक्त्वातंप्रियामाहमणिग्रीवोमुदान्वितः अयिसुंदरिपक्वानिस्वादूनिया
नियानच ५८ तानिचूतफलानित्वंशीघ्रमानयमाचिरम् अन्यत्कंदादियत्किंचित्तदानयशुभा
नने ५९ निजनाथवचःश्रुत्वाफलान्यादायसुंदरी कंदादिकंचविप्राग्रेस्थापयामासहर्षतः ६०
मणिग्रीवःपुनर्वाक्यमुवाचमुनिसत्तमम् फलान्यंगीकुरुब्रह्मन्कृतार्थीकुरुदंपती ६१ उग्र
देवउवाच त्वामहंनैवजानामिकस्त्वंभोकथयस्वमे अज्ञातस्यनभोक्तव्यंब्राह्मणेनविजानता
६२ मणिग्रीवउवाच शूद्रोहंद्विजशार्दूलमणिग्रीवाभिधानतः स्वजनैर्ज्ञातिवर्गैश्चपरि-
त्यक्तःसबांधवैः ६३ इत्थंशूद्रवचःश्रुत्वाफलाहारमचीकरत् उग्रदेवःप्रसन्नात्माततोनीरमपीपि
बत् ६४ ततोविप्रंसुखासीनंमणिग्रीवोवदद्वचः लालयंस्तत्पदांभोजयुगंस्वांकगतंमुहुः ६५ ३७
मणिग्रीवउवाच क्वगंतव्यंमुनिश्रेष्ठकुतस्त्वंचेहकानने निर्जनेनिर्जलेदुष्टेहिंस्रजंतुस

माकुले ६६ उग्रदेवउवाच ब्राह्मणोहंमहाभागप्रयागंगंतुमुत्सहे अधुनाज्ञानमार्गेणसंप्राप्तो
दारुणेवने ६७ तत्रश्रांतस्त्रिषाक्रांतोमुमूर्षुरभवंक्षणात् जीवितंमेत्वयादत्तंब्रूहिकिंतेददाम्यहम् ६८
अरण्येकेनदुःखेनदंपतीभ्यांसमाश्रितम् तद्दुःखमपनेष्यामिमणिग्रीववदस्वमे ६९ अगस्त्यउवाच इ
त्युग्रदेववचनंललितंनिशम्यपत्न्याःसमक्षमनुनीयमुनीश्वरंतम् दारिद्र्यसागरतितीर्षुरसौस्वकीयंवृत्तां
तमाहनिजकर्मविपाकमुग्रम् ७० इतिश्रीबृहन्नारदीयेपुराणेपुरुषो० श्रीनारायणनारदसंवादेदृढ
धन्वोपाख्यानेत्रयोविंशोऽध्यायः २३ मणिग्रीवउवाच चमत्कारपुरेरम्येविद्वज्जनसमाकुले ममवा-
सोभवत्तत्रधर्मपत्न्यासहद्विज १ धनाढ्यस्यपवित्रस्यपरोपकृतिशालिनः कदाचिद्दैवयोगेनदुर्बुद्धिः
समपद्यत २ निजधर्मपरित्यागःकृतोमेदुष्टबुद्धिना परस्त्रीसेवनंनित्यमपेयंपीयतेस्मह ३ चौर्यंहिं
सापरश्चाहंपरित्यक्तःस्वबंधुभिः बृहद्बलेनभूपेनमद्गृहंलुठितंतदा ४ अवशिष्टंचयत्किंचिन्गृहीतंबं
धुभिर्धनम् एवंतिरस्कृतःसर्वैर्वनवासमचीकरम् ५ कृत्वाजीववधंनित्यंजीवयंभार्ययासह एतस्मि
न्विपिनेघोरेवसतोमेदुरात्मनः ६ कुरुष्वानुग्रहंब्रह्मन् पापयुक्तस्यसांप्रतम् प्राचीनपुण्यपुंजेनसंप्राप्तो
गहनेभवान् ७ त्वामहंशरणंयातःसपत्नीकोमहामुने उपदेशप्रसादेनकृतार्थीकर्तुमर्हसि ८ येनमे
तीव्रदारिद्र्यंविलयंयातितत्क्षणात् अतुलंवैभवंलब्ध्वाचिरायामियथासुखम् ९ उग्रदेवउवाच
कृतार्थोसिमहाभागयदातिथ्यंकृतंमम अतस्तेभाविकल्याणंसपत्नीकस्यसांप्रतम् १० विनाव्र
तैर्विनातीर्थैर्विनादानैरयत्नतः दारिद्र्यंनेलयंयातितथानिर्धारितंमया ११ अतःपरंतृतीयोस्ति-

मासःश्रीपुरुषोत्तमेः भवन्ध्यांतत्रविधिनादंपतीभ्यांप्रयत्नतः १२ कर्त्तव्यंदीपदानंचपुरुषोत्तम-
प्रीतये तेननेतीव्रदारिद्र्यंसमूलंनाशमेष्यति १३ तिलतैलनकर्त्तव्यःसर्पिषावैभवेसति तयोर्म
ध्येनकिंचित्तेकाननेवसतोऽधुना १४ इंगुदीजेनतैलेनदीपःकार्यस्त्वयानघ यावन्माससनियमं
मणिग्रीवःस्त्रियासह १५ अस्मिन्सरोवरेस्नात्वासहपत्न्यानिरंतरम् एवमेवाह्निकर्त्तव्यंमास
मात्रंत्वयानने १६ अयमेवोपदेशस्तुसपत्नीकायमेकृतः त्वदातिथ्यप्रसन्नेनमयानिगमनिश्चि
तम् १७ अन्यथादीपदानंहिरमावृद्धिकरंनृणाम् विधिनाक्रियमाणंचेत्किंपुनःपुरुषोत्तमे १८
वेदोक्तानिचकर्माणिदानानिविविधानिच पुरुषोत्तमदीपस्यकलांनार्हंतिषोडशीम् १९ तीर्थानि
सकलान्येवशास्त्राणिसकलानिच पुरुषोत्तमदीपस्यकलांनार्हंतिषोडशीम् २० योगोज्ञानंत-
थासांख्यंतंत्राणिसकलान्यपि पुरुषोत्तमदीपस्यकलांनार्हंतिषोडशीम् २१ कृच्छ्रचांद्रायणा
दीनिव्रतानिनिखिलानिच पुरुषोत्तमदीपस्यकलांनार्हंतिषोडशीम् २२ वेदाभ्यासोगयाश्राद्धं
गोमतीतटसेवनम् पुरुषोत्तमदीपस्यक॰ २३ उपरागसहस्राणिव्यतीपातशतानिच पुरुषो
त्तमदी॰ २४ कुर्वादिक्षेत्रवर्याणिदंडकादिवनानिच पुरुषोत्तम॰ २५ एतद्गुह्यतमंवत्सनाख्येयं
यस्यकस्यचित् धनधान्यपशुप्रातपुत्रपौत्रयशस्करम् २६ वंध्यावंध्यत्वशमनमवैधव्यकरं
स्त्रियाः राज्यदंराज्यभ्रष्टस्यचिंतितार्थकरंनृणाम् २७ कन्याविंदेतभर्त्तारंगुणिनंचिरजीविन
म् कांतार्थीलभतेकांतांसुशीलांचपतिव्रताम् २८ विद्यार्थीलभतेविद्यांसुसिद्धिंसिद्धिकामुकः

कोशकामोलभेत्कोशंमोक्षार्थीमोक्षमाप्नुयात् २९ विनाविधिंविनाशास्त्रंयःकुर्यात्पुरुषोत्तमे
दीपंतुयत्रकुत्रापिकामितंसर्वमाप्नुयात् ३०किंपुनर्विधिनावत्सदीपंकुर्यात्प्रयत्नतः तस्माद्दीपः
प्रकर्त्तव्योमासेश्रीपुरुषोत्तमे ३१ एतदुक्तंमयानेद्यतीव्रदारिद्र्यनाशनम् स्वस्तितेस्तुगमिष्यामि
संतुष्टःसेवयातव ३२ अगस्त्यउवाच इत्युक्त्वाविप्रवर्योसौप्रयागंसंजगामह द्विजः
मुरलीहस्तंमनसाश्रीहरिंस्मरन् ३३ अनुगत्वोग्रदेवंतंकियन्मासंनिजाश्रमात् पुनरावव्रतुर्न
त्वादंपतीहृष्टमानसौ ३४ आसाद्यस्वाश्रमंभक्त्यापुरुषोत्तममानसौ नित्यंतुर्मासयुगलंद्विजभ
क्तिपरायणौ ३५ गतेमासद्वयेश्रीमानागतःपुरुषोत्तमः तौतस्मिंश्चक्रतुर्दीपंगुरुभक्तिपरायणौ
३६इंगुदीजेनतैलेनवैभवार्थमतंद्रितौ एवंतयोःकृतवतोर्जगामपुरुषोत्तमः ३७ उग्रदेवप्रसादेन
विनिर्धूतमनोमलौ कालस्यवशमापन्नौपुरंदरपुरींगतौ ३८ तत्रत्यंभोगमासाद्यपृथिव्यांभारता
जिरे उग्रदेवप्रसादेनवरंजनुरवापतुः ३९ वीरबाहुःसतस्त्वंचचित्रबाहुरितिश्रुतः पूर्वस्मिन्योमाणि
ग्रीवोमृगहिंसापरायणः ४० इयंचंद्रकलानाम्नीमहिषीयाधुनातव सुंदरीतिसमाख्यातापुन
र्जनुषितेऽगना ४१ पातिव्रत्येनधर्मेणतवाद्यांगार्द्धहारिणी पतिव्रताह्रियानारीपतिपुण्यार्द्धभा
गिनी ४२ कृतेनदीपदानेनमासेश्रीपुरुषोत्तमे इंगुदीजेनतैलेनतवराज्यमकंटकम् ४३
किंपुनःसर्पिषादीपंतिलतैलेनवापुनः यःकरोतिह्यखंडंवैमासेश्रीपुरुषोत्तमे ४४ पुरुषो
त्तमदीपस्यफलमेतन्नसंशयः किंपुनश्चोपवासाद्यैश्चरतःपुरुषोत्तमम् ४५ वाल्मीकिरुवाच

चित्रबाहुश्चरितंपुरातनंसन्निरूप्यकलशोद्भवोमुनिः सत्कृतिंसमधिगम्यतत्कृतामक्षयाशिष
मुदीर्यनिर्ययौ ४६ इतिश्रीबृहन्नारदीयपुराणेपुरुषोत्तममाहात्म्येश्रीनारायणनारदसंवा
देदृढधन्वोपाख्यानेदीपमाहात्म्यकथनंनामचतुर्विंशोऽध्यायः २४ दृढधन्वोवाच
अथसम्यग्वदब्रह्मन्नुद्यापनविधिंमुने पुरुषोत्तममासीयव्रतिनांकृपयानृणा
म् १ वाल्मीकिरुवाच समासतःप्रवक्ष्यामिमासेश्रीपुरुषोत्तमे उद्यापनविधिंस
म्यग्व्रतसंपूर्णहेतवे २ कृष्णपक्षेचतुर्दश्यांनवम्यांपुरुषोत्तमे अष्टम्यांवाथकर्त्तव्यमुद्याप
नमुदीरितम् ३ यथालब्धोपहारेणमासेश्रीपुरुषोत्तमे पुण्येस्मिन्प्रातरुत्थायकृत्वापूर्वाह्णि
काःक्रियाः ४ समाहितमनाभूत्वात्रिंशद्विप्रान्निमंत्रयेत् सपत्नीकान्सदाचारान्विष्णुभ
क्तिपरायणान् ५ यथाशक्त्यथवासम्यक्स्ववित्तानुसारतः ततोमध्याह्नसमयेद्रोणमानेनभू
पते ६ तदर्द्धेनतदर्द्धेननिजशक्त्यनुसारतः पंचधान्येनकुर्वीतसर्वतोभद्रमुत्तमम् ७ च
त्वारःकलशाःस्थाप्याहैमावाराजताःशुभाः ताम्रावामृन्मयाःशुद्धाअव्रणामंडलोपरि ८
चतुर्दिक्षुचतुर्व्यूहप्रीतयेश्रीफलान्विताः सद्वस्त्रवेष्टितानागवल्लीदलसमन्विताः ९ वासुदे
वंहलधरंप्रद्युम्नंदेवमुत्तमम् अनिरुद्धंचतुर्ष्वेवस्थापयेत्कलशेषुच १० पुरुषोत्तममन्त्रेणारंभे-
स्थापितंपुरुषोत्तमम् सराधंदेवदेवेशंकलशेनसमन्वितम् ११ ततआनीयतन्मध्येमंडलो
परिविन्यसेत् आचार्यंवैष्णवंकृत्वावेदवेदांगपारगम् १२ विप्राश्चत्वारएवात्रवरणीयाजपार्थिना ३७

देहेवस्त्रेचदानव्येहस्तमुद्रादिसंयुते १३ आचार्यंसमलंकृत्यवस्त्रभूषादिभिर्मुदा ततोदेहविशु
द्ध्यर्थंप्रायश्चित्तंसमाचरेत् १४ ततःपूर्वोक्तविधिनापूजाकार्यासहस्त्रिया चतुर्व्यूहजपःकार्योवृत्तै
र्विप्रैश्चतुर्विधः १५ चतुर्दिक्षुप्रकर्तव्यादीपाश्चत्वारउद्धृताः अर्घदानंततःकार्यंनारीकेलादिभिः
क्रमात् १६ पंचरत्नसमायुक्तैर्जानुभ्यांसक्तभूतलः स्वपाणिपुटमध्यस्थैर्यथालब्धैःफलैःशुभैः
१७ श्रद्धाभक्तिसमायुक्तःसपत्नीकोमुदान्वितः अर्घंदद्यात्प्रहृष्टेनमनसाश्रीहरिंस्मरन् १८ अ
र्घमंत्रः देवदेवनमस्तुभ्यंपुराणपुरुषोत्तम गृहाणार्घ्यंमयादत्तंराधयासहितोहरे १९ वंदेनवघ
नश्यामंद्विभुजंमुरलीधरम् पीतांबरधरंदेवंसराधंपुरुषोत्तमम् २० एवंभक्त्याहरिंनत्वासराधंपु
रुषोत्तमम् चतुर्थ्यंतैर्नाममंत्रैस्तिलहोमंचकारयेत् २१ ततस्तदंतेनतन्मंत्रैःकार्यंतर्पणमार्जने नी
राजयेत्ततोदेवंसराधंपुरुषोत्तमम् २२ अथनीराजनमंत्रः नीराजयामिदेवेशमिंदीवरदलच्छ
विम् राधिकारमणंप्रेम्णाकोटिकंदर्पसुंदरम् २३ अथध्यानम् अंतर्ज्योतिरनंतरत्नरचिते
सिंहासनेसंस्थितंवंशीनादविमोहितव्रजवधूवृंदावनेसुंदरम् ध्यायेद्राधिकयासकौस्तुभम
णिप्रद्योतितोरस्थलंराजद्रत्नकिरीटकुंडलधरंप्रत्यग्रपीतांबरम् २४ ततःपुष्पांजलिंदत्वाराधि
कासहितंहरौ नमस्कारंप्रकुर्वीतसाष्टांगंगृहिणीयुतः २५ नौमिनवघनश्यामंपीतवाससम-
च्युतम् श्रीवत्सभासितोरस्कंराधिकासहितंहरिम् २६ पूर्णपात्रंततोदद्याद्ब्राह्मणेसहिरण्य
कम् आचार्यायततोदद्याद्दक्षिणांविपुलांमुदा २७ आचार्यंतोषयेद्भक्त्यावस्त्रैराभरणैरपि

पु॰मा॰ सपत्नीकंततोदद्या सपत्नीकंततोदद्यादृत्विग्भ्योदक्षिणांपराम् २८ धेनुरेकाप्रदातव्यासुशीला अ॰
३८ चपयस्विनी सचैलाचसवत्साचघंटाभरणभूषिता २९ ताम्रपृष्ठीहैमशृंगीसरौप्यखुरभूषिता घृ २५
तपात्रंततोदद्यात्तिलपात्रंतथैवच ३० उमामहेश्वरंदद्याद्दंपत्योःपरिधायकम् पदमष्टविधंदद्यादुपा
नद्युगुलंतथा ३१ श्रीमद्भागवतंदद्याद्वैष्णवायद्विजन्मने शक्तिश्चेन्नविलंबेतचलमायुर्विचारयन् ३२
श्रीमद्भागवतंसाक्षाद्भगवद्रूपमद्भुतम् योदद्याद्वैष्णवायैवपंडितायद्विजन्मने ३३ सकोटिकुलमुद्धृत्य
ह्यप्सरोगणसेवितः विमानमधिरुह्यैतिगोलोकंयोगिदुर्लभम् ३४ कन्यादानसहस्राणिवाजपेयशता
निच सधान्यक्षेत्रदानानितुलादानानियानिच ३५ महादानानियान्यष्टौछंदोदानानियानिच श्री
भागवतदानस्यकलांनार्हंतिषोडशीम् ३६ तस्माद्यत्नेनतद्देयंवैष्णवायद्विजन्मने संभूष्यवस्त्रभू-
षाभिर्हैमसिंहासनस्थितम् ३७ कांस्यानिसंपुटान्येवत्रिंशद्देयानिसर्वथा त्रिंशत्त्रिंशदपूपैश्चमध्ये
संपूरितानिच ३८ मत्स्यपूपंतुयावंतिच्छिद्राणिपृथिवीपते तावद्वर्षसहस्राणिवैकुंठेवसतेनरः ३९ त
तःप्रयातिगोलोकेनिर्गुणंयोगिदुर्लभम् यद्गत्वाननिवर्त्तंतेज्योतिर्धामसनातनम् ४० सार्द्धप्रस्थद्वयं
कांस्यसंपुटंपरिकीर्त्तितम् निर्धनेनयथाशक्त्याकार्योपिव्रतपूर्त्तये ४१ अथवापूपसामग्रीमपक्कां
सफलांपरांम् तत्राधायप्रदेयानिपुरुषोत्तमतुष्टये ४२ निमंत्रितानांविप्राणांसस्त्रीकाणांनराधिप
संकल्पंचप्रकुर्वीतपुरुषोत्तमसन्निधौ ४३ अथप्रार्थना श्रीकृष्णजगदाधारजगदानंददायक ३८
ऐहिकामुष्मिकान्कामान्निखिलान्पूरयाशुमे ४४ इतिसंप्रार्थ्यगोविंदंभोजयेद्ब्राह्मणान्मुदा सप

त्नीकान्सदाचारान्संस्मरन्पुरुषोत्तमं ४५ संपूज्यविधिवद्भक्त्याभोजयेत्घृतपायसैः विप्ररूपंह
रिंस्मृत्वास्त्रीरूपांराधिकांस्मरन् ४६ भोजनस्यतुसंकल्पमान्वरेद्विधिनाव्रती द्राक्षाभिःकदलीभि
श्चचूतैश्चविविधैरपि ४७ घृतपाचितपक्वान्नैःशुभैश्चमाषकैर्वटैः शर्कराघृतपूरैश्चफाणितैःखंडमं
डकैः ४८ उर्वालुकर्कटीशाकैरार्द्रकैश्चसकनिंबुकैः अन्यैश्चविविधैःशाकैरम्लैःपक्वैःपृथक्पृथक् ४९
चतुर्धाभोजनैरेवषड्सैःसहसंगतैः वासितान्गोरसांस्तत्रपरिवेष्यमृदुब्रुवन् ५०इदंस्वादुमुदाभो
ज्यंभवदर्थेप्रकल्पितम् याच्यतांरोचतेब्रह्मन्यन्मयापाचितंप्रभो ५१ धन्योस्म्यनुगृहीतोस्मिजातं
मेजन्मसार्थकम् भोजयित्वामुदाविप्रान्देयास्तांबूलदक्षिणाः ५२ एलालवंगकर्पूरजावित्रीजाति-
जानिच कस्तूरीमुरमासीनचूर्णंचखदिरंशुभम् ५३ एतैश्चमिलितैर्देयंतांबूलंभगवत्प्रियम् तस्मा
देवंविधायैवदेयंतांबूलमादरात् ५४ तांबूलंयोद्विजाग्र्यायएवंकृत्वाप्रयच्छति सुभगश्चभवेद
न्नपरन्नामृतभुग्भवेत् ५५ परितोष्यसपत्नीकान्हस्तेदद्याच्चमोदकान् पत्नीभ्योवैणवीर्दद्याद्लंकृ
त्यविधानतः ५६ आसीमांतमनुव्रज्यब्राह्मणांस्तान्विसर्जयेत् मंत्रहीनेतिमंत्रेणक्षमाप्यपुरुषोत्तम
म् ५७ यस्यस्मृत्येतिमंत्रेणनमस्कृत्यजनार्दनम् यदूनंतत्तुसंपूर्णंविधायविन्वरेत्सुरवम् ५८ अन्नं
विभज्यभूतेभ्योयथाभागमकुत्सयन् भुंजीतस्वजनैःसार्द्धंमिथ्यावादविवर्जितः ५९ दर्शस्यद्दिवसे
प्राप्तेकुर्याज्जागरणंनिशि राधिकासहितंहैमंपूजयेत्पुरुषोत्तमम् ६० पूजांतेचनमस्कृत्यसपत्नीको
मुदान्वितः व्रतीविसर्जयेद्देवंसराधंपुरुषोत्तमम् ६१ आचार्यायततोदद्यादुपहारंसमूर्त्तिकम् अ

अन्नदानंयथायोग्यंदद्यादिच्छानुसारतः ६२ येनकेनाप्युपायेनव्रतमेतत्समाचरेत् कुर्याच्चपरया
भक्त्यादानंवित्तानुसारतः ६३ नारीवाथनरोवापिमासमेकंव्रतंचरेत् दुःखदारिद्र्यदौर्भाग्यंनाप्नुया
ज्जन्मजन्मनि ६४ येकुर्वंतिजनालोकेनानापूर्णमनोरथाः विमानान्यधिरुह्यैवयांतिवैकुंठमुत्तमम्
६५ श्रीनारायणउवाच इत्थंयोविधिमवलंब्यचर्करीतिश्रीकृष्णप्रियतममासमादरेण गो
लोकंव्रजतिविधूयपापराशिंत्वात्रत्यंसुखमनुभूयपूर्वपुंभिः ६६ इतिश्रीबृहन्नारदीयेपुराणे
पु॰ नारायणनारद॰ दृढधन्वोपा॰ व्रतोद्यापनविधिकथनंनामपंचविंशोऽध्यायः २५ ॥ अथोद्याप
नानंतरंव्रतनियममोक्षणमुच्यते ॥ वाल्मीकिरुवाच अशेषपापनाशार्थंप्रीतयेगरुडध्व
जे गृहीतनियमत्यागश्चोच्यतेविधिपूर्वकः १ नक्तभोजीनरोराजन्ब्राह्मणान्भोजयेन्नृप अयाचिते
व्रतेचैवस्वर्णदानंसमाचरेत् २ अमावास्याशनोयस्तुप्रदद्याद्गांसदक्षिणाम् धात्रीस्नायीनरोयस्तु
दधिवाक्षीरमेवच ३ फलानांनियमेराजन् फलदानंसमाचरेत् तैलस्थानेघृतंदेयंघृतस्थानेपयस्तथा
४ धान्यानांनियमेराजन् गोधूमान्शालितंडुलान् भूमौचशयनेराजन्सतूलींसपरिच्छदाम् ५
सुखदांचात्मनोन्यस्यह्यंतर्यामीप्रियोजनः पत्रभोजीनरोयस्तुभोजनंघृतशर्करम् ६ मौनेघंटां
तिलांश्चैवसहिरण्यान्प्रदापयेत् दंपत्योर्भोजनंचैवसस्नेहंचसुशोभनम् ७ नखकेशधरोराज
न्नादर्शंदापयेद्बुधः उपानहौप्रदातव्येउपानहविवर्जनात् ८ लवणस्यपरित्यागेदातव्याविवि ३९
धारसाः दीपदानेनरोदद्यात्पात्रयुक्तंचदीपकम् ९ अधिमासेनरोभक्त्यासवैकुंठेवसेत्सदा दी

पंचसघृतंताम्रंकांचनीवर्त्तिसंयुतम् १० पलमात्रंप्रदेयंस्याद्व्रतसंपूर्णहेतवे एकांनरोपवासेन-
कुंभानष्टौप्रदापयेत् ११ सवस्त्रान्कांचनोपेतान्मृन्मयानथकांचनान् मासांतेमोदकांस्त्रिंशच्छत्रो
पनहसंयुतान् १२ अनड्वांश्चप्रदातव्याधौरेयस्तुधुरक्षमः सर्वेषामप्यलाभेनयथोक्तकरणंविना
१३ द्विजवाक्यंश्रुतं राजन् संपूर्णव्रतसिद्धिदम् एकान्नेननरोयस्तुमलमासंनिषेवते १४ चतु
र्भुजोनरोभूत्वासयातिपरमांगतिम् एकान्नान्नापरंकिंचित्सवित्रमिहविद्यते १५ एकान्नान्मुन
यःसिद्धाःपरंनिर्वाणमागताः अधिमासेनरोनक्तंयोभुंक्तेसनराधिपः १६ सर्वान्कामानवाप्नो-
तिनरोनैवात्रसंशयः पूर्वाह्णेभुंजतेदेवामध्याह्नेमुनयस्तथा १७ अपराह्णेपितृगणाःस्वात्मार्थ-
स्तुचतुर्थकः सर्ववेलामतिक्रम्ययस्तुभुंक्तेनराधिप १८ ब्रह्महत्यादिपापानिनाशंयांतिजनाधिप
नक्तभोजीमहीपालसर्वपुण्याधिकोभवेत् १९ दिनेदिनेश्वमेधस्यफलंप्राप्नोतिमानवः तास्मिन्विवर्ज
येन्माषमधिमासेहरिप्रिये २० सर्वस्मान्मुच्यतेपापाद्विष्णुलोकंसगच्छति तिलपंन्नाणिपापात्मा
कुरुतेब्राह्मणोपिसन् २१ तिलानांसंख्ययाराजन्सर्वैतिष्ठतिरौरवे चांडालयोनिमाप्नोतिकुष्ठरो
गेणपीड्यते २२ शुक्लेकृष्णेनरोभक्त्याद्वादशीसमुपोषयेत् आरुह्यगरुडंयातिनरोभूत्वाचतुर्भु-
जः २३ सदेवैःपूज्यमानोपिह्यप्सरोगणसेवितः दशमीद्वादशीचैवएकभुक्तंचकारयेत् २४ प्री
णयेदेवदेवस्यनरःस्वर्गमवाप्नुयात् सर्वदापरयाराजन्दर्भकूर्चंविवर्जयेत् २५ दर्भेणमार्जयेद्यस्तु
पुरीषंमूत्रमेवच श्लेष्माणंरुधिरंवापिविष्ठायांजायतेकृमिः २६ पवित्राःपरमादर्भादर्भहीनाह्यथार्कि

क्रियाः दर्भमूलेवसेन्ब्रह्मामध्येदेवोजनार्दनः २७ दर्भाग्रेतुह्युमानाथस्तस्माद्दर्भैनमार्जयेत् नद
र्भानुद्धरेच्छूद्रोनपिबेत्कपिलापयः २८ मध्यपत्रेनभुंजीतब्रह्मवृक्षस्यभूपते नोच्चरेत्प्रणवंमंत्रंपु
रोडाशंनभक्षयेत् २९ नासनंनोपवीतंन्चनाचरेद्वैदिकींक्रियाम् निषिद्धाचरणंकुर्वन्पितृभिःसह
मज्जति ३० पतंतिनरकेघोरेयावदिंद्राश्चतुर्दश पश्चाच्चकुक्कुटीयोनिंसूकरींवानरींचवा ३१ एतस्मा
त्कारणाच्छूद्रःप्रणवंवर्जयेत्सदा नमस्कारेणविप्राणांशूद्रोनश्यतिभूमिप ३२ एतत्कृत्वामहाराज
परिपूर्णंव्रतंचरेत् अदत्वादक्षिणांचापिनरकंयांतिवैनराः ३३ व्रतवैकल्यमासाद्यह्यंधःकुष्ठीप्रजा
यते ३४ धरामराणांवचनैर्नरोत्तमादिवौकसांवैपदमाप्नुवंति नोल्लंघयेद्भूपवचांसितेषांश्रेयोभिका
मीमनुजःसविद्वान् ३५ इदंमयाधर्मरहस्यमुत्तमंश्रेयस्करंपापविमर्दनंच फलप्रदंमाधवतुष्टिहेतोः
पठंतिनित्यंमनसोभिरामम् ३६ यःशृणोतिनरोराजन्पठतेवापिसर्वदा सयातिपरमंलोकंयत्रयोगी
श्वरोहरिः ३७ इतिश्रीबृहन्नार॰ गृहीतनियमत्यागोनामषड्विंशोऽध्यायः २६ श्रीनारायणउवाच
इत्युक्त्वाविरतंराजामुनीश्वरमनीनमत् अपूजयत्ततोभक्त्यासपत्नीकोमुदान्वितः १ उररीकृ
त्यतत्पूजामाशीर्वादमुदीरयन् स्वस्तितेस्तुगमिष्यामिसरयूंपापनाशिनीम् २ आवयोर्वदतोरेव
सायंकालोऽधुनाभवत् इत्युक्त्वाशुजगामैववाल्मीकिर्मुनिसत्तमः ३ आसीमांतमनुव्रज्यराजाप्याग
तवान्गृहम् आगत्यस्वप्रियामाहसुंदरींगुणसुंदरीम् ४ दृढधन्वोवाच अयिसुंदरिसंसारेह्यसारे
किंसुखंनृणाम् रागद्वेषादिषट्शत्रौगंधर्वनगरोपमे ५ कृमिविड्भस्मसंज्ञांतेदेहेमेकिंप्रयोजनम्

वातपित्तकफोद्रेकमलमूत्रासृगाकुले ६ अध्रुवेणशरीरेणध्रुवमर्जयितुंवने गमिष्यामिवरारोहे
संस्मरन्पुरुषोत्तमम् ७ तदाकर्ण्यप्रियामाहसाध्वीसागुणसुंदरी विनयावनताभूत्वाबद्धांजलिपु-
टाशुचा ८ गुणसुंदर्युवाच अहमप्यागमिष्यामितवैवसहभूपते पतिव्रतानांस्त्रीणांतुपतिरेवहि
दैवतम् ९ पत्यौगतेतुयानारीगृहेतिष्ठतिसौवने स्नुषाधीनातुसानारीशुनीवपरवेश्मनि १० मितंपि
तादुदात्येवमितंभ्रातामितंसुतः अमितस्यप्रदातारंभर्त्तारंकानुनव्रजेत् ११ प्रियावाक्यमुरीकृत्य
सुतंराज्येभिषिच्यच सहपत्न्याययौशीघ्रमरण्यंमुनिसेवितम् १२ हिमाचलसमीपेचगंगामासाद्य
दंपती त्रिकालंचक्रतुःस्नानंसंप्राप्तेपुरुषोत्तमे १३ पुरुषोत्तमंसमासाद्यविधिनातत्रनारद तपस्तेपेस
पत्नीकःसंस्मरन्पुरुषोत्तमम् १४ ऊर्ध्वबाहुर्निरालंबःपादांगुष्ठेनसंस्थितः नभोदृष्टिर्निराहारःश्री
कृष्णंतमजीजपत् १५ एवंव्रतविधौतस्यतस्थुषश्चतपोनिधे सेवाविधौप्रपन्नासीन्महिषीसापतिव्र
ता १६ एवंकृतव्रतस्तस्यसंपूर्णेपुरुषोत्तमे विमानमागमत्तत्रकिंकिणीजालमंडितम् १७ पुण्यशी
लसुशीलाभ्यांसेवितंसहसागतम् तदृष्ट्वाविस्मयाविष्टःसपत्नीकोमहीपतिः १८ अनीनमद्धिमा
नस्थौपुण्यशीलसुशीलकौ ततस्तौतंसपत्नीकंविमानंनिन्यतुर्नृपम् १९ विमानमधिरुह्याथसप
त्नीकोनराधिपः गोलोकंगतवान्शीघ्रंदिव्यंधृत्वावपुर्नवम् २० एवंतप्त्वातपोराजामासेश्रीपुरुषोत्त
मे निर्भयंलोकमासाद्यमुमोदहरिसन्निधौ २१ पतिव्रताचतत्पत्नीसापितल्लोकमाययौ पुरुषो-
त्तमेतपस्यंतंसंसेव्यनिजवल्लभम् २२ श्रीनारायणउवाच वर्णयामिकिमद्याहंयदेकरसनामम

पुरुषोत्तमसमंकिंचिन्नास्तिनारदभूतले २३ सहस्रजन्मतप्तेनतपसातन्नगम्यते यत्फलंगम्य
तेपुंभिःपुरुषोत्तमसेवनात् २४ व्याजतोपिकृतेतस्मिन्मासेश्रीपुरुषोत्तमे उपवासेनदानेनस्नाने
नचजपादिना २५ कोटिजन्मकृतानेकपापराशिर्लयंव्रजेत् यथाशाखामृगस्याशुत्रिरात्रस्नानमा
त्रतः २६ अजानतोपिदुष्टस्यशाक्तनानांकुकर्मणाम् संचयोविलयंयातोमासेश्रीपुरुषोत्तमे २७
सोपिदिव्यंवपुर्धृत्वाविमानमधिरुह्यच अगमद्दिव्यगोलोकंजरामृत्युविवर्जितम् २८ अतःश्रेष्ठत
मोमासःसर्वेभ्यःपुरुषोत्तमः दुष्टंशाखामृगंयोसौव्याजेनापिहरिंनयत् २९ अहोमूढानसेवंतेमासे
श्रीपुरुषोत्तमम् तेधन्याःकृतकृत्यास्तेतेषांचसफलोभवः ३० पुरुषोत्तममासेयेसेवंतेविधिपूर्वकम्
स्नानदानजपैर्होमैरुपोषणपुरःसरैः ३१ नारदउवाच सर्वार्थसाधनंवेदमानुषंजनुरुच्यते
अयंशाखामृगोप्यद्धामुक्तोयद्व्याजसेवनात् ३२ तद्वदस्वकथामेतांसर्वलोकहितायमे कुत्रासौ-
कृतवान्स्नानंत्रिरात्रंतपसांनिधे ३३ कोसौकपिःकिमाहारःकुत्रजातःकचावसन् व्याजेनतस्य
किंपुण्यंजातंश्रीपुरुषोत्तमे ३४ तत्सर्वंविस्तरेणैवमह्यंशुश्रूषवेवद नतृप्तिर्जायतेत्वत्तःशृण्वतोमे
कथामृतम् ३५ श्रीनारायणउवाच कश्चित्केरलदेशीयोद्विजःपरमलोलुपः नित्यंधनच
येदक्षःसरघेवधनप्रियः ३६ लोकेकदर्यइत्याख्यांगतस्तेनैवकर्मणा चित्रशर्मापुरानामतस्या
सीत्पितृकल्पितम् ३७ सदन्नंचस्ववस्त्रंचनभुक्तंतेनकुत्रचित् नस्वाहानस्वधावापिकृतातेनकु
बुद्धिना ३८ यशोर्थेनकृतंकिंचित्सोष्यवर्गोनपोषितः सर्वंभूमिगतंचक्रेधनमन्यायसंचितम्

३९ नमाघेतिलदानंचकृतंतेनकदाचन कार्त्तिकेदीपदानंचब्राह्मणानांचभोजनम् ४० वैशाखे
धान्यदानंचव्यतीपातेचकांचनम् वैधृतौराजतंदानंसर्वदानान्यपूनिच ४१ रविसंक्रमणेकालेनद
त्तानिकदाचन चंद्रसूर्योपरागेचनजप्तंनहुतंक्वचित् ४२ अवीवद्दीनवाचंसर्वत्राक्षपरिप्लुतः व
र्षवातातपक्लिष्टकृशश्यामकलेवरः ४३ चचारधनलोभेन मूढधीर्भूतलेसदा वदन्दीनतरांवाचंभ्रम
दंश्चमुहुर्मुहुः ४४ सगोदोनहनमात्रंहिकुत्रापिस्थातुमक्षमः लोकधिक्कारसंदग्धोबभ्रामोद्विग्न
मानसः ४५ तस्मिन्नंवाटिकानाथःकश्चिदासीद्वनेचरः सतंनिवेदयामासस्वदुःखंसंरुदन्मुहुः
४६ निरस्कुर्वंतिमांनित्यंपुटभेदनवासिनः अतस्तत्रमयास्थातुंनशक्यंपुटभेदने ४७ इत्येवंव
दतस्तस्यकदर्यस्यद्विजन्मनः अतिदीनतरांवाचमाकर्ण्यकृपयापुनः ४८ मालाकारःप्रपन्नंतंदी
नंमत्वाकरोद्दयाम् हेकदर्यत्वमत्रैववाटिकायांवसाधुना ४९ मालाकारवचःश्रुत्वाकदर्यःसर्वना
गरैःतिरस्कृतः सतद्वाटीमध्युवासमुदायुतः ५० नित्यंतन्निकटस्थायीतदाज्ञापरिपालकः तेनवा
टीपतिस्तस्मिन्विश्वासमकरोद्दृढम् ५१ अतिविश्वस्तचित्तेनतस्मिनसवाटिकापतिः तमेवात्मीकर
द्विप्रंस्वकल्पंवाटिकापतिम् ५२ ततःसर्वात्मभावेनममायमितिनिश्चयात् विहायवाटिकांचिं
तांसिषेवेराजमंदिरम् ५३ राजद्वारेसदाकार्येतस्यात्यंतमभीभवत् पराधीनतयाचासौवाटिकां
नजगामह ५४ तत्फलानिकदर्यस्तुजघासनिर्भरंमुदा अक्षीणतावशिष्टानिलोभेनातीवदुर्बलः
५५ अगृह्णाद्द्रविणंतज्जंसर्वंस्वयमशंकितः यदापृच्छद्धनाधीशस्तदग्रेवीवधन्मुदा ५६ श्वामं

भ्रामंस्तन्नगरंयान्तंयान्तंचभैक्षकम् ग्रासंग्रासंदिवारात्रौपरिचर्यामितेवनम् ५७ तथाप्यस्यफला
न्याशक्नाशंगच्छंतिपक्षिणः पश्चाभ्रंतोमयाकेचिन्नाशिताःखचराभृशम् ५८ तेषांमांसानिपक्षा-
णिपतितानीहसर्वतः नद्दृष्टातीवविघ्नस्यजगामवाटिकापतिः ५९ एवंप्रवर्त्तमानस्यजग्मुर्वर्षाणि
दुर्मतेः सप्ताशीतिःकदर्यस्यजराजर्जरितस्तनुः ६० ममारमूढधीस्तत्रनैवापवह्निदारुणी नाभुक्तं
क्षीयतेपापमितिवेदविदोवदन् ६१ तस्माद्धाहाप्रकुर्वाणोमुद्गराघातपीडितः अजीगमन्महामार्गं
कृच्छ्रेणातिविभीषणम् ६२ स्मरन्पूर्वकृतंकर्मप्रलपन्बुद्बुदाक्षरम् अहोमेपश्यताज्ञानंकदर्यस्यच
दुर्मतेः ६३ आसाद्यमानुषंदेहंदुर्लभंत्रिदशैरपि खंडेस्मिन्भारतेपुण्येकृष्णासारमृगान्विते ६४
किंकृतंधनलोभेनव्यर्थंनीतंजनुर्मया तद्धनंतुपराधीनंचिरकालार्जितंमया ६५ किंकरोमिपराधीनः
कालपाशाद्धतोधुना मानुषंजनुरासाद्यनकिंचित्कृतवान्शुभम् ६६ नदत्तंनहुतंवह्नौनतप्तंहिमग
ह्वरे नगांगंसेवितंतोयंमाघेमकरगेरवौ ६७ उपवासत्रयंचांतेनकृतंपुरुषोत्तमे नकृतंकार्त्तिकेप्रातः
स्नानंसत्तारकागणम् ६८ नपुष्टश्चमयादेहोमानुषःपुरुषार्थदः अहोमेसंचितंद्रव्यंस्थितंभूमौनि
रर्थकम् ६९ जीवाजीवनपर्यंतंक्लेशितोदुष्टबुद्धिना कदाचिज्जाठरोवह्निर्नान्नैर्निर्वापितोमया ७०
नापिसद्वाससाच्छन्नःस्वदेहःपर्वणिक्वचित् नज्ञातयोबांधवाश्चस्वजनाःस्वसृजाअपि ७१ जामा-
ताचसूनावापिपितामातानुजास्तथा पतिव्रतापिगृहिणीब्राह्मणानैवतोषिताः ७२ मिष्टान्नैरेक
वारंवातर्पितानमयाक्वचित् एवंविलपमानंतंनिन्युःकीनाशसन्निधिम् ७३ तंदृष्ट्वाचित्रगुप्तस्तु

विलोक्यैतच्छुभाशुभम् अवोचत्स्वामिनंधर्मंकदर्योयंद्विजाधमः ७४ नकिंचित्सुकृतंत्वस्यधनलु
ब्धस्यदुर्मतेः असावन्नीकरत्स्यापंपुष्कलंवाटिकास्थितः ७५ अचूचुरत्फलान्यद्धाविश्वस्तोवाटिका
पतेः ततोजघासतान्येवपक्वानियानियानिच ७६ अक्रीणादवशिष्टानिधनलोभेनदुर्मतिः फलचौ
र्येकृतंपापंविश्वासघातजंपरम् ७७ एतत्पापद्वयंनास्मिन्नत्युग्रंवर्त्ततेप्रभो अन्यान्यपिचपापानि
संत्यस्मिन्निविधानिच ७८ नारायणउवाच इत्थंनिशम्यविधिनंदनचित्रगुप्तवाक्यंक्रुधाप्रबल
याप्लुतधर्मराजः आहैषयातुकपिजन्मसहस्रकृत्वोविश्वासघातकृतिजंफलमस्यपश्चात् ७९ इ
तिश्रीबृहन्नारदी० कदर्योपाख्यानेसप्तविंशोऽध्यायः २७ श्रीनारायणउवाच तन्निशम्यभटा
नाहचित्रगुप्तश्चिरंमृशन् पूर्वंलोभाभिभूतोयंपश्चाच्चौर्यमचीकरन् १ अतःप्रेतत्वमासाद्यपश्चाद्भ
वतुवानरः ततश्चाहप्रदास्यामिब ह्वीनरकयातनाम् २ अयमेवक्रमःश्रेयान्धर्मराजगृहेभटाः
इत्येवंचित्रगुप्तेनसमादिष्टाबिभीषणाः ३ तथाचक्रुर्भटाःशीघ्रंताडयंतश्चतंद्विजम् प्रेतत्वंप्रापितः
पूर्वंकाननेविफलोद्विजः ४ निर्जलेबहुकालंचप्रेतयोनिमवाप्यसः क्षुत्तृड्भ्यांव्याकुलोत्यंतंबभ्रा
मगहनेवने ५ प्रेतयोनिगतंदुःखमनुभूयततःपरम् फलचौर्यसमुद्भूतांकपियोनिमजीगमत् ६
दिव्येकालंजरेशैलेजंबुखंडमनोहरे सुशीतलजलच्छायेफलपुष्पसमन्विते ७ तत्रासीद्देवराजे
ननिर्मितंकुंडमुत्तमम् सरोवरसमंपुण्यंसत्सेव्यंपापनाशनम् ८ मृगतीर्थमितिख्यातंसुरा‍णा
मपिदुर्लभम् यस्मिन्कृतेनश्राद्धेनपितरोयांतिसद्गतिम ९ तत्रदैत्यभयाद्देवामृगाभूत्वानिरंतर

पु॰मा ४३

म् अभिसस्नुर्निरातंकामृगतीर्थमतोविदुः १० तत्रायंप्रथमंजन्मकापेयंलब्धवान्द्विजः फल
चौर्यंकृतासापादासाद्य मानुषीतनुम् ११ नारदउवाच त्रैलोक्यपावनेरम्येमृगतीर्थेकथंक
पिः आवासमकरोद्दुष्टःपापकोटिसमन्वितः १२ छिंधिमेसंशयंनाथतपोधनमनोगतम् भवादृ
शांनगोप्यंहिस्वशिष्येषुकदाचन १३ सूतउवाच एवंसन्नोदितोविप्रानारदेनतपोनिधिः उवा
चपरमप्रीतःसत्कुर्वन्नारदंमुनिम् १४ श्रीनारायणउवाच कश्चिद्वैश्योमहानासीनाम्नावै-
चित्रकुंडलः तस्यपत्नीतारकानाम्नीपातिव्रत्यपरायणा १५ तावुभौचक्रतुर्भक्त्यापुण्यंश्रीपुरुषो
त्तमम् तयोःकृतवसोर्मासोगतःश्रीपुरुषोत्तमः १६ चरमेहनिसंप्राप्तेउद्यापनमथाकरोत् सप
त्नीकोमुदायुक्तःश्रद्धयाचित्रकुंडलः १७ द्विजानाकारयामासवेदवेदांगपारगान् उद्यापनवि
धिंकर्त्तुंसपत्नीकान्गुणान्वितान् १८ कदर्योप्यगमत्तत्रधनलोभेननारद उद्यापनविधौपूर्णे
संजातेचित्रकुंडलः १९ बहुदानैश्चरत्नान्विप्रान्सपत्नीकानतोषयत् तुष्टेषुतेषुसर्वेषुभूयसींद
क्षिणामदात् २० तद्दत्तभूयसीतुष्टाअन्येविप्रागृहान्ययुः अतिलुब्धःकदर्यस्तुरुदंस्तस्थौ-
नदग्रतः २१ विनयावनतोभूत्वासगद्गदमुवाचह चित्रकुंडलवैश्येशभगद्भक्तिभास्कर २२ पुरु
षोत्तमव्रतंसम्यक्भवताविधिनाकृतम् नतथाचकृतंकेनकुत्रापिपृथिवीतले २३ भवानद्य-
कृतार्थोऽसिभाग्यवानसिसर्वथा यत्त्वयापरयाभक्त्यासेवितःपुरुषोत्तमः २४ धन्यस्त्वमपि
ताधन्यामाताचपतिदेवता याभ्यामुत्पादितःपुत्रस्त्वादृशोहरिवल्लभः २५ धन्याद्दन्यन्तर-

अ॰ २७

४३

श्चायंमासःश्रीपुरुषोत्तमः यत्सेवनादवाप्नोतिह्यैहिकामुष्मिकंफलम् २६ इत्याहितावकींपूजां
चकितोऽहंविशांपते अहोत्वयामहत्कर्मकृतमेतन्नसंशयः २७ अन्येभ्योब्राह्मणेभ्यश्चधनंदत्तंत्व
त्वन्मुदा नददासिकथंमह्यंभाग्यहीनायभूरिद २८ इतिविज्ञापितस्तेनतस्मैधनमदादसौ तद्गृ
हीत्वाकरोद्विप्रोधनंभूमिगतंमुदा २९ तत्रानेनमहापूजादृष्टाश्रीपौरुषोत्तमी पुरुषोत्तममासश्चवर्ध
नलोभेनसंस्कृतः ३० पूजादर्शनमाहात्म्यात्पुरुषोत्तमसंस्तवात् धनलोभकृताद्यापिमृगतीर्थमुपा
गतः ३१ सूतउवाच दर्शनात्स्तवनाद्यापिधनलोभकृतादपि दुष्टशाखामृगस्यापिजातंसत्तीर्थ
सेवनम् ३२ किंपुनःश्रद्धयाकर्तुर्दर्शनस्तवनेद्विजाः पुरुषोत्तमदेवस्यसपत्नीकस्यसादरम् ३३
नारदउवाच सुशीतलजलेब्रह्मन्स्निग्धच्छायेमनोहरे सद्वृक्षमंडितेरण्येतत्स्थितेःकारणंवद
३४ श्रीनारायणउवाच शृणुनारदवक्ष्यामितुभ्यंशुश्रूषवेऽनघ अत्रास्तिकारणंकिंचित्
श्रवणात्तापनाशनम् ३५ यदादाशरथीरामःसर्वार्थफलदायकः हतवान्रावणंदुष्टंबध्वासेतुं
महोदधौ ३६ बिभीषणादृतेतेनराक्षसानावशेषिताः ततोवह्निविशुद्धासाजानकीस्वीकृताधु
ना ३७ चतुर्मुखमहेशानपुरंदरसुरःसुरैः दशवक्त्रवधप्रीतैर्हेरामत्वंवरंवृणु ३८ इत्युक्तेऽब्रवी
द्रामोभक्तानामभयंकरः सुराःशृणुतमद्वाक्यंयद्दिदेयोवरोऽधुना ३९ अत्रयेवानराःशूरारक्षो
भिर्निहताश्चये संजीवयततानाशुसुधावृष्ट्याममाज्ञया ४० तथेत्युक्त्वासुधावृष्ट्यावानरान्
समजीवयन् चतुर्मुखमहेशानपुरंदरसुराःसुराः ४१ ततःसंजीविताःसर्वेवानराजयशालिनः

अहुदौकन्रामभद्रंनिरंस्कंमोत्थिताइव ४२ अथपुष्पकमारुह्यवानरान्सर्वतःस्थितान अजी
गदत्सपत्नीकःप्रसन्नमुखपंकजः ४३ श्रीरामउवाच हेसुग्रीवहनुमंतौहेताराात्मजजांबुवन् पि
त्रकार्यंकृतंसर्वंभवद्भिःसहवानरैः ४४ आज्ञापयंतुतान्सर्वान्भवंतोवानरानितः भवदाज्ञापि
ताःसर्वेयथेष्टंयांतुतेयतः ४५ यत्रयत्रवनेएतेमामकादीर्घजीविनः वसंतिवानरास्तत्रवृक्षाःपु
ष्पफलान्विताः ४६ नद्योमृष्टजलावाथशीतलंस्कंभगंसरः नकेपिधर्षयिष्यंतिसर्वेयांतुममाज्ञया
४७ अतोरामप्रभावेनयतोवानरजातयः तत्रनद्योमृष्टजलासरश्चस्कंभगंवने ४८ लसत्फलाः
महावृक्षाःपुष्पपल्लवसंयुताः परंतुस्वस्वदुःखानिप्राक्तनादृष्टजानिच ४९ यत्रयत्रवसेज्जंतुस्त-
त्रतत्रोपयांतिहि नाभुक्तंक्षीयतेकर्मइतिवेदानुशासनम् ५० श्रीनारायणउवाच अथासौवा
नरस्तत्रवृद्धपर्वतोपमः वृहन्क्षुत्तृट्समायुक्तोलोलुपोव्यचरद्वने ५१ जन्मतस्तस्यवक्त्रेभूत्पी
डापित्तसमुद्भवा ययासृक्च्यवतेवक्त्रव्रणतश्चदिवानिशम् ५२ अत्यंतवेदनाविष्टोनात्तुंश-
क्तस्तुकिंचन सचवानरचापल्याद्द्रुमेभ्यःसत्फलानिच ५३ लुनीयवदनाभ्याशेनीत्वातत्याजभू
रिशः नैकत्रपीडयास्थातुंशक्तोसौवानरःक्वचित् ५४ वृक्षाद्वृक्षांतरंगच्छन्मेनेमृत्युंस्वखावह
म् कदाचिद्पतद्भूमौविललापातिदुःखितः ५५ अरूरुदद्भग्नगात्रोनारम्भ्रष्टोयथाझषः असौ
क्षुत्तृट्समाविष्टःश्लथदेहोगलन्मुखः ५६ पेतुर्दंतास्तथासर्वेव्रणरोगेणपीडिताः पूर्वजन्मकृ
तात्पापादेवंदुःखमजीगमत् ५७ एवंप्रवर्त्तमानस्यनिराहारस्यनित्यशः दैवयोगात्समाग

च्छन्मासः श्रीपुरुषोत्तमः ५८ तस्मिन्नपि तथैवास्तेशीतवातादिपीडितः कदाचिद्द्रुलेपक्षेवि
चरन्नगहनेवने ५९ तृषितः कुंडनिकटेनाशक्नोत्पातुतज्जलम् क्षुधाविष्टोपिचापल्यात्तत्रो
च्चैर्वृक्षमारुहत् ६० वृक्षाद्वृक्षांतरंगच्छन्मध्येकुंडमथापतत् सचिरायनिराहारः श्लथदिंद्रि
यजर्जरः ६१ निर्बलः शिथिलप्राणः कुंडप्रांतमुपाश्रितः एवंदिनानिचत्वारिदशमीदिनतः क
पेः ६२ गतान्निलुठतः कुंडेमासेश्रीपुरुषोत्तमे पंचमेदिवसेप्राप्तेमध्यंदिनगतेरवौ ६३ व्यसुः
पपाततत्तीर्थतोयक्लिन्नवपुःकपिः सतंदेहंसमुत्सृज्यविनिर्धूतमलाशयः ६४ सद्योदिव्यवपुः
प्रापदिव्याभरणभूषितम् इंदीवरदलश्यामकोटिकंदर्पसुंदरम् ६५ स्फुरद्रत्नकिरीटंचस
चारुझषकुंडलम् लसत्पीतपटंपुण्यंसद्रत्नकटिमेखलम् ६६ लसत्केयूरवलयंमुद्रिकाहार
शोभितम् नीलकुंचितसुस्निग्धचिकुरावृतसन्मुखम् ६७ तदानीमागमच्छीघ्रंविमानंवैष्णा-
वाश्रितम् भेरीमृदंगपटहवेणुवीणाबृहत्स्वनम् ६८ नृत्यद्देवांगनंदिव्यंगायद्गंधर्वकिन्नरमत
न्निरीक्ष्यमहाभागोदिव्यदेहधरःकपिः ६९ विस्मयंपरमंयातोमहापापस्यमेकुतः एतत्पुण्यम
मस्यैवयोग्यंवैमानिकंसुखम् ७० अथकाचित्तदुपरिदधारच्छत्रमिंदुभम् चक्रतुश्चामरेतस्य
केचिदप्सरसौमुदा ७१ काचित्तांबूलहस्तान्यननृतुश्चाप्सराःपुरः काचिद्भृंगारकेहैमंस्वर्धुनी
वारिसंभृतम् ७२ हस्तेकृत्वापुरस्तस्थौगीतवाद्यादितत्पराः एवंवैभवमालोक्यचिंतयत्स्तइ
वाभवत् ७३ किमेतत्केनपुण्येनममापुण्यस्यदुर्मतेः नास्तिमेसुकृतंकिंचिद्येनयामिहरेः

पदम् ७४ श्रीनारायणउवाच इत्थंतर्कयतोर्हस्तस्करस्तानिधिंदिव्यंविमानंपुरोद्-
स्थाविस्मितचेतसोहरिभटौ ज्ञात्वास्यहार्दंपरम् बध्वाग्रेकरसंपुटंसविनयंनत्वातदीयंपदं
वाक्यंसुंदरमूचतुः कपिजनुस्त्यक्त्वापुरःसंस्थितम् ७५ इतिश्रीबृहन्नारदी॰ श्रीनारायणना
रदसंवादेकदर्योपाख्यानेकपिजन्मनिविमानागमनंनामाष्टाविंशोऽध्यायः २८ पुण्य
शीलसुशीलावूचतुः विभोमयाहिगोलोकंकथमत्रविलंबसे पुरुषोत्तमसान्निध्यंत्व-
यालब्धंविशेषतः १ कदर्यउवाच बहूनिममकर्माणिसंतिभोग्यान्यनेकशः केनमेनिष्कृ
तिर्जातायतोगोलोकमाप्नुयात् २ यावंत्योवर्षधाराश्चतृणानिभूरजःकणाः यावंत्यस्तारका
व्योम्नितावंत्पापानिसंतिमे ३ कथमेतन्मयाप्राप्तंवपुर्दिव्यंमनोहरम् एतत्कारणमत्युग्रंम-
ह्यंब्रूतःहरेःप्रियौ ४ श्रीनारायणउवाच इतिवाचमुपाकर्ण्यहरेर्दूतावथोचतुः हरिदू
तावूचतुः अहोदेवकथंनैवविज्ञातंसाधनंमहत् ५ प्रभोनज्ञायतेकस्मान्मासःसर्वोत्तमोत्त
मः विष्णुप्रियोमहापुण्योनाम्नावैपुरुषोत्तमः ६ तस्मिंस्त्वयातपश्चीर्णमशक्यंयत्सुरैरपि
अविज्ञातंमहाराजकपिदेहेनकानने ७ मुखरोगादनाहारव्रतंजातमजानतः त्वयाचकपि
चांचल्यात्फलान्युत्कृत्यवृंततः ८ क्षिप्तानिपृथिवीपीठेतृषार्त्तैरितरेजनाः पानीयमपिनो-
पीतमंतर्दुःखेनभूरिशः ९ संजातंतेतपस्तीव्रमज्ञानात्पुरुषोत्तमे परोपकारःसंजातःफलपाते
नतेनघ १० शीतवातातपारौद्राःसोढाविचरतावने महातीर्थेवरेरम्येपंचाहंप्लवनंकृतम् ११

तस्मात्तेस्नानजंपुण्यंमासेश्रीपुरुषोत्तमे एवंरुग्णस्यतेजातमज्ञानात्तपउत्तमम् १२ तदेतत्स
फलंजातमनुभूतंत्वयाधुना व्याजतोपिकृतेनैवसफलंस्याद्यथातव १३ किंपुनःश्रद्धयैतस्मि
न्मासेश्रीपुरुषोत्तमे विधिनाकुर्वतःकर्मज्ञात्वामाहात्म्यमुत्तमम् १४ यस्त्वयासाधितःस्वार्थस्ता
दृक्कर्तुंचकःक्षमः यस्मिन्नेकोपवासेनमुच्यतेपापराशिभिः १५ नतत्तुल्यंभवेत्किंचित्पुरुषोत्त
मप्रीतिदम् तेधन्याःकृतकृत्यास्तेतद्व्रतंयेप्रकुर्वते १६ दुर्लभंमानुषंजन्मभूखंडेभारताजिरे तादृ
शंजनुरासाद्यसेवंतेपुरुषोत्तमम् १७ तेसदासुभगाःपुण्यास्तेषांचसफलोभवः येषांसर्वोत्त
मोमासःस्नानदानजपैर्गतः १८ दानानिपितृकार्याणितपांसिविविधानिच तानिकोटिगु
णान्येवसंप्राप्तेपुरुषोत्तमे १९ धिक्तंचनास्तिकंपापंशठंधर्मध्वजंखलम् पुरुषोत्तममासा
द्यस्नानदानविवर्जितः २० श्रीनारायणउवाच पुण्यशीलसुशीलाभ्यामदृष्टंवर्णितंनिज
म् तच्छ्रुत्वाचकितोहृष्टःपुलकांकितविग्रहः २१ तीर्थदेवान्नमस्कृत्यकालंजरगिरिंततः नना
मकाननाधीशान्सर्वगुल्मलतातरून् २२ ततःप्रदक्षिणीकृत्यविमानंविनयान्वितः आरु
रोहघनश्यामोलसत्पीतांबरावृतः २३ पश्यत्सुसर्वदेवेषुगंधर्वाद्यैरभिष्टुतः वाद्यमानेषुवा
द्येषुकिन्नराद्यैर्मुहुर्मुहुः २४ पुष्पवृष्टिमुचोदेवामंदमंदमुदान्विताः सादरंपूजयांचक्रुःपुरंदर
पुरःसराः २५ ततोजगामगोलोकंसानंदंयोगिदुर्लभम् गोपगोपीगवांसेव्यंरासमंडलमंडि
तम् २६ यत्रगत्वानशोचंतिजरामृत्युविवर्जिते तत्रासौचित्रशर्माचपुरुषोत्तमसेवनात् २७

व्याजेनापिमुमोदोच्चैर्विहायवानरंवपुः द्विभुजंमुरलीहस्तंदस्त्वाश्रीपुरुषोत्तमम् २८ श्रीनाराय
णउवाच इदमाश्चर्यमालोक्यदेवाःसर्वेस्कविस्मिताः स्वंस्वंस्वर्गंययुःसर्वेशंसंतंपुरुषोत्तमम्
२९ नारदउवाच दिवसस्यादिमेभागेत्वयाह्निकमुदीरितम् तद्द्वापरभागीयंकथंकार्यं
तपोधन ३० गृहस्थस्यापकारायवदमेवदतांवर सदासर्वोपकारायचरंतिहिभवादृशाः
३१ श्रीनारायणउवाच प्रातःकालोदितंकर्मसमाप्यविधिवत्ततः कृत्वामाध्याह्निकींसं-
ध्यांतिलतर्पणमाचरेत् ३२ देवामनुष्याःपशवोवयांसिसिद्धाश्चयक्षोरगदैत्यसंघाः प्रेताःपि
शाचाउरगाःसमस्तायेचान्नमिच्छंतिमयात्रदत्तम् ३३ ततःपंचमहायज्ञान्कुर्याद्भूतबलिंततः
काकस्यचश्वनश्चैवबलिंदत्वैवमुच्चरन् ३४ इत्युक्त्वासर्वभूतेभ्योबलिंदद्यात्पुनःपृथक् ततआ
चम्यविधिवत्श्रद्धयाप्रीतमानसः ३५ द्वारावलोकनंकुर्यादतिथिग्रहणायच गोदोहकर्ममा
त्रंतुभाग्यात्प्राप्तेतिथौयदि ३६ आदौसत्कृत्यवचसादेववत्पूजयेत्सुधीः तोषयेत्परयाभक्त्या
यथाशक्त्यन्नपानतः ३७ भिक्षांचभिक्षवेदद्याद्विधिवद्ब्रह्मचारिणे आकल्पितान्नादुद्धृत्य सर्व
व्यंजनसंयुतात् ३८ यतिश्चब्रह्मचारीचपक्वान्नस्वामिनावुभौ तयोरन्नमदत्वैवभुक्त्वाचांद्राय
णंचरेत् ३९ यतिहस्तेजलंदद्याद्भैक्षंदद्यात्पुनर्जलम् तद्भैक्षंमेरुणातुल्यंतज्जलंसागरोपमम्
४० सत्कृत्यभिक्षवेभिक्षांयःप्रयच्छतिमानवः गोप्रदानसमंपुण्यमित्याहभगवान्यमः ४१
ततश्चभोजनंकुर्यात्प्राङ्मुखोमौनमास्थितः प्रशस्तशुद्धपात्रेचभुंजीतान्नमकुत्सयन् ४२ नै

कृत्वासाः समश्नीयात्स्वासने निजभाजने स्वयमासनमारुह्यस्वस्थचित्तःप्रसन्नधीः ४३
एकएवतुयोभुंक्तेस्वकीयेकांस्यभाजने चत्वारितस्यवर्द्धंते आयुःप्रज्ञायशोबलम् ४४ सत्यं
त्वर्त्तेतिमंत्रेणजलमादायपाणिना परिषिच्यचभोक्तव्यंसघृतंव्यंजनान्वितम् ४५ भोजनात्किंचि
दन्नाग्र्यमादायैवंसमुच्चरेत् नमोभूपतयेपूर्वंभुवश्चपतयेनमः ४६ भूतानांपतयेपश्चाद्धर्मायच
ततोबलिम् दत्वान्नचित्रगुप्तायभूतेभ्यइदमुच्चरेत् ४७ यत्रक्वचनसंस्थानांक्षुत्तृषोपहतात्म
नाम् भूतानांतृप्तयेक्षय्यमिदमस्तुयथासुखम् ४८ प्राणायापानसंज्ञायव्यानायचततःपर
म् उदानायततोब्रूयात्समानायततःपरम् ४९ प्रणवंपूर्वमुच्चार्यस्वाहांतेनघृतप्लुतम् पंचकृ
त्वोग्रसेदन्नंजिह्वयानतुदंशयेत् ५० ततश्चतन्मनाभूत्वाभुंजीतमधुरंपुरः लवणाम्लौतथाम
ध्येकटुतिक्तौततःपरम् ५१ प्राग्द्रवंपुरुषोश्नीयान्मध्येतुकठिनाशनम् अंतेपुनर्द्रवाशीतुबला
रोग्येनमुंचति ५२ अष्टौग्रासामुनेर्भक्ष्याःषोडशारण्यवासिनः द्वात्रिंशच्चगृहस्थस्यत्वमितं
ब्रह्मचारिणः ५३ नाद्याच्छास्त्रविरुद्धंतुभक्ष्यभोज्यादिकंद्विजः अभोज्यमाहुराहारंशुष्कं-
पर्युषितंतथा ५४ सर्वंसशेषमश्नीयात्घृतपायसवर्जितम् अग्रांगुलिषुतच्छेषंनिधायभोज
नोत्तरम् ५५ जलपूर्णांजलिंकृत्वापीत्वार्द्धंवतदर्द्धकम् अग्रांगुलिस्थितंशेषंभूमौदत्वाजलेंज
लम् ५६ शेषंनिषिंचेत्तत्रैवपठन्मंत्रमिमंबुधः अन्यथापापभाक्स्याद्विप्रःप्रायश्चित्तेनशुध्यति
५७ रौरवेपूयनिलयेपद्मार्बुदनिवासिनाम् अर्थिनामुदकंदत्तमक्षय्यमुपतिष्ठतु ५८ निषिच्या

पु॰ मा॰ नेनमंत्रेणकुर्याद्दंतविशोधनम् आचम्यपात्रमुत्सार्यकिंचिद्वामेणपाणिना ५९ ततःपरंसमु अ॰
४७ त्थायबहिःस्थित्वासमाहितः शोधयेन्मुखहस्तौचमृदाशुद्धजलेनच ६० कृत्वाषोडशगंडूषान् २९
शुद्धोभूत्वासुखासनः इमौमंत्रौपठन्नेवपाणिनोदरमालभेत् ६१ अगस्त्यंकुंभकर्णंचशनिंचवड-
वानलम् आहारपरिपाकार्थंस्मरेद्भीमंचपंचमम् ६२ आतापीमारितोयेनवातापीचनिपातितः
समुद्रःशोषितोयेनसमेगस्त्यःप्रसीदतु ६३ ततःश्रीकृष्णदेवस्यकुर्वीतस्मरणंमुदा भूयोप्याच
म्यकर्त्तव्यंततस्तांबूलभक्षणम् ६४ भुक्त्वोपविष्टःश्रीकृष्णंपरंब्रह्मविचारयेत् सच्छास्त्रादिवि
नोदेनसन्मार्गाद्यविरोधिना ६५ ततश्चाध्यात्मविद्यायाःकुर्वीतश्रवणंसुधीः सर्वथावृत्तिहीनोऽ
पिमुहूर्त्तंस्वस्थमानसः ६६ श्रुत्वाधर्मंविजानातिश्रुत्वापापंपरित्यजेत् श्रुत्वानिवर्त्ततेमोहःश्रु
त्वाज्ञानामृतंलभेत् ६७ नीचोऽपिश्रवणेनाशुश्रेष्ठत्वंप्रतिपद्यते श्रेष्ठोपिनीचतांयातिरहितःश्र
वणेनच ६८ व्यवहारंततःकुर्याद्बहिर्गत्वायथासुखम् श्रीकृष्णंमनसाध्यायेत्सर्वार्थसिद्धिदाय
कम् ६९ सूर्येऽस्तशिखरंप्राप्तेतीर्थंगत्वाथवागृहम् सायंसंध्यामुपासीतधौतांघ्रिःसपवित्रकः
७० यःप्रमादान्नकुर्वीतसायंसंध्यांद्विजाधमः सगोवधमवाप्नोतिमृतेरौरवमाप्नुयात् ७१ कदा-
चित्काललोपेपिसंकटेवापथिस्थितः आनिशीथात्प्रकुर्वीतसायंसंध्यांद्विजोत्तमः ७२ यस्त्रिसंध्य
मुपासीतब्राह्मणःश्रद्धयान्वितः तत्तेजोवर्धतेत्यंतंघृतेनेवहुताशनः ७३ सादित्यांपश्चिमांसंध्याम ४७
र्द्धास्तमितभास्कराम् प्राणानायम्यसंप्रोक्ष्यमंत्रेणाब्दैवतेनतु ७४ सायमग्निश्चमेत्युक्त्वाप्रातःसूर्ये-

त्यपः पिबेत् प्रत्यङ्मुखोपविष्टस्तुवाग्यतःस्तुसमाहितः ७५ प्रणवव्याहृतियुतांगायत्रींतुजपेत्त
तः अक्षसूत्रंसमादायसम्यगातारकोदयात् ७६ वारुणीभिस्तदादित्यमुपस्थायप्रदक्षिणाम् कु
र्वनदिशोनमस्कुर्याद्दिगीशांश्चपृथक्पृथक् ७७ उपास्यपश्चिमांसंध्यांहुत्वाग्निमश्चियात्ततःभृत्यैः
परिवृतोभूत्वानातितृप्तोथसंविशेत् ७८ सायंप्रातर्वैश्वदेवःकर्त्तव्योबलिकर्मच अनश्नतापिसततम-
न्यथाकिल्बिषीभवेत् ७९ कृतपादादिशौचस्तु भुक्त्वासायंततोगृही गच्छेच्छय्यांततोमृद्वीमुपधा
नसमन्विताम् ८० स्वगृहेप्राक्शिराःशेतेश्वाशुरेदक्षिणाशिराः प्रवासेपश्चिमशिरानकदाचिदुदक्
शिराः ८१ रात्रिसूक्तंजपेत्स्मृत्वादेवांश्चसुखशायिनः नमस्कृत्वाव्ययंविष्णुंसमाधिस्थःस्वपेन्नि
शि ८२ अगस्त्योमाधवश्चैवमुचुकुंदोमहाबलः कपिलोमुनिरास्तीकःपंचैतेसुखशायिनः ८३
मांगल्यंपूर्णकुंभंच शिरस्थानेनिधायच वैदिकैर्गारुडैर्मंत्रैरक्षांकृत्वास्वपेत्ततः ८४ ऋतुकालाभि
गामीस्यात्स्वदारनिरतःसदा पर्ववर्जंव्रजेदेनांतद्व्रतीरतिकाम्यया ८५ प्रदोषपश्चिमौयामौवेदा
भ्यासेनतौनयेत् यामद्वयंशयानस्तुब्रह्मभूयायकल्पते ८६ एतत्सर्वमशेषेणकृत्यजातंदिनेदिने
कर्त्तव्यंगृहिभिःसम्यक्गृहस्थाश्रमलक्षणम् ८७ अहिंसासत्यवचनंसर्वभूतानुकंपनम् शमोदा
नंयथाशक्तिगार्हस्थ्योधर्मउच्यते ८८ परदारेष्वसंसर्गोधर्मस्त्रीपरिरक्षणम् अदत्तादानविर-
मोमधुमांसविवर्जनं ८९ एषःपंचविधोधर्मोबहुशाखःसुखोदयः देहिभिर्देहपरमैःकर्त्तव्योदे
हसंभवः ९० श्रीनारायणउवाच अशेषवेदोदितसच्चरित्रमेतद्गृहस्थाश्रमलक्षणंहि उक्तंस

मासेनचलक्षणेनतुभ्यंमुनेलोकहितायसम्यक् ९१ इतिश्रीबृहन्नारदी॰ नारायणनारदसंवादेअ
ह्निककथनंनामएकोनत्रिंशोऽध्यायः २९ नारदउवाच आत्मानंधर्मकृत्यंचपुत्रदारांश्चपीडयन्
देवतातिथिभृत्यांश्चसकदर्यइतिस्मृतः १ स्त्रतापतिव्रतानारीत्वयापूर्वंतपोनिधे तल्लक्षणानिसर्वाणि
समासेनवदस्वमे २ सूतउवाच नोदितोनारदेनोत्थंपुराननमुनिःस्वयम् पतिव्रतायाःसर्वाणिलक्ष-
णान्याहभूसुराः ३ श्रीनारायणउवाच शृणुनारदवक्ष्यामिसतीनांवृत्तमुत्तमम् कुरूपोवाकुवृत्तोवा
सुस्वभावोथवैपतिः ४ रोगान्वितःपिशाचोवाक्रोधनोवाथमद्यपः वृद्धोवाप्यविदग्धोवामूकोऽधोबधि
रोपिवा ५ रौद्रोवाथदरिद्रोवाकदर्यःकुत्सितोपिवा कातरःकितवोवापिललनालंपटोपिवा ६ सततंदे
ववत्पूज्यःसास्यावाक्कायकर्मभिः नजातुविषमंभर्त्तुःस्त्रियाकार्यंकथंचन ७ बाल्यावायुवत्यावावृ
द्ध्यावापियोषिता नस्वतंत्रेणकर्त्तव्यंकिंचित्कार्यंगृहेष्वपि ८ अहंकारंविहायाथकामक्रोधौचसर्वदा
मनसोरंजनंपत्युःकार्यंनान्यस्यकुत्रचित् ९ सकामंवीक्षितापन्यैःप्रियावाक्यैःप्रलोभिता स्पृष्टावाज
नसंमर्देनविकारमुपैतिया १० यावंतोरोमकूपाःस्युःस्त्रीणांगात्रेषुनिर्मिताः तावद्वर्षसहस्राणि-
नाकंताःपर्युपासते ११ पुरुषंसेवतेनान्यंमनोवाक्कायकर्मभिः लोभितोपिपरेणार्थैःसासतीलोकभू
षणा १२ दौत्येनप्रार्थितावापिबलेनविधृतापिवा वस्त्राद्यैर्वासितावापिनैवान्यंभजतेसती १३ वी-
क्षितावीक्षितेनैर्नान्यैर्हासितानहसत्यपि भाषिताभाषतेनैवसासाध्वीसाधुलक्षणा १४ रूपयौवन
संपन्नागीतेनृत्येतिकोविदा स्वानुरूपंनरंदृष्ट्वानयातिविकृतिंसती १५ सुरूपंतरुणंरम्यंकामि

नीनांन्यवल्लभम् यानेच्छतिपरंकांतं विज्ञेयासामहासती १६ देवोमनुष्योगंधर्वःसतीनांनापरःप्रियः
अप्रियंनैवकर्त्तव्यंपत्युःपत्न्याकदाचन १७ भुंक्तेभुंक्तेयथापत्यौदुःखितेदुःखितातया मुदितेमुदि
तात्यर्थंप्रोषितेमलिनांबरा १८ सुप्तेपत्यौनयाशेतेपूर्वमेवप्रबुध्यति प्रविशेन्नैवयावद्धौयातेभर्त्तरिपं
चताम् १९ नान्यंकामयतेचित्तेसाविज्ञेयापतिव्रता भक्तिंश्वशुरयोःकुर्यात्पत्युश्चापिविशेषतः २० ध
र्मकार्येनुकूलत्वमर्थकार्येपिसंचये गृहोपस्करसंस्कारसक्तायाप्रतिवासरम् २१ क्षेत्राद्वनाद्वाग्रामा
द्वाभर्त्तारंगृहमागतम् प्रत्युत्थायाभिनंदेतआसनेनोदकेनच २२ प्रसन्नवदनानित्यंकालेभोजनदा
यिनी भुक्तवंतंनुभर्त्तारंनवदेदप्रियंकचित् २३ आसनेभोजनेदानेसंमानेप्रियभाषणे दक्षयासर्व
दाभाव्यंभार्ययागृहमुख्यया २४ गृहव्ययनिमित्तंचयद्द्रव्यंप्रभुणार्पितम् निर्वृत्यगृहकार्यंसा-
किंचिद्बुद्ध्यावशेषयेत् २५ त्यागार्थमर्पितेद्रव्येलोभात्किंचिन्नधारयेत् भर्त्तुराज्ञांविनानैवस्वबंधुभ्यो
दिशेद्धनम् २६ अन्यालापमसंतोषंपरव्यापारसंकथाः अतिहासातिरोषंचक्रोधंचपरिवर्जयेत् २७
यच्चभर्त्तानपिबतियच्चभर्त्तानखादति यच्चभर्त्तानचाश्नातिसर्वंतद्वर्जयेत्सती २८ तैलाभ्यंगंतथा-
स्नानंशरीरोद्वर्त्तनक्रियाम् मार्जनंनैवदंतानांकुर्यात्पतिमुदेसती २९ त्रेताप्रभृतिनारीणांमासिमा
स्यार्त्तवंमुने तदादिनत्रयंत्यक्त्वाशुद्धास्याद्गृहकर्मणि ३० प्रथमेहनिचांडालीद्वितीयेब्रह्मघाति
नी तृतीयेरजकीप्रोक्ताचतुर्थेहनिशुध्यति ३१ स्नानंशौचंतथागानंरोदनंहसनंतथा यानमभ्यंजनं
नारीद्यूतंनैवानुलेपनम् ३२ दिवास्वप्नंविशेषेणतथावैदंतधावनम् मैथुनंमानसंवापिवाचिकंदेवता

पु·मा· चैनम् ३३ वर्ज्जयेच्चनमस्कारंदेवतानांरजस्वला रजस्वलायाःसंस्पर्शंसंभाषांचतयासह ३४ अ·
४९ त्रिरात्रंस्वमुखेनैवदर्शयेच्चरजःस्वला स्ववाक्यंश्रावयेन्नैवयावत्स्नातानशङ्कितः ३५ स्नातान्यंपु ३०
रुषंनारीनपश्येच्चरजस्वला ईक्षेतभास्करंदेवंब्रह्मकूर्चंततःपिबेत् ३६ केवलंपंचगव्यंवाक्षीरंवात्म
विशुद्धये यथोपदेशंनियमावर्त्तयेतवरांगना ३७ गर्भिणीत्वेद्भवेन्नारीतदानियमतत्परा अलंकृ
तासुप्रयाताभर्त्तुःप्रियहितेरता ३८ तिष्ठेत्प्रसन्नवदनास्वधर्मनिरतासुचिः कृतरक्षासुभूषाचवा-
स्तुपूजनतत्परा ३९ कुस्त्रीभिर्नाभिभाषेतशूर्पवातंचवर्जयेत् मृतवत्सादिसंसर्गंपरपाकंचसुंदरी
४० नबीभत्संकिंचिदीक्षेन्नरौद्रांशृणुयात्कथाम् गुरुंवात्युष्णमाहारमजीर्णंनसमाचरेत् ४१
अनेनविधिनासाध्वीशोभनंपुत्रमाप्नुयात् अन्यथागर्भपतनंस्तंभनंवाप्रपद्यते ४२ हीनांनिजगुणै-
रन्यांसपत्नींनैवगर्हयेत् ईर्ष्यारागसमुद्भूतेविद्यमानेपिमत्सरे ४३ अप्रियंनैवकर्त्तव्यंसपत्नीभिःप
रस्परम् नगायेदन्यनामानिनकुर्यादन्यवर्णनम् ४४ नवसेद्दूरतःपत्युःस्थेयंवल्लभसन्निधौ निर्दि
ष्टेनमहीभागेवल्लभाभिमुखावसेत् ४५ नावलोक्यादिशःस्वैरंनावलोक्यःपरोजनः विलासैरवलो
क्यंस्यात्पत्युराननपंकजम् ४६ कथ्यमानाकथाभर्त्राश्रोतव्याःसादरंस्त्रिय; पत्युःसंभाषणस्याग्रे
नान्यत्संभाषयेत्स्वयम् ४७ आहूतासत्वरंगच्छेद्रतिस्थानंरतोत्सुका पत्यौगायतिसोत्साहंश्रो-
तव्यंहृष्टचेतसा ४८ गायंतंचपतिंदृष्ट्वाभवेदानंदनिर्वृता भर्त्तुःसमीपेनस्थेयंसोद्वेगंव्यग्रचि ४९
त्तया ४९ कलहोनविधातव्यःकलियोग्येप्रियेस्त्रिया भर्त्सितानिंदितात्यर्थंताडितापिपतिव्रता

५० व्यथितापिभयंत्यक्त्वाकंठेगृह्णीतवल्लभम् उच्चैर्नरोदनंकुर्यान्नेवाक्रोशेच्चतंप्रति ५१ पलायनं
नकर्त्तव्यंनिजगेहाद्बहिःस्त्रिया उत्सवादिषुबंधूनांसदनंयदिगच्छति ५२ लब्ध्वानुज्ञांतदापत्युर्गच्छे
दध्यक्षरक्षिता नवसेत्तत्रचिरंतत्रप्रत्यागच्छेद्गृहंसती ५३ प्रस्थानाभिमुखेपत्यौनासन्मंगलभाषि
णी नवार्योसौनिषेधोक्त्यानकार्यंरोदनंतदा ५४ अकृत्वोद्वर्त्तनंनित्यंपत्यौदेशांतरेगते वधूर्जीवनर
क्षार्थंकर्मकुर्वादनिंदितम् ५५ श्वश्रू श्वशुरयोःपार्श्वेनिद्राकार्यानचान्यतः प्रत्यहंपतिवार्त्ताचतयान्वे
ष्याप्रयत्नतः ५६ दूताःप्रस्थापनीयाश्चपत्युःक्षेमोपलब्धये देवतानांप्रसिद्धानांकर्त्तव्यमुपयाचनम्
५७ एवमादिविधातव्यंसत्याप्रोषितकांतया अप्रक्षालनमंगानांमलिनांबरधारणम् ५८ तिलकां
जनहीनत्वंगंधमाल्यविवर्जनं नखरोम्णामसंस्कारोदशनानाममार्जनम् ५९ उच्चैर्हासःपरैर्नर्मपर
चेष्टाविचिंतनम् स्वेच्छापर्यटनंचैवपरपुंसांगमर्दनम् ६० अटनंचैकवस्त्रेणनिर्लज्जत्वंयथागतिः
इत्यादिदोषाःकथितायोषितोनित्यदुःखदाः ६१ निर्वर्त्यगृहकार्याणिहरिद्रालेपनैस्तनुम् प्रक्षाल्य
शुचितोयेनकुर्यान्मंडनमुज्वलम् ६२ समीपंप्रेयसोगच्छेद्विकसन्मुखपंकजा अनेननावृत्तेनमनो
वाग्देहसंयुता ६३ आहूताग्रहकार्याणित्यक्त्वागच्छेच्चसत्वरम् किमर्थंव्याहृतास्वामिन्सुप्रसादो-
विधीयताम् ६४ माचिरंतिष्ठतेद्वारिनद्वारमुपसेवयेत् स्वामिनादापितंकिंचित्कस्मैचिन्नददात्यपि
६५ सेवयेद्भर्त्तुरुच्छिष्टमिष्टमन्नफलादिकम् महाप्रसादइत्युक्त्वामोदमानानिरंतरम् ६६ सुख
सुसंसुखासीनंरममाणंयदृच्छया आतुरेष्वपिकार्येषुपतिंनोत्थापयेत्क्वचित् ६७ नैकाकिनीक्व

पु॰ भा विद्गच्छेन्नन्नग्नास्नानमाचरेत् भर्तृविद्वेषिणींनारींसाध्वीन्नोभावयेत्क्वचित् ६८ नोलुखलेनमु- अ॰
५० सलेनवर्द्धिन्यांदृषद्यपि नयन्त्रके ऽपिदेहल्यांसतीचोपविशेत्क्वचित् ६९ तीर्थस्नानार्थिनीनारीपति ३०
पादोदकंपिबेत् शंकरादपिविष्णोर्वापतिरेवाधिकःस्त्रियाः ७० व्रतोपवासानियमंपतिमुलंघ्ययाचरे
त् आयुष्यंहरतेभर्त्तुर्मृतानरकमृच्छति ७१ उक्ताप्रत्युत्तरंदद्यान्नारीक्रोधेनतत्परा सरमाजायतेग्रामे
सृगालीनिर्जनेवने ७२ स्त्रीणांहिपरमश्चैकोनियमःसमुदाहृतः अभ्यर्च्यभर्त्तुश्चरणौभोक्तव्यंतस
दास्त्रिया ७३ याभर्त्तारंपरित्यज्यमिष्टमश्नातिकेवलम् उलूकीजायतेक्रूरावृक्षकोटरशायिनी ७४
याभर्त्तारंसमुत्सृज्यरहश्चरतिकेवलम् ग्रामेवासूकरीभूयाद्वल्गुलीवाश्वविड्भुजा ७५ याहुंकृत्या
प्रियंब्रूतेसामूकाजायतेखलु यासपत्नींसदेर्ष्यैतदुर्भगासान्यजन्मनि ७६ दृष्टिंविलुप्यभर्त्तुर्याकंचि
दन्यंसमीक्षते काणावाविमुखीचापिकुरूपाचैवजायते ७७ बाह्यादागतमालोक्यत्वरितान्नजलास
नैः तांबूलैर्व्यजनैश्चैवपादसंवाहनादिभिः ७८ अतिप्रियतरैर्वाक्यैर्भर्त्तारंयास्तसेवते पतिव्रताशि
रोरत्नंसानारीकथिताबुधैः ७९ भर्त्तादेवोगुरुर्भर्त्ताधर्मतीर्थव्रतानिच तस्मात्सर्वंपरित्यज्यपतिमेकंस
मर्चयेत् ८० जीवहीनोयथादेहःक्षणादशुचितांव्रजेत् भर्त्तृहीनातथायोषित्सुस्नाताप्यशुचिःस
दा ८१ अमंगलेभ्यःसर्वेभ्योविधवाह्यत्यमंगला विधवादर्शनात्सिद्धिर्जातुक्वापिनजायते ८२
विहायमातरंचैकामाशीर्वादप्रदायिनीम् अन्याशिषमपिप्राज्ञस्त्यजेदाशीविषोपमाम् ८३ क ५०
न्यांविवाहसमयेवाचयेयुरितिद्विजाः भर्त्तुःसहचरीभूयाज्जीवतोऽजीवतोपिवा ८४ तस्माद्भर्त्तानु

यातव्यो देहवच्छाययास्वया एवंसत्यासदास्थेयंभक्त्यापत्यनुकूलया ८५ व्यालग्राहीयथाव्यालं
बिलादुद्धरतेबलात् एवमुत्क्रम्यदूतेभ्यःपतिंस्वर्गंनयेत्सती ८६ यमदूताःपलायंतेसतीमालोक्यदू
रतः अपिदुष्कृतकर्माणमुत्सृज्यपतितंपतिम् ८७ यावत्स्वलोमसंख्यास्तितावत्कोट्ययुतानिच भ
र्त्तास्वर्गसुखंभुंक्तेरममाणापतिव्रता ८८ शीलभंगेनदुर्वृत्ताःपातयंतिकुलत्रयम् पितुःकुलंतथापत्यु
रिहामुत्रचदुःखिताः ८९ अनुयातिनभर्तारंयदिदैवात्कथंचन तत्रापिशीलंसरक्ष्यंशीलभंगात्पत
त्यधः ९० तद्वैगुण्यापितास्वर्गात्पतिःपततिनान्यथा विधवाकबरीबंधोभर्तृबंधायजायते ९१ शि
रसोवपनंकार्यंतस्माद्विधवयासदा एकाहारःसदाकार्योनद्वितीयःकदाचन ९२ पर्यंकशायिनीना
रीविधवापातयेत्पतिम् तस्माद्भूशयनंकार्यंपतिसौख्यसमीहया ९३ नैवांगोद्वर्तनंकार्यंनतांबूलस्य
भक्षणम् गंधद्रव्यस्यसंभोगोनैवकार्यस्तयाक्वचित् ९४ तर्पणंप्रत्यहंकार्यंभर्त्तुःकुशतिलोदकैः त
त्पितुस्तत्पितुश्चापिनामगोत्रादिपूर्वकम् ९५ श्वेतवस्त्रंसदाधार्यमन्यथारौरवंव्रजेत् इत्येवंनियमैर्यु
क्ताविधवापिपतिव्रता ९६ श्रीनारायणउवाच नैतादृशंदैवतमस्तिकिंचित्सर्वेषुलोकेषुसदैव
तेषु यदापतिस्तुष्यतिसर्वकामाल्लभ्यात्स्वकामंकुपितश्चहन्यात् ९७ तस्मादपत्यंविविधाश्चभोगाः
शय्यासनान्यद्भुतभोजनानि वस्त्राणिमाल्यानितथैवगंधाः स्वर्गश्चलोकेविविधाचकीर्त्तिः ९८ इ
तिश्रीबृहन्नारदीयपुराणेपुरुषोत्तममाहात्म्येश्रीनारायणनारदसंवादेपतिव्रताधर्मनिरूपणंना
मत्रिंशोऽध्यायः ३० सूतउवाच इत्थंपतिव्रताधर्ममाकर्ण्यनारदोमुनिः किंचित्प्रष्टुमना

विप्रामुनिमाहपुरातनम् १ नारदउवाच सर्वदानाधिकंकांस्यसंपुटंपरिकीर्त्तितम् एतत्कारणम
व्यक्तंवदमेबदरीपते २ श्रीनारायणउवाच एकदैतद्भूतंब्रह्मन्नचीकरदुमापुरा तदापृच्छन्महा
देवंकिंदेयंदानमुत्तमम् ३ येनसंपूर्णतांयातिव्रतंमेपौरुषोत्तमम् तन्मेवद दयासिंधोसर्वेषांहित
हेतवे ४ तच्छ्रुत्वामनसिध्यायन्ध्यायन्श्रीपुरुषोत्तमम् उमामजीगदच्छंभुः सर्वलोकहितैषिणी
म् ५ श्रीमहादेवउवाच नशक्यंकिंचिदेवास्तिदानंश्रीपुरुषोत्तमे व्रतपूर्णविधिंकर्त्तुमपर्णेच्छंद
सिकंचित् ६ यद्यद्दानंगिरिसुतेह्युत्तमंपरिकीर्त्तितम् श्रीकृष्णवल्लभेमासितत्सर्वंगौणतांगतम् ७ त
स्मादेतादृशंदानंनैवास्तिक्कापिसुंदरि येनतेव्रतसंपूर्त्तिर्भवेच्छ्रीपुरुषोत्तमे ८ पुरुषोत्तममासेस्मि
न्व्रतसंपूर्णहेतवे ब्रह्मांडसंपुटाकारंतदर्हंदेयमंगने ९ नशक्यंतत्तुकेनापिदातुंक्कापिवरानने तस्मा
देतत्प्रतिनिधिंकृत्वाकांस्यस्यसंपुटम् १० तन्मध्येपूरयित्वैवापूपांस्त्रिंशन्मितान्मुदा सप्ततंतुभि-
रावृत्यसंपूज्यविधिवत्प्रिये ११ देयंविप्रायविदुषेव्रतसंपूर्णहेतवे एवंत्रिंशन्मितान्येवदेयानिसतिवै-
भवे १२ इत्याकर्ण्यवचोरम्यंधूर्जटेरुपकारकम् अवीभवदुमाहृष्टासर्वलोकहितैषिणी १३ त्रिंश
त्कांस्यानिविद्वद्भ्यः संपुटानिव्यतीर्यसा पूर्णंव्रतविधिंकृत्वामुमोदातीवनारद १४ सूतउवाच
इत्याकर्ण्यमुनिर्विप्रानारायणवचोऽमृतम् पुनराहातितृप्तोसौनामंनामंपुनःपुनः १५ ना
रदउवाच सर्वेभ्यः साधनेभ्योयंमासः श्रीपुरुषोत्तमः वरीयान्निश्चितोमेद्यश्रुत्वामाहा

त्म्यमुत्तमम् १६ श्रुत्वापिजायतेभक्त्यामहापापक्षयोनृणाम् किंपुनःश्रद्धयाकर्त्तुर्विधिनाचे-

तिमेमतिः १७ अतःपरंनकिंचिन्मेश्रोतव्यमवशिष्यते पीयूषात्यंतसंतृप्तोनान्यत्तोयंसमीह
ते १८ सूतउवाच इत्युक्त्वाविरतोविप्रोनारदोमुनिसत्तमाः अनीनमत्पादपद्मंपुरातनमुनेः
परम् १९ भारतेजन्तुरासाद्यपुरुषोत्तममुत्तमम् नसेवंतेनशृण्वंतिगृहासक्तानराधमाः २० गत
नागतंभजंतेत्रदुर्भगाजन्मजन्मनि पुत्रमित्रकलत्राप्तवियोगाद्दुःखभागिनः २१ अस्मिन्मासे
द्विजश्रेष्ठानासच्छास्त्राण्युदाहरेत् नस्वपेत्परशय्यायांनालपेद्वितथंक्वचित् २२ परापवादा
न्नब्रूयान्नकथंचित्कदाचन परान्नंचनभुंजीतनकुर्वीतपरक्रियाम् २३ वित्तशाठ्यमकुर्वाणोदा
नंदद्याद्द्विजायते विद्यमानेधनेशाठ्यंकुर्वाणोरौरवंव्रजेत् २४ दिनेदिनेद्विजेंद्रायदत्वाभोजन
मुत्तमम् दिवसस्याष्टमेभागेव्रतीभोजनमाचरेत् २५ धन्यास्तेपुरुषालोकेयेनित्यंपुरुषोत्तमम्
अर्चयंतिविधानेनभक्त्यापमपुरःसरम् २६ इंद्रद्युम्नःशतद्युम्नोयौवनाश्वोभगीरथः पुरुषोत्त
ममाराध्यययुर्भगवदंतिकम् २७ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनसंसेव्यःपुरुषोत्तमः सर्वसाधनतःश्रेष्ठः
सर्वार्थफलदायकः २८ गोवर्द्धनधरंवंदेगोपालंगोपरूपिणम् गोकुलोत्सवमीशानंगोविंदंगो
पिकाप्रियम् २९ कौंडिन्येनपुराप्रोक्तमिमंमंत्रंपुनःपुनः जपन्मासंनयेद्भक्त्यापुरुषोत्तममाप्नुयात्
३० ध्यायेन्नवघनश्यामंद्विभुजंमुरलीधरम् लसत्पीतपटंरम्यंसराधंपुरुषोत्तमम् ३१ ध्याय
न्ध्यायन्नयेन्मासपूजयन्पुरुषोत्तमम् एवंयःकुरुतेभक्त्यास्वाभीष्टसर्वमाप्नुयात् ३२ गुह्याद्गु
ह्यतरंचैतन्नवाच्यंयस्यकस्यचित् मयापिकथितंनैवकस्याप्यग्रेतपोधनाः ३३ श्रोतव्यमेतत्सत

तंपुराणमभीष्टदंपावनमादरेण श्लोकैकमात्रश्रवणेनपुंसामघानिसर्वाणिनिहंतिविप्राः ३४
गंगादिसर्वतीर्थेषुमज्जतोयत्फलंभवेत् तत्फलंशृणवतस्तस्यमाहात्म्यंमुनिसत्तमाः ३५ इलां
प्रदक्षिणीकुर्वन्यत्पुण्यंलभतेनरः तत्पुण्यंशृण्वतस्तस्यमाहात्म्यंपौरुषोत्तमम् ३६ ब्राह्म
णोब्रह्मवर्चस्वीक्षत्रियोवसुधाधिपः वैश्योधनपतिर्भूयाच्छूद्रःसत्तमतांलभेत् ३७ येऽन्येकि-
रातहूणाद्याःपशुचर्यापरायणाः तेसर्वेमुक्तिमायांतिश्रुत्वामाहात्म्यमुत्तमम् ३८ पुरुषोत्तम
माहात्म्यंलेखयित्वाद्विजन्मने संभूष्यवस्त्रभूषाभिर्विधिनायःप्रयच्छति ३९ कुलत्रयंसमु
द्धृत्यगोलोकंयातिदुर्लभम् यत्रास्तेगोपिकावृंदैर्वेष्टितःपुरुषोत्तमः ४० लिखिताधारयेद्य-
स्तुगृहेमाहात्म्यमुत्तमम् तद्गृहेसर्वतीर्थानिविलसंतिनिरंतरम् ४१ मासोत्तमस्यमहिमान
मनंतपुण्यंश्रुत्वास्फुविस्मितधियोमुनयश्चसर्वे ऊचुश्चसूततनयंविनयेनविष्वक्सेनांघ्रिसेव
नविधौनिपुणानितांतम् ४२ ऋषयऊचुः सूतसूतमहाभागधन्योसित्वंमहामते त्वन्मु-
खामृतपानेनकृतार्थास्मोवयंभृशम् ४३ चिरंजीवसदासूतपौराणिकशिरोमणे अस्कृतेशा
श्वतीकीर्त्तिर्जगत्पावनपावनी ४४ तुभ्यंप्रदत्तंनिमिषालयस्थैर्ब्रह्मासनंपूज्यतमंमुनीशैः
त्वदीयवक्त्रांबुजनिर्गतश्रीमुकुंदवार्त्तामृतपानलोलैः ४५ विष्टरश्रवसएवपवित्रायावदेव
विततभुविकीर्त्तिः तावदत्रमुनिवर्यसमाजेश्रीहरेर्वदकथांकमनीयाम् ४६ इत्थंद्विजाशीर्व ५२
चनंप्रगृह्यप्रदक्षिणीकृत्यद्विजान्समस्तान् नत्वागमद्देवनदींस्वकीयंकृत्यंविधातुंसचसूत

सूनुः ४७ अन्योऽन्यमूत्त्वुर्निमिषालयस्थावरिष्ठमाहात्म्यमिदंपुराणम् मासस्यादिव्यंपुरु
षोत्तमस्यसमीहितार्थार्पणकल्पवृक्षम् ४८ इतिश्रीबृहन्नारदीयेपुराणेपुरुषोत्तममा
हात्म्येश्रीनारायणनारदसंवादेपुरुषोत्तममाहात्म्यश्रवणफलकथननामएकत्रिंशोऽध्यायः
३१ श्रीगोपीजनवल्लभपुरुषोत्तमराधेशार्पणंभूयात् शुभंभवतु श्रीगोपालकृष्णा
कीजय श्रीस्वामीप्रसन्न श्रीराधाकृष्णाकीजय श्रीगुरुदेवदत्तकीजय ७

हेंपुस्तकमुंबईत, ना·भि· व सखाराम भिकूशेट खानू यांणीं आपल्या शिलायंत्रछाप-
खान्यांत छापिलें· शके १७९८ धातृनामसंवत्सरे मिति मार्गशीर्ष कृष्ण ७ गुरुवासरे·
इंग्रजी तारिख ७ वी माहे डिसेंबर सन् १८७६ इसवी रोजीं हें पुस्तक छापिलें ७ ७

इतिश्रीपुरुषोत्तममाहात्म्यसमाप्तिगमन् ॥

[OrderDescription]
,CREATED=29.11.19 15:33
,TRANSFERRED=2019/11/29 at 15:51:32
,PAGES=108
,TYPE=STD
,NAME=S0002214
,Book Name=M-380-PURUSHOTAM MAHATMAY
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF
,FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF
,FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF
,FILE14=00000014.TIF

FILE15=00000015.TIF
,FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF
,FILE18=00000018.TIF
,FILE19=00000019.TIF
,FILE20=00000020.TIF
,FILE21=00000021.TIF
,FILE22=00000022.TIF
,FILE23=00000023.TIF
,FILE24=00000024.TIF
,FILE25=00000025.TIF
,FILE26=00000026.TIF
,FILE27=00000027.TIF
,FILE28=00000028.TIF
,FILE29=00000029.TIF
,FILE30=00000030.TIF
,FILE31=00000031.TIF
,FILE32=00000032.TIF
,FILE33=00000033.TIF
,FILE34=00000034.TIF
,FILE35=00000035.TIF
,FILE36=00000036.TIF
,FILE37=00000037.TIF

FILE38=00000038.TIF
,FILE39=00000039.TIF
,FILE40=00000040.TIF
,FILE41=00000041.TIF
,FILE42=00000042.TIF
,FILE43=00000043.TIF
,FILE44=00000044.TIF
,FILE45=00000045.TIF
,FILE46=00000046.TIF
,FILE47=00000047.TIF
,FILE48=00000048.TIF
,FILE49=00000049.TIF
,FILE50=00000050.TIF
,FILE51=00000051.TIF
,FILE52=00000052.TIF
,FILE53=00000053.TIF
,FILE54=00000054.TIF
,FILE55=00000055.TIF
,FILE56=00000056.TIF
,FILE57=00000057.TIF
,FILE58=00000058.TIF
,FILE59=00000059.TIF
,FILE60=00000060.TIF

FILE61=00000061.TIF
,FILE62=00000062.TIF
,FILE63=00000063.TIF
,FILE64=00000064.TIF
,FILE65=00000065.TIF
,FILE66=00000066.TIF
,FILE67=00000067.TIF
,FILE68=00000068.TIF
,FILE69=00000069.TIF
,FILE70=00000070.TIF
,FILE71=00000071.TIF
,FILE72=00000072.TIF
,FILE73=00000073.TIF
,FILE74=00000074.TIF
,FILE75=00000075.TIF
,FILE76=00000076.TIF
,FILE77=00000077.TIF
,FILE78=00000078.TIF
,FILE79=00000079.TIF
,FILE80=00000080.TIF
,FILE81=00000081.TIF
,FILE82=00000082.TIF
,FILE83=00000083.TIF

FILE84=00000084.TIF
,FILE85=00000085.TIF
,FILE86=00000086.TIF
,FILE87=00000087.TIF
,FILE88=00000088.TIF
,FILE89=00000089.TIF
,FILE90=00000090.TIF
,FILE91=00000091.TIF
,FILE92=00000092.TIF
,FILE93=00000093.TIF
,FILE94=00000094.TIF
,FILE95=00000095.TIF
,FILE96=00000096.TIF
,FILE97=00000097.TIF
,FILE98=00000098.TIF
,FILE99=00000099.TIF
,FILE100=00000100.TIF
,FILE101=00000101.TIF
,FILE102=00000102.TIF
,FILE103=00000103.TIF
,FILE104=00000104.TIF
,FILE105=00000105.TIF
,FILE106=00000106.TIF

FILE107=00000107.TIF
,FILE108=00000108.TIF
,